

Norges miljø- og
biovitenskapelige
universitet

Masteroppgave 2024 30 stp

Fakultet for landskap og samfunn (LANDSAM)

Utvikling av regenerativt reiseliv: En mulighetsstudie av innfallsporten til Saltfjellet-Svartisen nasjonalpark

Development of regenerative tourism: A study of the gateway to Saltfjellet-Svartisen National Park

Sunniva Sørheim og Ylva Lyssand

By- og regionplanlegging

BIBLIOTEKSIDEN

Tittel: Utvikling av et regenerativt reiseliv: En mulighetsstudie av Innfallsporten til Saltfjellet-Svartisen nasjonalpark

Title: Development of regenerative tourism: A study of the gateway to Saltfjellet-Svartisen National Park

Forfattere: Sunniva Sørheim og Ylva Lyssand

Hovedveileder: Knut-Bjørn Stokke

Tilleggsveileder: Morten Clemetsen

Format: 210 mm × 297 mm

Sidetall: 118

Studiepoeng: 30 poeng

Figurer: Med mindre annet er angitt i teksten, er både figurer og bilder produsert av forfatterne.

Nøkkelord: Regenerativt reiseliv, reisemålsledelse, bred verdiskaping, landskapsressursanalyse, Meløy

Keywords: Regenerative tourism, destination management, broad value creation, landscape resource analysis, Meløy

1 Forord

Denne masteroppgaven marker slutten på våre fem og et halvt år på utdanningen i by- og regionplanlegging ved Norges miljø- og biovitenskaplige universitet (NMBU).

Vi ser tilbake på halvåret med masterskriving som lærerikt og nyttig, men utfordrende. Heldigvis har vi funnet god støtte i hverandre gjennom denne prosessen.

Vi ønsker å rette en stor takk til vår hovedveileder Knut-Bjørn Stokke for jevn dialog, gode innspill, givende diskusjoner og støtte gjennom skriveprosessen, i tykt og tynt. Videre vil vi takke vår tilleggsveileder Morten Clemetsen for god veiledning gjennom landskapsressursanalysen.

Tusen takk til alle informanter som stilte opp til intervju, takk til gjengen ved Svartisen, og spesielt takk til Meløy kommune for deres hjelp, engasjement og svar på våre spørsmål. Vi ønsker også å takke forskningsprosjektet LandTime, for stipend som gjorde det mulig å gjennomføre feltarbeidet.

Takk til familie, venner og kjærester for innspill og støtte, noe som har betydd ekstra mye i denne perioden. Til slutt ønsker vi også å takke vår lille lesesalgjeng i 4. etg UR, for en veldig fin masterperiode.

Ylva Lyssand

Sunniva Sørheim

Ås, 15. feb 2024

2 Sammendrag

Reiselivsnæringen er en av verdens største sektorer. I Norge har den vokst til å bli en av våre mest betydningsfulle eksportnæringer og satsingsområder, med potensial til å skape arbeidsplasser og verdi til våre lokalsamfunn. Samtidig kan reisevanene våre medføre negative konsekvenser for naturmiljøet, lokalbefolkningen og klimaet. Dette utgjør et paradoks der våre ønsker om å oppleve og utforske nye steder ofte forårsaker mer skade enn godt.

Lokalsamfunn som ønsker reiselivet velkommen, kan oppleve at de får lite igjen for sin gjestfrihet. Dette representerer noen av utfordringene dagens reiseliv står ovenfor, og som må håndteres for å fremme en positiv samfunnsutvikling.

Meløy kommune satser på reiselivsutvikling som en sentral næring, med fokus på å skape attraktive reisemål langs Helgelandskysten og ved Saltfjellet-Svartisen nasjonalpark. Det er derfor et betimelig spørsmål hvordan man kan utvikle reiselivet for å styrke lokal samfunnsutvikling, natur og kulturverdier i kommunen.

Formålet med oppgaven er å utforske hvordan man kan skape et regenerativt reiseliv, en nylig aktualisert tilnærming, og inspirere andre reisemål til å følge en regenerativ utvikling. I denne oppgaven fokuserer vi på utviklingen av et regenerativt reiseliv ved innfallsporten til Saltfjellet-Svartisen nasjonalpark i Meløy kommune.

Oppgaven tar for seg teoretisk tilnærming for regenerativt reiseliv, bred verdiskapning og det relasjonelle landskapet, med fokus på

stadkjensle og stedsidentitet. Ettersom regenerativt reiseliv er en ny tilnærming i Norge, benytter vi erfaringene fra verdiskapningsprogrammer for bred verdiskapning som veileder for utviklingen. I tillegg har vi hentet inspirasjon fra konspetet sakte turisme.

En landskapsressursanalyse danner grunnlaget for en mulighetsstudie med tilhørende strategier og tiltak. Strategiene og tiltakene er stedstilpasset innfallsporten, og kan ikke enkelt kopieres til et annet sted.

Strategiene og tiltakene er utformet for å minimere inngrep og forstyrrelser i landskapet, med fokus på å bevare natur, kulturmiljø og lokalt landbruk. Videre fremmer de et mer mangfoldig og inkluderende reiseliv, å inspirere til miljøansvarlige reiser, styrke lokal tilhørighet og stedsidentitet, samt etablere en læringsarena.

Denne oppgaven konkluderer med at for å utvikle et regenerativt reiseliv må kommunen ta en tydelig ledelse ved å etablere en reisemålsledelse som inkluderer alle relevante reiselivsaktører, med spesiell vekt på å involvere lokalsamfunnet og miljøet. Videre må det sikres en bred forankring om det regenerative reiselivet i reisemålsledelsen, for å skape felles forståelse, eierskap og engasjement til tilnærmingen.

3 Abstract

The tourism industry stands as one of the world's largest sectors. In Norway, it has grown to become one of our most significant export industries and priorities, with the potential to generate jobs and value for our local communities. However, our travel habits can lead to adverse effects on the natural environment, local populations, and the climate. This paradox highlights how our desire to explore new places often causes more harm than good. Hospitable communities may find that their generosity yields limited returns. Addressing these challenges is crucial for making positive societal development.

Meløy municipality is strategically investing in tourism development as a key industry, emphasizing the creation of attractive destinations along the Helgeland coast and near the Saltfjellet-Svartisen National Park. The central question arises: how can tourism be developed to enhance local community development, nature, and cultural values in the municipality?

This thesis explores the concept of regenerative tourism, a recently developed approach, and hopes to inspire other destinations to pursue regenerative development. The focus is on developing regenerative tourism in the gateway to the Saltfjellet-Svartisen National Park in Meløy municipality.

The study is based on a theoretical approach to regenerative tourism, broad value creation, and the relational landscape, emphasizing on sense of place and local identity. As regenerative

tourism is a new approach in Norway, we leverage experiences from broad value creation programs to guide the development. In addition, we have drawn inspiration from the concept of slow tourism.

A landscape resource analysis forms the basis for a feasibility study, outlining corresponding strategies and measures. These strategies and measures are tailored to the location and cannot be easily replicated elsewhere. They are designed to minimize interventions and disturbances in the landscape, with a focus on preserving nature, cultural environments, and local agriculture. Additionally, they promote a more diverse and inclusive tourism, inspire environmentally responsible travel, strengthen local attachment, place identity, and establish an environment for learning.

The thesis concludes that to develop regenerative tourism, the municipality must take clear leadership by establishing destination management that includes all relevant tourism stakeholders, with a particular emphasis on involving the local community and the environment. Furthermore, a broad consensus on regenerative tourism within the destination management must be secured to create shared understanding, ownership, and commitment to the approach.

4 Innholdsfortegnelse

1	Forord	1
2	Sammendrag	2
3	Abstract	3
4	Innholdsfortegnelse	4
5	Figurer	6
6	Innledning	7
6.1	<i>Bakgrunn</i>	7
6.1.1	Reisens betydning	7
6.2	<i>Formål</i>	9
6.3	<i>Avgrensning</i>	9
6.4	<i>Problemstilling</i>	10
6.5	<i>Begrepsavklaring</i>	10
6.5.1	Nasjonalparkkommune	10
6.5.2	Destinasjonsledelse og reisemålsledelse	11
6.5.3	Besøksforvaltning.....	13
7	Teori	14
7.1	<i>Regenerativt reiseliv</i>	14
7.2	<i>Bred verdiskaping</i>	18
7.2.1	Miljømessig verdiskaping.....	20
7.2.2	Kulturell verdiskaping	21
7.2.3	Sosial verdiskaping	21
7.2.4	Økonomisk verdiskaping	21
7.3	<i>Det relasjonelle landskapet</i>	22
7.3.2	Stadkjensle	24
7.3.3	Stedsidentitet	24
8	Kunnskapsgrunnlag	26
8.1	<i>Erfaringer fra Verdiskapingsprogrammer innen bred verdiskaping</i> 26	
8.2	<i>Sakte turisme</i>	29
8.3	<i>Eksempel – regenerativt reiseliv</i>	29
8.3.1	29/2 Aurland.....	30
9	Metode	31
9.1	<i>Landskapsressursanalyse</i>	31
9.1.2	Landskapskarakteranalyse.....	31
9.1.3	Stadkjensleundersøkelse	31
10	Studiebeskrivelse	33
10.1	<i>Nordland fylke</i>	33
10.2	<i>Meløy kommune</i>	35
10.3	<i>Studieområdet – Innfallsporten til Saltfjellet-Svartisen nasjonalpark</i> 36	
10.3.1	Områdets planstatus	37
10.3.2	Reiselivet.....	39
10.3.3	Grustaket	41
11	Landskapsressursanalyse	42

11.1	<i>Landskapskarakteranalyse</i>	42	14.1.2	Strategi 2 – Redusere økologisk fotavtrykk og øke økologiske håndavtrykk	85
11.1.1	Tema 1 – Landformer og vann	43	14.1.3	Strategi 3 – Sakte reise	88
11.1.2	Tema 2 – Vegetasjonsdekke og vegetasjonsstruktur		14.1.4	Strategi 4 – Fondal kultur- og aktivitetsgård	90
	47		15	Diskusjon	91
11.1.3	Tema 3 – Arealbruk og bebyggelse	50	16	Konklusjon	107
11.1.4	Tema 4 – Kulturhistorien i landskapet.....	54	17	Refleksjon	110
11.1.5	Tema 5 – Romlig-estetiske forhold.....	58	17.1	<i>Videre arbeid</i>	110
11.1.6	Fastsetting av landskapskarakter	62	18	Litteraturliste	112
11.2	<i>Stadkjensleundersøkelse</i>	64			
11.2.2	Stedets karakter	66			
11.2.3	Stedets funksjon	69			
11.2.4	Stedets potensial	72			
12	Mulighetsstudie	79			
12.1	<i>SWOT-analyse</i>	79			
13	Oppsummering av SWOT	81			
13.1	<i>Styrker</i>	81			
13.2	<i>Svakheter</i>	81			
13.3	<i>Muligheter</i>	82			
13.4	<i>Trusler</i>	82			
14	Strategier og tiltak	83			
14.1	<i>Strategier og tiltak</i>	83			
14.1.1	Strategi 1 – Fjorden som ferdselsåre.....	83			

5 Figurer

Figur 1: Engabrevatnet islagt (Google Earth, u. å.)	1
Figur 2: Bildet (egenprodusert) illustrerer forskjellen på bærekraftig og regenerativt reiseliv.....	15
Figur 3: Modellen illustrerer regenerativ utvikling (NOU 2023: 10, 2023).....	16
Figur 4: Kartet (egenprodusert) viser markert avgrensning av Nordland fylke, Meløy kommune og området for innfallsporten.	33
Figur 5: Egenprodusert kart over studieområdet (Flyfoto: (Norge i bilder, 2019)).Figur 6: Egenprodusert kart over studieområdet (Flyfoto: (Norge i bilder, 2019)	36
Figur 7: Bildet viser et utklipp av arealplankartet som viser den planlagte veien med bro (Kart: (Meløy kommune, u. å.)).....	37
Figur 8: En gjeng brevandrere på Fonndalsbreen med utsikt til Holandsfjorden (Foto: (Ukjent, 1930))	39
Figur 9: Cruiseskifturisme til Engabreen (Foto: (Myrvold, 2018)).....	39
Figur 9 10: Brevandrere på Engabreen (Foto: (Steen, 1897)).....	39
Figur 1111: Egenprodusert tegning av Svartisen, Holandsfjorden og de tre høye fjelltoppene danner et rammeverk av studieområdet	43
Figur13: 12 Sterke krefter av vann i bevegelse har slipt ut Svartisgryta.....	45
Figur 1413: På berget er det tydelig å se variasjonen av bergarter i folde-mønster (Foto: (tilSvartisen, u. å.))	46
Figur 1514: Det nakne berget står i kontrast til de grønklede fjellsidene. Dette bildet tydeliggjør den raske tilbaketrekningen av brearmen, en prosess som har vært så rask at skogen ikke har klart å holde følge og etablere seg i samme tempo.....	46
Figur 1615: Kart over vegetasjon innenfor studieområdet (Kartdata: (NIBIO, u. å.))	47
Figur 1716: Egenprodusert kart over arealbruk og bebyggelse i studieområdet (Flyfoto: (Norge i bilder, 2019)).....	50
Figur 1817: Småbåthavnen ved Engen med passasjerer som går i land fra skyssbåten «Isprinsen». .	51
Figur 1918: Bildet viser merking av stien i nedre del av turstien opp til Engabreen, her er tiltak for kanalisering godt etablert.....	52
Figur 2019: Bøndene og storfeet ved Svartisen gård spiller en nøkkelrolle i å opprettholde kulturlandskapet og hindre gjengroing.	52
Figur 2020: Bilder av Fondal gård i dagens situasjon.....	56

Figur 2121: Den ene Tåkeheimen hytten, med utsikt til Svartisen i bakgrunnen.	57
Figur 2322: Bilde tatt noen høydemeter under Tåkeheimen. Formasjonen av skyer setter sitt preg i dalen og på stemningen.....	58
Figur 2423: Brevandring på Svartisen (Fotograf: (Knick, u. å.))	59
Figur 2524: Forbi Fondal gård, i åpningen av Fonndalen møter man på et skilt som viser veien inn i dalen.....	60
Figur 2625: Meløy kommune har avbildet Svartisvalmuen i sitt kommunevåpen (Illustrasjon: (Dalfest et al., 2023)).....	61
Figur 26: SWOT-analyse	80
Figur 2827: Illustrasjon av fjorden som ferdselsåre (egenprodusert)	83
Figur 2928: Illustrasjon av en elektrifisert skyssbåt (egenprodusert).....	84
Figur 3029: Kartet illustrerer oversikten over noen sårbare dyrearter og sensitiv vegetasjon i området, og hvor vi tenker det er passende å telte. Kartet er basert på en sårbarhetsanalyse av området gjennomført av XXX (Vistad et al., 2020).....	87
Figur 3130: Illustrasjon av hvordan formidlingen av isbreen kan se ut (egenprodusert)	88

6 Innledning

6.1 Bakgrunn

Denne masteroppgaven retter oppmerksomheten på innfallsporten til Saltfjellet-Svartisen nasjonalpark, et område som ligger utenfor selve nasjonalparken og tilhører Meløy kommune. Området har vært en populær reisemålsdestinasjon siden 1800-tallet, takket være den unike opplevelsen som Engabreen, en breutløper fra Svartisen, gir de besøkende (Maruhn, u. å.).

I 2023 etablerte Nordland Fylkeskommune en strategi for reiselivet i Nordland kalt «Strategi for reiseliv og opplevelser i Nordland 2023-2027» (Nordland Fylkeskommune, 2023). Med denne strategien ble et regenerativt reiseliv satt på dagsordenen som en ambisjon for fremtidig reiselivsutvikling i Nordland. Derfor tar denne masteroppgaven for seg utviklingen av et regenerativt reiseliv, som er en relativt ny tilnærming innfor reiselivsutvikling. I dag er det få norske reisemål som praktiserer regenerative prinsipper. Mens bærekraftig reiseliv har stått i fokus frem til nå, har den regenerative tankegangen fått mer oppmerksomhet da man søker å utforske hvordan reiselivet kan bidra til å forbedre lokalsamfunnet og gjenoppbygge økosystemer (NOU 2023: 10,

2023). Dette forventes å forme og prege fremtidens reiseliv. Derfor har vi latt oss inspirere av denne nye tilnærmingen og viet tid til å utforske hvordan norsk reiseliv kan bevege seg i en mer regenerativ retning.

6.1.1 Reisens betydning

Det å reise som kilde til å utforske, lære om og oppleve nye steder har gjennom generasjoner vært en viktig del av menneskers liv. Opplevelsene fra reiser gir ikke bare innsikt i ulike kulturer, men kan også bidra til en økt forståelse av verden og en dypere innsikt i oss selv. Det å reise er dermed ikke bare en fysisk handling, men også en essensiell del av å forme vår identitet.

For reiselivet i Norge er naturopplevelser høyt verdsatt og utgjør kjernen i reiselivstilbudet. Aktiviteter som fotturer og skiturer i vakkert landskap, sammen med unike fenomener som nordlys og midnattssol, er viktige hjørnesteiner for opplevelsesbasert reise. I tillegg til disse naturopplevelsene beriker norsk kulturarv den totale reiseopplevelsen. Her tilfører elementer som mattradisjon, urfolkskultur og arkitektur en ekstra dimensjon til opplevelsen, som besøkende ofte ønsker å oppleve (NOU 2023: 10, 2023).

Reiselivet spiller en avgjørende rolle for norske lokalsamfunn ved å styrke et bredt spekter av tilbud, fra kollektivtransport til kulturliv, som bidrar til å skape attraktive og aktive lokalsamfunn. De positive virkningene av reiselivets virksomhet gagnar både lokalsamfunnet og besøkende, det øker bolysten i lokalsamfunnet som gjør reisemålet mer attraktivt. I tillegg fungerer reiselivet som en viktig arbeidsgiver i lokalsamfunn og byer. Bare i 2019 sørget denne næringen alene for rundt 182 000 arbeidsplasser (NOU 2023: 10, 2023).

Uheldigvis har reiselivet også en mørk side som en stor bidragsyter til klimautslipp og negativ påvirkning på miljøet. Økning i reiseaktivitet, særlig med bruk av utslippstunge transportmidler som fly, cruiseskip og bil, har forsterket disse utfordringene (NOU 2023: 10, 2023). Våre dårlige reisevaner skaper et paradoks der vårt ønske om å oppleve og utforske blir motarbeidet av ødeleggelsene vi forårsaker.

Overdreven markedsføring av reisemål, der hovedfokuset ligger på økonomisk gevinst, fører til en økning i etterspørselen etter flybilletter og cruisereiser. Noe reiselivsnæringen tilrettelegger for med rimelige reisepakker, som gjør reisemålene tilgjengelige for

flere inntektsklasser. Dette skaper en trend der ønsket om å oppleve så mange attraksjoner som mulig blir drivkraften. Dette kan resultere i vekst av overturisme, som kjennetegnet av store menneskemengder som besøker et sted samtidig, ofte preget av økonomisk gevinst på bekostning av hensyn til miljø og samfunn (Bartola et al., 2021). Denne utviklingen fører til økt press på reiselivsnæringen og på reisemålene, som ofte mangler tilstrekkelig kapasitet til imøtekomme dette presset. Denne situasjonen har betydelige konsekvenser for lokalbefolkningen, som opplever endringer av sine hjemsteder som følge av turismen. Endringer i landskapet og økt press på infrastrukturen kan føre til fraflytting og ødelegge besøksopplevelsen for turister. I tillegg kan det økte besøkstrykket føre til slitasje på sårbare naturområder, noe som truer biologisk mangfold og attraksjonsverdien til disse områdene.

Forventninger om at norsk reiseliv innen 2030 vil være ansvarlig for en fjerdedel av de totale nasjonale utslippene, understreker viktigheten av å revurdere våre reisevaner (NOU 2023: 10, 2023). Dette krever nødvendige adferdsendringer både blant reisende og for reiselivsnæringen som helhet. Å endre fokus og rette oppmerksomheten mot hvordan reiselivet kan bidra positivt til

lokalsamfunnet og naturen, er en sentral del av det regenerative reiselivet (King, 2022).

6.2 Formål

Formålet med denne masteroppgaven er å utforske hvordan man kan skape et regenerativt reiseliv ved innfallsporten til Saltfjellet-Svartisen. Ettersom regenerativt reiseliv er en nylig aktualisert strategi i Nordland av Nordland fylkeskommunes, og inkludert i NOU 2023:10 Leve og oppleve, ble dette et viktig utgangspunkt for oppgaven. I tillegg håper vi å synliggjøre og fremme tiltak som kan fungere som veiledning og inspirasjon for andre reiselivsaktører i deres arbeid mot å utvikle regenerativt reiseliv i Norge. Vi ønsker å bevisstgjøre de positive kvalitetene regenerativ reiselivsutvikling har for å styrke lokalsamfunn, natur og kulturverdier.

6.3 Avgrensning

Denne oppgaven er satt til innfallsporten Saltfjellet-Svartisen nasjonalpark, som er et reisemål i Meløy kommune, på sørsiden av Holandsfjorden. Studieområdet for våre analyser er avgrenset til områdene Engen, Engabredalen og Fonndalen.

6.4 Problemstilling

I lys av den presenterte tematikken, ønsker vi å undersøke hvordan Meløy kommune kan utvikle et regenerativt reisemål ved innfallsporten til Saltfjellet-Svartisen nasjonalpark. Vi har formulert en hovedproblemstilling som søker å svare på dette:

«Hvordan kan innfallsporten til Saltfjellet-Svartisen nasjonalpark i Meløy kommune utvikles til et regenerativt reisemål?»

For å besvare hovedproblemstillingen har vi valgt å utforme tre underproblemstillinger:

- «Hvordan kan våre foreslåtte strategier og tiltak bidra til regenerativt reiseliv?»*
- «Hvilke muligheter og utfordringer finnes i utviklingen av regenerativt reiseliv?»*
- «Hvordan kan erfaringer fra verdiskapingsprogrammer basert på bred verdiskaping som strategi veilede reisemålledelsen mot et regenerativt reiseliv?»*

6.5 Begrepsavklaring

For å sikre best mulig leseforståelse har vi valgt å definere noen sentrale begreper i dette kapitlet, som vil bli benyttet videre i oppgaven.

6.5.1 Nasjonalparkkommune

Meløy kommune er en nasjonalparkkommune, noe som betyr at den har områder som er vernet som nasjonalpark. Norge har fire viktige former for naturvern, og nasjonalpark er en av de fire (Miljødirektoratet, 2019). Nasjonalparker representerer store naturområder uten omfattende naturinngrep, preget av et særegent eller representativt økosystem eller landskap. I Norge er det til sammen 48 nasjonalparker, kjent for å være blant landets flotteste naturområder (Miljødirektoratet, 2021). Det er staten som tar initiativ til og vedtar opprettelsen av nasjonalparkene for å bevare deres verneverdier samtidig som de skal være tilgjengelig for allmenheten (Brænd et al., 2024).

Nasjonalparkene er viktige områder for friluftsliv og naturopplevelser, og de gir rom for naturbasert reiseliv i distriktene (Miljødirektoratet, 2022). Derfor utgjør

nasjonalparkene betydelige ressurser for lokal verdiskaping, samfunns- utvikling. For å utnytte mulighetene som nasjonalparkene skaper, nasjonalt og lokalt, har det vært en nasjonal satsing på merkevarebygging av *Norges nasjonalparker* siden 2015. Målet med merkevaren er å markedsføre nasjonalparkene som attraktive reisemål, og skape en tydelig identitet og enhet av høy kvalitet rundt nasjonalparkene (Miljødirektoratet, 2022).

I denne sammenheng har nasjonalparkkommunene en viktig rolle, da de skal bidra til å styrke merkevaren (Miljødirektoratet, 2022). Kommuner som har nasjonalparkområder innenfor sine grenser, kan søke om status som nasjonalparkkommune. En nasjonalparkkommune forplikter seg til å legge til rette for besøkende som ønsker å oppleve nasjonalparkene og de omkringliggende områdene. Samtidig er det en nødvendighet å ivareta natur- og verneverdiene og bolysten i disse områdene (Norges Nasjonalparkkommuner, u. å.). Nasjonalparkkommunene spiller dermed en sentral rolle i å balansere tilgjengelighet og vern av disse verdifulle naturområdene.

Ettersom Meløy kommune er en nasjonalparkkommune, er de forpliktet til å følge kravene som settes av merkevaren Norges nasjonalparker og Miljødirektoratet. Dette kan ha betydning for utviklingen av regenerativt reiseliv.

6.5.2 Destinasjonsledelse og reisemålsledelse

I oppgaven diskuterer vi begrepene destinasjonsledelse og reisemålsledelse. Det er derfor nødvendig å klargjøre forskjellene mellom disse to formene for ledelse, siden *reisemål* og *destinasjon* er to begreper som ofte anvendes synonymt.

6.5.2.1 Destinasjonsledelse

Destinasjonsledelse referer til organiseringen av sentrale aktører som samarbeider, formelt eller uformelt, og styrer utviklingen av reisemålet. De sentrale aktørene er næringsaktørene, lokale interessenter og det politiske beslutningsnivået, representert av kommunen (NOU 2023: 10, 2023). Destinasjonsledelse legger vekt på attraksjoner, fasiliteter, tilgjengelighet og markedsføringen av reisemålet (NOU 2023: 10, 2023). Kritikken har blitt rettet mot destinasjonsledelse for å betrakte reisemålet som en «lekeplass»

og skape utfordringer ved å tiltrekke seg for mange besøkende (Clemetsen et al., 2021).

I NOU 2023:10 Leve og oppleve (2023) opplyser Reisemålsutvalget om at de foretrekker å bruke begrepet reisemålsledelse i stedet for destinasjonsledelse.

6.5.2.2 Reisemålsledelse

Reisemålsledelse skiller seg fra destinasjonsledelse ved å ha en utvidet definisjonen som tar utgangspunkt i utviklingen av bærekraftige reisemål, for å bedre inkludere reiselivets påvirkning på og avhengighet av lokalsamfunnet og miljøet for å sikre gode opplevelser (NOU 2023: 10, 2023). Reisemålsutvalget understreker viktigheten av å se reisemålsutvikling og samfunnsutvikling i sammenheng for å skape bærekraftige og attraktive reisemål (NOU 2023: 10, 2023).

Fremtidens reisemålsutvikling er avhengig av et sterkt, formelt samarbeid mellom alle aktører. Reisemålsledelsen består derfor av representanter fra ulike sektorer, inkludert offentlig, frivillig og privat. Ledelsen inkluderer også deltakelse fra lokalsamfunnet, for å realisere reisemålets visjoner og mål (NOU 2023: 10, 2023).

NOU 2023:10 Leve og oppleve (2023) understreker at kommunen er et folkevalgt organ, og som lokal politisk beslutningsnivå har ansvar for å balansere og avveie ulike interesser for samfunnsutviklingen, arealbruk og byggetiltak. I henhold til plan- og bygningsloven skal kommunen utforme planer som fastsetter mål for den fysiske, miljømessige, økonomiske, sosiale og kulturelle utviklingen. Reisemålsutvalget vektlegger kommunens rolle som ledende rolle som koordinator, engasjerende pådriver og mobilisator for aktører involvert i reisemålsutviklingen. Kommunen spiller en nøkkelrolle i reisemålsledelsen ved å integrere strategier for utvikling som tar hensyn til lokalsamfunnet og miljøet i sine planer for reiselivet (NOU 2023: 10, 2023).

Sammenlignet med destinasjonsledelse, harmonerer reisemålsledelse bedre med regenerativt reiseliv, og er derfor den ledelsesformen vi kommer til å rette oss mot. Reisemålsledelse er utvidet til å inkludere ulike aktører, som offentlig, frivillig og privat, i tillegg til lokalsamfunnet, for å inkludere reiselivets påvirkning på og avhengighet av lokalsamfunnet og miljøet (NOU 2023: 10, 2023).

6.5.3 Besøksforvaltning

Økningen av antall besøkende til reisemål, skaper behov for kontroll og regulering. Dette er nødvendig for å ivareta både naturen og lokalbefolkningen som er tilknyttet disse attraksjonene. Besøksforvaltning handler om å oppnå denne kontrollen og lage en plan for å håndtere de utfordringene som oppstår i et område som følge av friluftsliv og turisme (Miljødirektoratet, 2023). Ifølge i NOU 2023:10 Leve og oppleve innebærer besøksforvaltning «... å arbeide for å forebygge og unngå uønskede konsekvenser av besøk på naturmiljø, kulturmiljø og/eller lokalsamfunn og samtidig øke den sosiale, kulturelle, økonomiske og miljømessige verdiskapingen av besøk.» (NOU 2023: 10, 2023, s. 72).

Besøksforvaltning omfatter tre perspektiver:

naturforvaltningsperspektivet, bedrifts- og næringsperspektivet og samfunnsperspektivet, som utforskes nærmere under:

1. *Naturforvaltningsperspektivet* fokuserer på vern for friluftsliv, spesielt knyttet til nasjonalparker. Det inkluderer planlegging for randsonene/innfallsporene av nasjonalparkene, og innføring av tiltak for å regulere turismeaktiviteten. Vern om lokalbefolkningen mot negativ

påvirkning fra økt besøk innebærer utforming av besøksstrategier. Dette forutsetter samarbeid mellom kommune, næringsinteresser, frivillige organisasjoner, grunneiere, verneområdeforvaltning og lokalbefolkning (NOU 2023: 10, 2023).

2. *Bedrifts- og næringsperspektivet* involverer reiselivsnæringen i arbeidet med å utvikle et bærekraftig reiseliv som kan håndtere besøkende. I denne forbindelsen spiller destinasjonsselskaper en viktig rolle, ved at de bidrar til besøksforvaltning for å skape positiv samfunnsutvikling (NOU 2023: 10, 2023).
3. *Samfunnsperspektivet* reflekterer behovet kommuner og fylkeskommuner har for å drive aktiv planlegging for å håndtere utfordringene knyttet til reisemålsutvikling. Dette innebærer å prioritere besøksforvaltning som del av satsningen på reiseliv- og opplevelsesnæring, og avveie ulike interesser for å sikre bred medvirkning i planleggingsprosessen (NOU 2023: 10, 2023).

7 Teori

7.1 Regenerativt reiseliv

De negative konsekvensene for naturmiljø og lokalsamfunn har i nyere tid ført til økende internasjonal kritikk av reiselivssektoren på grunn av manglende styring av reisemål og overdreven vektlegging av vekst og økonomisk fortjeneste (King, 2022). Diskusjoner om behovet for en mer balansert tilnærming til reiselivsutvikling har intensivert, og det kan være begynnelsen på et paradigmeskifte innen reiselivssektoren (King, 2022). Norges offentlige utredning Leve og oppleve (NOU 2023: 10, 2023) understreker også et behov for å utvikle et mer bærekraftig og regenerativt reiseliv.

Det finnes flere teorier som forsøker å peke vei mot en bedre reiselivssektor, og en av dem er *regenerativt reiseliv*. Vi velger å fokusere på regenerativt reiseliv som teoretisk utgangspunkt i denne studien, ettersom Nordland fylkeskommune (2023) og NOU 2023: 10 inkluderer teorien i deres reiselivsstrategi. Videre harmonerer regenerativt reiseliv med vår interesse for hvordan reiselivet kan bidra til samfunnsutvikling og ta vare på natur- og kulturmiljøet på stedet. Det er også en målsetting for Norges nasjonalparker og nasjonalparkkommuner å optimalt realisere

mulighetene for lokal samfunnsutvikling og verdiskaping som følger med merkevaren, samtidig som det skal tas hensyn til verneverdiene og områdene (Miljødirektoratet, 2022).

Først, begrepet *regenerativ* har sitt opphav fra det latinske ordet «regenerare», som betyr å gjendanne, fornye eller vokse ut igjen (NAOB, u. å.). Begrepet har sine røtter i naturvitenskapen og er særlig kjent innenfor landbruket. Den regenerative tilnærmingen bygger på prinsippet om at «naturen er selvreparerende» (NOU 2023: 10, 2023, s. 30), og har fokus på å utvikle systemer som kan regenerere seg selv.

Regenerativt reiseliv har som mål å generere merverdier for miljøet og lokalsamfunnet enn det forbruker, ved å beskytte, reparere og gjenoppbygge økosystemer, samtidig som det styrker lokalsamfunn (King, 2022, s. 5, NOU 2023: 10, 2023). Denne tilnærmingen prioriterer naturens og befolkningens behov over økonomisk fortjeneste, og betrakter reiselivet som en betydelig mulighet for positiv samfunnsutvikling (King, 2022). En ofte

anvendt enkel definisjon av regenerativt reiseliv er “et reiseliv som etterlater seg reisemålet bedre enn det var” (CBI, 2022).

Figur 2: Bildet (egenprodusert) illustrerer forskjellen på bærekraftig og regenerativt reiseliv.

Hva skiller regenerativt reiseliv fra bærekraftig reiseliv? Forskjellen mellom regenerativt reiseliv og bærekraftig reiseliv ligger i målet for ettervirkningene på reisemålet. Mens bærekraftig reiseliv søker å forlate et område i en «samme» tilstand som det var, arbeider regenerativt reiseliv etter å forlate området i en «forbedret» tilstand (CBI, 2022).

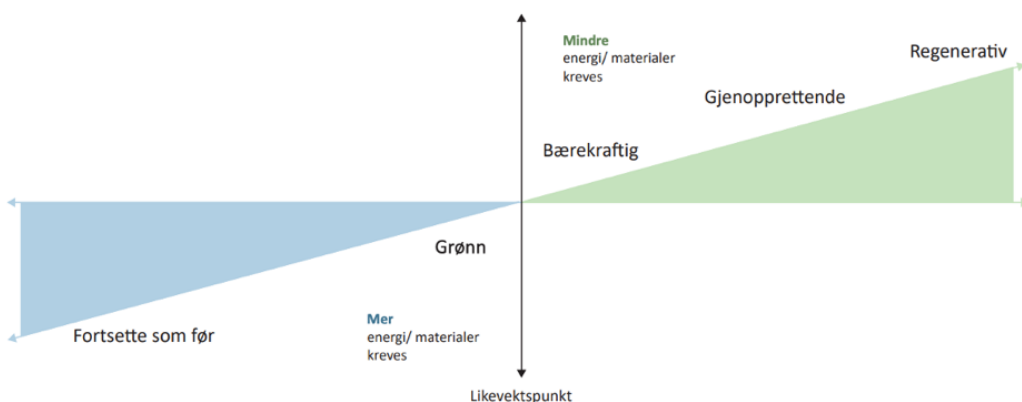
Figur 2 illustrerer denne forskjellen enkelt: Personen til høyre representerer bærekraftig reiseliv ved å vanne en blomst for å opprettholde samme tilstand til neste person ankommer. I motsetning representerer personen til venstre regenerativt reiseliv ved å plante en helt ny blomst, og dermed forlater området i bedre tilstand enn det var.

Bærekraftig reiseliv vurderer miljømessige, sosiale og økonomiske dimensjoner med fokus på både nåtid og fremtid. Imidlertid skjer reiselivsutviklingen først og fremst på grunn av de økonomiske fordelene (NOU 2023: 10, 2023; Hussain, 2021, s. 5). Med vektlegging av de økonomiske fordelene, kan det oppstå en betydelig prioritering av vekst i besøkstall og potensielt overskridelse av kapasitetsgrensen for et gitt område (Hussain, 2021). Av denne grunn mener flere innenfor den regenerative tilnærmingen at en bærekraftig reiselivsstrategi er utilstrekkelig for å fullt ut ta hensyn til naturmiljøet og lokalsamfunnene (Hussain, 2021).

Regenerativt reiseliv derimot, prioriterer økonomisk fortjeneste sist og har et betydelig fokus på hvordan reiselivet kan styrke naturmiljøene og lokalsamfunnene (NOU 2023: 10, 2023), og på

denne måten sikre det Asif Hussain (2021) kaller “Bruttonasjonal Lykke”. I tillegg handler regenerative prinsipper om å inspirere til en positiv samfunnsendring, der reiselivet kan fremme forståelse, bygge bro mellom ulike kulturer og styrke relasjonen mellom mennesker og naturen (Hussain, 2021).

Figur 3: Modellen illustrerer regenerativ utvikling (NOU 2023: 10, 2023).

Figur 3 illustrerer forskjellen mellom begrepene *bærekraftig* og *regenerativ*. Midtlinjen representerer et balansepunkt for vår påvirkning på miljøet. Mot midten ligger bærekraftbegrepet, som bygger på ideen om å «gi tilbake like mye som vi tar» (NOU 2023: 10, 2023, s. 29). Videre til høyre ligger begrepet *gjenopprettende*, som går ut på å bringe økosystemer og lokalsamfunn til en positiv

tilstand. Helt til høyre ligger *regenerativ*, som handler om å vedlikeholde og samtidig utvikle økosystemer og lokalsamfunn, slik at de opprettholdes i en positiv tilstand (Brown et al., 2018). Prinsippet bak det regenerative perspektivet ligger lengre fra balansepunktet enn det tradisjonelle bærekraftperspektivet, fordi de regenerative prinsippene har fokus på å gå ett skritt lenger for å reparere og utvikle, i motsetning til tidligere tenkning (NOU 2023: 10, 2023).

For å lykkes med et regenerativt reiseliv er det vesentlig å anvende en helhetlig og stedsbasert tilnærming som anerkjenner det omfattende økosystemet og lokalsamfunnet på stedet reiselivet utspiller seg. Dette innebærer å være bevisst samspillet mellom alle aktørene i reiselivet, hvordan de påvirker hverandre og naturen, samtidig som man er klar over at konteksten til reisemålet kan endre seg over tid (King, 2022; CBI, 2022). Lokal økologisk kunnskap må inkluderes, og betydningen av de sosiale, kulturelle, miljømessige og økonomiske dimensjonene må anerkjennes. Slik kan stedet formes etter lokalsamfunnets visjon og behov, og ikke etter ønskene til besøkende (King, 2022).

Asif Hussain (2021) påpeker at den regenerative tilnærmingen er utfordrende, ettersom destinasjonsledelse og utvikling av reiselivsprodukter griper inn i den naturlige livslogikken og utviklingen av et livskraftig reiseliv. Livets natur fornyer seg stadig og konteksten til et sted kan endre seg, så for å virkelig utvikle et regenerativt reisemål, må man ha en reiselivsnæring som er på et høyt bevissthetsnivå, tilpasningsdyktig og kreativt. Dette kan gjøres gjennom bevisst markedsføring og reisemålsutvikling, som inkluderer retningslinjer for ansvarlig reise. Markedsføringen bør informere besøkende om viktigheten av å være «bevisst og oppmerksom ved reising, ta informerte beslutninger, være klar over konsekvensene av reisen og være motivert til å gjøre en forskjell og gjøre ting annerledes (på individuelt og samfunnsnivå)» (Hussain, 2021, s. 7).

Det er mange ulike prinsipper for hva et regenerativt reiseliv innebærer. Vi har valgt å inkludere prinsippene som FN har utarbeidet i tråd med de 17 bærekraftsmålene og naturvisdom i vår oppgave (CBI, 2022).

«Holistisk forståelse og tilnærming til levende system: Forståelsen for at alt henger sammen, og at samspillet mellom alle interessenter gjennom hele reiselivets verdikjede har innvirkning på hverandre og hele økosystemet.

Samarbeid: Dette handler om å stimulere samarbeid og partnerskap mellom et bredt spekter av interessenter, fra regjeringen til privat sektor, frivillig sektor og lokalsamfunn. Dette er ulikt fra dagens konkurransetankegang som styrer våre dominerende økonomiske systemer.

Mangfoldig natur: Mangfold i ulike inntektskilder bidrar med å redusere økosystemets og samfunnens avhengighet av turismeinntekter. Å diversifisere mellom de ulike segmentene av markedet – fritid vs. virksomhet og nasjonal vs. internasjonalt – bidrar også til å redusere ulike økonomiske og geopolitiske risikoer og øker motstandskraften.

Inkluderende og rettferdig: Handler om involvering av lokalsamfunnene for å styrke det samlede økosystemet. Dette kan for eksempel innebære samarbeid med lokale leverandører, undersøke hvem som trenger rom og plass, og vurdere støtte til flyktninger eller hjemløse.

Transformatorisk og inspirerende: Dette prinsippet handler om å skape opplevelser for de besøkende som er livsforandrende og som fremhever det unike ved hvert sted. Det handler også om å tilby aktiviteter som viser frem kulturarv, folkeminne, gastronomi, lokale landemerker og dyreliv, på en ansvarlig måte.

Miljøansvarlig: Dette innebærer å ta vare på miljøet gjennom forvaltning av naturressurser, biologisk mangfold, og vern av sårbare landskap og dyreliv.» (CBI, 2022, vår oversettelse).

Som teorien om regenerativt reiseliv understreker, er en helhetlig og stedsbasert tilnærming viktig. Utviklingen av reiselivet bør formes i tråd med lokalsamfunnets behov, visjon og menneskers forhold til stedet og naturen. Dette inkluderer å utforske lokalbefolkningens kunnskap og perspektiver, da de utgjør grupper med dype forbindelser til stedet. For å planlegge for regenerativt reiseliv, er det derfor avgjørende å gjennomføre stedsspesifikke undersøkelser. Denne teorien bygger på teorien om det relasjonelle landskapet, som vil bli utforsket nærmere i teorikapittelet.

7.2 Bred verdiskaping

Vi velger å inkludere bred verdiskaping i teorigrunnlaget til dette studiet, ettersom det er en strategi som har blitt nyttet innen ulike programmer og prosjekter for utviklingen av blant annet et bærekraftig reiseliv i flere år. Mulighetsstudiet for oppgaven vil ikke basere seg på bred verdiskaping, men regenerative prinsipper. Som forklart i teorien om regenerativt reiseliv, er det en tilnærming som ligger lengre fra balansepunktet enn det tradisjonelle bærekraftperspektivet (NOU 2023: 10, 2023), og er

dermed mer radikal enn bred verdiskaping. Imidlertid er det gjort erfaringer gjennom anvendelse av bred verdiskaping som kan være viktig å ta med seg i utviklingen av et regenerativt reiseliv. I tillegg kan de ulike formene for verdiskaping, som vi skal forklare nærmere, utgjøre eksempler for hva man kan gjøre innenfor noen av de regenerative prinsippene, slik som Miljøansvar (CBI, 2022).

I denne sammenhengen, ettersom oppgaven vår retter fokuset på reiselivet, er det nødvendig å presisere at bred verdiskaping ikke er spesifikt rettet mot reiselivet, slik regenerativt reiseliv er. Bred verdiskaping representerer en mer overgripende strategi som kan anvendes på ulike samfunnsområder. Men når bred verdiskaping imidlertid anvendes innen reiselivsnæringen, søker man å oppnå en bærekraftig og balansert utvikling av reiselivet til beste for samfunnet og miljøet. Mens regenerativt reiseliv tar sikte på en mer omfattende positiv utvikling for samfunnet og miljøet. Som forklart i teorikapittelet om regenerativt reiseliv er det forskjell på bærekraftig og regenerativ utvikling.

Både regenerativt og strategiene fokuserer på hvordan bruk og vern av natur- og kulturarv kan bidra til i samfunns- og stedsutvikling, og har som mål å øke oppslutningen i samfunnet for

vern. I tillegg involverer de miljømessige, kulturelle, sosiale og økonomiske dimensjoner i utviklingen. En viktig forskjell er likevel å påpeke at i bred verdiskaping likestilles de fire dimensjonene, mens regenerativt reiseliv setter den økonomiske dimensjonen til slutt, da teorien bak strategien er at økonomisk fotjeneste fremdeles vektlegges i for stor grad av samfunnet i utviklingsarbeid.

Videre, et annet likhetstrekk som enda ikke er nevnt, er at begge strategiene legger vekt på involvering av lokalbefolkningen i utviklingsprosessen. Dette skyldes anerkjennelsen av at lokalbefolkningen har en relasjon til og sitter på viktig kunnskap om stedet, så deres stemmer må tas hensyn til i utviklingen av eget nærmiljø. Generelt krever en helhetlig utvikling, hvor miljømessige, kulturelle, sosiale og økonomiske dimensjoner skal inkluderes, deltakelse fra en bredde av aktører i prosessen.

Bred verdiskaping er en strategi for bærekraftig samfunns- og stedsutvikling, hvor samspillet mellom miljømessig, kulturell, sosial, og økonomisk verdiskaping er sentralt (Haukeland & Brandtzæg, 2019). Målsettingen med bred verdiskaping er å oppnå et gjensidig forsterkende samspill, eller synergieffekt, mellom de ulike formene for verdiskaping. Strategien kan nyttes i ulike samfunnssektorer og

man finner det igjen i på flere områder av nasjonal politikk. Noen eksempler der bred verdiskaping har blitt inkludert i politikken inkluderer kulturarv, naturarv, landbruk, friluftsliv, reiseliv, kulturminner og naturvern (Haukeland & Brandtzæg, 2019).

Strategien om bred verdiskaping ble utviklet gjennom to nasjonale verdiskapingsprogrammer tidlig på 2000-tallet. Det ene var ledet av Riksantikvaren, «Verdiskapingsprogrammet på kulturområdet 2006-2010», mens «Naturarven som verdiskaper 2009-2014» var ledet av Miljødirektoratet (Haukeland & Brandtzæg, 2019, s. 32). De to verdiskapingsprogrammene var et forsøk på å bevisstgjøre samfunnet om hvilke verdier som ligger i kultur- og naturarven, og hvordan de kan utgjøre en ressurs for bærekraftig næring- og samfunnsutvikling. Utgangspunktet for verdiskapingsprogrammene var ideen om at natur- og kulturarv kan gi grunnlag for kulturell, miljøvennlig, sosial og økonomisk utvikling og verdiskaping, gjennom vern og bruk. I samfunnet kan oppslutningen for kultur- og naturvern ofte være lav, særlig om man tar utgangspunkt i de økonomiske verdiene det skaper (Haukeland & Brandtzæg, 2019).

Verdiskapingsprogrammene satte seg som mål å vise hvordan natur- og kulturarven kan bidra til positiv verdiskaping. Videre

skulle programmene fremme ivaretagelsen av natur- og kulturarven og øke støtten for vernetiltak i samfunnet. Den siste målsettingen var å utvikle og spre kunnskap om hvordan natur- og kulturarven kan være en drivkraft for bærekraftig nærings- og samfunnsutvikling, ifølge Haukeland og Brandtzæg (2019, s. 33).

Bærekraftperspektivet, næring- og samfunnsutvikling var viktige premisser for verdiskapingsprogrammene, ved siden av vern og bruk (Haukeland & Brandtzæg, 2019, s. 33). Både de sosiale, kulturelle, miljømessige og økonomiske dimensjonene var av betydning. Målsettingen var å gjøre steder mer attraktive for bosetting, besøk og etablering (Haukeland & Brandtzæg, 2019, s. 34).

Vi skal nå å kort forklare hva det vil si å skape miljømessig, kulturell, sosial og økonomisk verdiskaping, og hvordan de kan knyttes opp mot de regenerative prinsippene.

7.2.1 Miljømessig verdiskapning

Miljømessig verdiskapning handler om å yte for at miljøverdiene i natur- og kulturarven skal styrkes. Verdiene inkluderer rent vann, frisk luft, klima, naturmangfold, estetikk og natur- og

kulturlandskap. Gjennom helhetlig planlegging og forvaltning kan man bevare verdiene som bidrar til miljømessig verdiskapning. Forvaltningstiltak innen miljømessig verdiskapning fokuserer på å kanalisere ferdsel, informere om og synliggjøre sårbare arter gjennom kartlegging av hekkeplasser, naturtyper og kulturlandskap. Ved å formidle og spre kunnskap om naturens kvaliteter oppnås en vinn-vinn-situasjon; naturopplevelsen oppnår en ny dimensjon, og brukere ønsker å besøke naturen samtidig som deres bevissthet og forståelse for natur- og kulturarven økes (Haukeland & Brandtzæg, 2019).

De regenerative prinsippene som miljøansvarlig, holistisk forståelse og tilnærming til levende system kan knyttes til forvaltningstiltak innen miljømessig verdiskapning. Da dette også er prinsipper som fordrer helhetlig planlegging og forvaltning for å bevare miljøverdiene i natur- og kulturarven. I tillegg kan tiltak som å formidle og spre kunnskap om natur- og kulturarvens kvaliteter bidra til det regenerative prinsippet Transformatorisk og inspirerende.

7.2.2 Kulturell verdiskapning

Kulturell verdiskapning handler om å styrke kulturverdi. Verdiene inkluderer det å bevisstgjøre fordelene med tradisjon, lokal natur- og kulturarv og historier som utgangspunkt for utvikling av stedsidentitet, samt tilhørighet og stolthet til et sted. Som del av kulturell verdiskapning inngår det å øke lokal kunnskap, bevissthet om og bruk av natur- og kulturarven. For å oppnå denne typen verdiskapning er det å involvere, åpne for deltakelse og informere viktig, for å oppnå at lokale føler eierskap og stolthet til verdiene. Tiltak som fremmer deltakelse er positivt for å rette deres oppmerksomhet mot kulturelle verdier, som igjen kan styrke attraktiviteten til stedet (Haukeland & Brandtzæg, 2019).

Kulturell verdiskaping kan, slik som miljømessig verdiskaping, knyttes til det regenerative prinsippet Transformatorisk og inspirerende, som blant annet handler om å fremheve det unike ved hvert sted, gjennom å tilby aktiviteter som viser frem kulturarv, folkeminne, mattradisjon og lokale landemerker. Samtidig handler det om å inkludere lokalsamfunnet i utviklingen, slik at de kan føle stolthet og tilhørighet til stedet. Inkludering av lokalsamfunnet er også viktig innen regenerativt reiseliv.

7.2.3 Sosial verdiskapning

Sosial verdiskapning dreier seg om å styrke de sosiale verdiene relatert til natur- og kulturarv, med vekt på blant annet felles engasjement og tilhørighet gjennom dugnad, samarbeid og frivillighet. Kjernen i sosial verdiskapning er behovet for samhandling og dialog for å utvikle felles forståelse og tillit. Nettverksbygging, mellom ulike nærings- og reiselivsaktører, faglag og offentlige organisasjoner, utgjør en essensiell del av dette arbeidet (Haukeland & Brandtzæg, 2019).

De regenerative prinsippene om Samarbeid og Inkluderende og rettferdig har likhetstrekk til sosiale verdiskaping, da det handler om å stimulere til samarbeid og engasjement mellom mange aktører, også lokalsamfunnet.

7.2.4 Økonomisk verdiskapning

Økonomisk verdiskapning handler om å yte for å styrke de økonomiske verdiene, som inkluderer lønnsomhet i produksjon og salg, og økt sysselsetting i lokalsamfunnet. Tidlig involvering av næringslivet er avgjørende, og suksess avhenger av

nettverksbygging, produktutvikling, formidling og kompetanseheving med lokalt fokus. Sentrale faktorer for økonomisk verdiskaping inkluderer naturkunnskap, markeds kunnskap, produktkunnskap, effektiv formidling, tillit mellom aktører og innsikt i bedriftsutvikling (Haukeland & Brandtzæg, 2019).

Dimensjonen om økonomisk verdiskaping i bred verdiskaping er det som skiller seg mest fra de regenerative prinsippene, da de setter økonomisk fortjeneste sist. Lønnsomhet og salg skal ikke være hovedfokus, men hvordan styrke lokalsamfunnet og miljøet (NOU 2023: 10).

Likevel må regenerativt reiseliv også være lønnsomt, men fokuset bør da være hvordan holde den økonomiske fortjeneste i lokalsamfunnet hvor reiselivet tar sted. For eksempel gjennom å støtte lokale leverandører, som fremhevet i det regenerative prinsippet Inkluderende og rettferdig.

I tillegg går fokuset om produktutvikling noe på akkord med regenerativ teori, da det som påpekt av Hussain (2021), griper inn i den naturlige livslogikken og utviklingen av et reiseliv som kan regenererer seg selv. Konteksten til et sted kan endre seg, så en

regenerativ reiselivsnæring må være tilpasningsdyktig og kreativt. Markedsføring og produktutvikling kan utfordre dette.

7.3 Det relasjonelle landskapet

Det relasjonelle landskapet handler om menneskets relasjon til landskapet, som ordets sammensetning antyder. Relasjon kan defineres som forhold, forbindelse, sammenheng eller samhörighet (Aubert, 2020). Teorien fikk betydning for norsk planlegging gjennom Europarådets landskapskonvensjon, som trådte i kraft i 2004. Konvensjonen gir uttrykk for et relasjonelt landskapsperspektiv som skal endre måten forvaltningen prioriterer landskapet, og verdiene det innehar, i dagens planlegging (Regjeringen, 2021).

Endringen innebærer at man ikke lenger bare ser på landskap som områder som skal vernes, men at det skal være en del av helhetlig planlegging og utvikling (Haukeland, 2010). Europarådets landskapskonvensjon er essensiell for betydningen av alle typer landskap. Denne ordningen forplikter politikk og lovgivning til å erkjenne landskapets betydning for folks livskvalitet (Regjeringen, 2023).

Betydningen av det relasjonelle landskapet kommer klart frem i landskapskonvensjonens definisjon av landskap; "Landskap betyr et område, slik folk oppfatter det, hvis særpreg er et resultat av påvirkningen fra og samspillet mellom naturlige og/eller menneskelige faktorer" (Regjeringen, 2023). Det er brukerens oppfatning av landskapet, altså forholdet mellom menneske og område, som danner utgangspunktet for teorien i det relasjonelle landskap (Geelmuyden, 2014). Forholdet til landskapet er individuelt for alle mennesker, enten det er som del av lokalbefolkning, som grunneier, hytteeier eller besøkende (Clemetsen & Stokke, 2014).

Beslutningene forvaltningen tar i landskapsplanlegging, har betydelig innvirkning på livene til menneskene som bor der. Det å forvalte landskapet er derfor en utfordrende oppgave, med mange interesser å ta hensyn til som ofte ønsker helt ulike ting. Teorien om det relasjonelle landskapet identifiserer kvalitetene befolkningen vektlegger i landskapet (Stokke & Clemetsen, 2022). Ved å ta i bruk teorien kan man oppnå en regenerativ forvaltning som planlegger for innbyggerne.

7.3.1.1 Hverdagslandskap og ferielandskap

Til stadkjensleundersøkelsen gjennomførte vi intervjuer med både lokalbefolkning og besøkende. Av den grunn anser vi det som relevant å forstå begrepene hverdagslandskap og ferielandskap, spesielt ettersom vi undersøker informantenes relasjon til landskapet i innfallsporten til Saltfjellet-Svartisen nasjonalpark.

I Europarådets landskapskonvensjon blir «hverdagslige landskap» presentert (Regjeringen, 2023), dette omfatter de landskapene vi ser regelmessig og derfor oppfatter som mer vanlige (Berge et al., 2000). Hverdagslandskapet er med andre ord en del av vårt daglige miljø og inkluderer arenaer for meningsfulle aktiviteter, ifølge Berge et al (2000).

Bergaust & Evjen (2010) presenterer landskapsperspektivene «innenfra-perspektiv» og «utenfra-perspektiv», som antyder at fastboende og besøkende har ulike opplevelser av landskapet. Med «innenfra-perspektiv» menes hverdagslandskap som er knyttet til bruk og nytte, mens «utenfra-perspektiv» er knyttet til nytelse gjennom å oppleve og beundre landskap under reiser (Bergaust & Evjen, 2010). «Utenfra-perspektivet» representerer dermed typisk opplevelsen av et ferielandskap.

7.3.2 Stadkjensle

Begrepet «sense of place», opprinnelig fra geografien, er et resultat av å få det menneskelige aspektet inn som teori i stedsbegrepet (Førde & Aure, 2013). Begrepet er i senere tid oversatt til det nynorske ordet «stadkjensle». Begrepet refererer til brukeren subjektive opplevelse av et spesifikt område (Haukeland, 2010). Opplevelsen er knyttet til aktivitetene brukeren gjør i landskapet, som bidrar til å skape blant annet personlige erfaringer, følelser, minner og interaksjoner. Landskapets karakter er også med på å påvirke stadkjensle. Her er fokuset rettet på det fysiske i landskapet som landform, vegetasjon, kulturhistorie, endringsprosesser og sanseintrykk (Haukeland, 2010). Sammenlagt er alle disse opplevelsene av landskapet med på å skille et sted fra et annet og skape tilknytning til et sted (Clemetsen & Knagenhjelm, 2010).

Hensikten med å undersøke stadkjensle i stedsutvikling er å fange hva brukerne verdsetter i det spesifikke området, slik at man i fremtiden kan planlegge for det brukerne mener er relevant (Haukeland, 2010). Dette åpner for bredere deltakelse av lokalsamfunnet, ved at undersøkelsene skaper engasjement til å ta del i plan- og utviklingsprosessene. Undersøkelsene er derfor et

taktisk verktøy for medvirkningsprosessen i offentlig forvaltning (Haukeland, 2010). For å få tilgang til informasjonen kan *stadkjensleundersøkelser* tas i bruk. Undersøkelsene innebærer å bruke metoder som intervju og spørreundersøkelse (Haukeland, 2010).

Landskapet er med på å skape livskvalitet og tilhørighet (Haukeland, 2010). Bruken av stadkjensleundersøkelser understreker det, og viser at landskapet må sees på som en verdifull ressurs. Det er først i nyere tid at forvaltningen betrakter landskapet på denne måten. Teorien om det relasjonelle landskapet er i tråd med prinsippene i stadkjensle, og bygger videre på tankegangen om at landskapet har betydning for mennesker.

7.3.3 Stedsidentitet

Fra delkapittelet om stadkjensle har vi lært at selv om man ikke alltid er bevisst på det, så har alle mennesker en form for tilknytning til sted. Det å føle tilknytning til et sted er en grunnleggende del av det å være menneske, og det er blant annet med på å forme vår identitet (Førde & Aure, 2013). Innenfor

studiet av sted er det derfor sentralt å trekke frem begrepet *stedsidentitet*. Tilknytningen hver person har til sted påvirker oss i ulik grad, og det er viktig å være oppmerksom på dette i planlegging. For å skaffe nødvendig kunnskap for å utvikle et sted, er det essensielt å forstå betydningen stedsidentitet har for enkeltpersoner, og hva begrepet innebærer.

Stedsidentitet består av de to begrepene: sted og identitet. 'Sted' er et mye omtalt begrep, som har blitt studert av flere forskere og filosofer, opp gjennom tidene. Ifølge Edward S. Casey (2013) er et sted noe mennesker er fullstendig innblandet i, og noe vi ikke kan leve uten. Casey beskriver steder som det vi, til enhver tid, er omringet av. Det er det vi forholder oss til daglig, det vi beveger oss i og der vi bor. Et sted står ikke fast, som et fundament, men det er alltid i en evigvarende endringsprosess (Casey, 2013). En lik forståelse av sted deler Allan Pred (1984), med sin stedsteori som sier at et 'sted' alltid er i utvikling («becoming»). Preds teori viser til at steder skapes og gjenskapes gjennom sosiale og kulturelle aktiviteter. Teorien peker på at steder blir formet av menneskelig aktivitet, samtidig som mennesker også blir påvirket av steder. Dette knytter mennesket og sted sammen.

Som tidligere påpekt, spiller stedet man kommer fra, eller stedet man bor en betydelig rolle i formingen av vår identitet. 'Identitet' kan i følge Stephen von Tetzchner (2023) defineres som «opplevelsen av sine egne egenskaper og likheter med forskjeller fra andre mennesker». Innenfor planleggingsfaget, refererer begrepet stedsidentitet til at det er de visuelle kvalitetene, som skaper identiteten til stedet. Det betyr at identiteten er koblet til stedets landskapskarakter, som formes av faktorer som natur, miljø, og fysiske elementer av historie, kultur og arkitektur (Dale & Berg, 2013). Det er derfor to måter å bruke stedsidentitet på; enten at identiteten skapes av måten mennesker oppfatter stedet på, eller at stedets karakter er det som skaper identiteten til stedet (Dale & Berg, 2013).

Geografen Edward Relph (1976) skilte mellom disse to ulike måtene å bruke stedsidentitet på, ved å introdusere begrepene "identitet til" ("identity of") og "identitet med" ("identity with") et sted. "Identitet til" refererer til selve stedets, egne, identitet, med andre ord, det som gjør stedet unikt. Den andre bruksmåten, "Identitet med", handler om stedstilknytning. Det innebærer hvordan mennesker knytter seg til steder, og hvordan det påvirker deres personlige identitet. Innenfor teorien om stedsidentitet er

det «identitet med» et sted som er mest tatt i bruk (Dale & Berg, 2013, s. 25).

8 Kunnskapsgrunnlag

I kunnskapsgrunnlaget trekker vi inn erfaringer hentet fra verdiskapingsprogrammer om bred verdiskaping, samt eksempelet sakte turisme og et eksempel på et reisemål som inkluderer regenerative prinsipper i sin virksomhet. Dette gjør vi ettersom regenerativt reiseliv nylig ble aktualisert i Norge, og det derfor kan være nyttig å se til andre prosjekter sine erfaringer og implementering av tiltak innen de miljømessige, kulturelle og sosiale dimensjonene.

8.1 Erfaringer fra Verdiskapingsprogrammer innen bred verdiskaping

Årsaken til at vi velger å inkludere strategien bred verdiskaping i dette studiet om regenerativt reiseliv, skyldes det faktum at regenerativt reiseliv er en nylig innført strategi med få tilgjengelige

eksempelstudier i Norge. Regenerativt reiseliv ble først aktualisert i Norge i 2023. Da ble regenerativt reiseliv inkludert i Norges offentlige utredning (NOU 2023: 10) og i Nordland fylkeskommunes nye reiselivsstrategi (Nordland Fylkeskommune, 2023). Imidlertid har bred verdiskaping blitt implementert som strategi i flere programmer og prosjekter over flere år. Det kan derfor være nyttig å undersøke hvilke erfaringer tidligere prosjekter har gjort seg gjennom sitt arbeid, ettersom strategien fordrer en helhetlig og tverrfaglig tilnærming, der miljømessige, kulturelle, sosiale og økonomiske dimensjoner skal inkluderes (Haukeland & Brandtzæg, 2019). Dette har likehetstrekk med prinsippene for regenerativt reiseliv, som vi har beskrevet i teorikapittelet. Vi mener erfaringene kan veilede reisemålsledelsen sitt strategiske arbeid mot et regenerativt reiseliv.

Forskerne Per Ingvar Haukeland og Bent Aslak Brandtzæg ved Telemarksforskning har over 12 år forsket på bred verdiskaping som strategi (Haukeland & Brandtzæg, 2019, s. 33). I 2019 skrev de en artikkel, publisert i *Tidsskriftet UTMARK*, om erfaringene gjort i ulike verdiskapingsprogrammer rundt om i Norge. Verdiskapingsprogrammene og deres ulike prosjekter jobbet med

natur- og kulturarven som en ressurs for bærekraftig stedsutvikling og verdiskaping (Haukeland & Brandtzæg, 2019, s. 33).

Politisk styring, og enda viktigere, en bred forankring, spilte en nøkkelrolle i arbeidet med bred verdiskaping (Haukeland & Brandtzæg, 2019, s. 42 – 43). I begynnelsen var politisk styring en nødvendig forutsetning for bred verdiskaping, da det la et press på programmene til å se utover rent økonomisk verdiskaping (Haukeland & Brandtzæg, 2019, s. 43). Imidlertid, for å lykkes, måtte strategien ha en dypere forankring i programmene og deres ulike delprosjekter. Aktørene måtte dele en felles forståelse, bygge tillit, engasjere seg og føle et eierskap til den brede verdiskapingen. Slik kunne alle involverte parter dele en felles visjon og være fullt engasjert i å realisere målene på lang sikt (Haukeland & Brandtzæg, 2019, s. 42).

Haukeland og Brandtzæg (2019, s. 42) understreker at "Bred forankring krever gode prosesser, og gode prosesser krever tid." De prosjektene som investerte tilstrekkelig med tid og ressurser til sosial verdiskaping og gjennomføre gode prosesser, oppnådde mest gjennom arbeidet (Haukeland & Brandtzæg, 2019, s. 42). Dette innebar blant annet å involvere og etablere en bredde av

samarbeidspartnere fra begynnelsen av, bygge nettverk på regionalt og nasjonalt nivå, samt håndtere prosjektledelse, koordinering og oppfølging av samarbeidspartnerne (Haukeland & Brandtzæg, 2019). For å lykkes med dette, var det behov for å dedikere en prosjektleder eller samvirkende aktør (Haukeland & Brandtzæg, 2019). På denne måten sikret disse prosjektene et solid grunnlag og samarbeid for at en bred forankring kunne rotfeste seg, og for at langsiktig tenkning om den brede verdiskapingen fikk rom til å blomstre (Haukeland & Brandtzæg, 2019, s. 42).

Til tross for disse innsatsene kunne det være utfordrende å realisere bred verdiskaping. Ettersom en helhetlig og integrert tilnærming, med involvering og samhandling mellom flere aktører var nødvendig, oppstod det uenigheter. Aktørene i verdiskapingsprogrammene, slik som forvaltningen og næringslivet, opplevde vanskeligheter med å harmonisere sine interesser og enes om en felles strategi for nødvendige tiltak (Haukeland & Brandtzæg, 2019, s. 34).

I alle programmene oppstod konflikter som følge av ulike meninger knyttet til prioriteringer og interesser blant aktørene, spesielt i

forbindelse med tilrettelegging rundt verneområder. For å håndtere disse konfliktene ble ulike tiltak iverksatt, som deling av informasjon, fremheving av suksesshistorier, dialog og avholdelse av fellesmøter (Haukeland & Brandtzæg, 2019, s. 42).

Konflikthåndtering ble også forbedret gjennom tidlig involvering og samarbeid mellom aktørene. Dette understreker betydningen av å gjøre gode prosesser og sikre bred forankring fra begynnelsen av prosjektet. Gjennom dialog og samarbeid ble ikke bare konflikter løst, men det åpnet også opp for nye muligheter og stimulerte til en positiv utvikling (Haukeland & Brandtzæg, 2019, s. 42). Denne erfaringen fremhever at investering i sosial verdiskaping ikke bare reduserer konflikt, men også kan bidra til å legge grunnlaget for en bærekraftig utvikling gjennom hele prosjektet.

Haukeland og Brandtzæg (2019, s. 48) presiserte i konklusjonen av rapporten at sosial verdiskaping er den formen for verdiskaping som har hatt størst betydning gjennom programmene. For å få til bred verdiskaping, i et sektorisert og spesialisert samfunn, er samarbeid i horisontal og vertikal retning viktig (Haukeland & Brandtzæg, 2019, s. 47). Det vil si samarbeid på tvers av sektorene (frivillig, privat, offentlig og kompetansesektor), samt mellom de

ulike nivåene (lokale, regionale, nasjonale og globale). Dette er avgjørende for å utvikle helhetlig løsninger, samtidig som det kan mobilisere faglige og økonomiske ressurser som er spredt mellom de ulike sektorene og nivåene (Haukeland & Brandtzæg, 2019, s. 48).

Avslutningsvis, verdiskapingsprogrammene erfarte at det er utfordrende å etablere et gjensidig forsterkende samspill mellom de fire formene for verdiskaping. Det krever nøye vurdering av formålet og virkningen av ulike tiltak på de fire dimensjonene, da manglende kritisk tenkning kan føre til negativ verdiskaping innen en av dem. Samtidig understrekes det at programmene erfarte at det kan oppstå en synergieffekt gjennom godt samspill mellom miljømessig, kulturell, sosial og økonomisk verdiskaping (Haukeland & Brandtzæg, 2019, s. 48). Tiltak som fokuserte på kulturelle, miljømessige og sosiale aspektene, har vist seg å gi økonomiske fordeler. På samme måte kunne investeringer i økonomisk utvikling gi positive konsekvenser for den sosiale, kulturelle og miljømessige utviklingen (Haukeland & Brandtzæg, 2019, s. 35). Imidlertid krever det grundig planlegging og man må se resultatene i et kritisk, konstruktivt og langsiktig perspektiv (Haukeland & Brandtzæg, 2019, s. 48).

8.2 Sakte turisme

Slik som regenerativ reiselivsteori, har sakte turisme oppstått som reaksjon på overturismen og høye karbonutslippene knyttet til de tradisjonelle reisevaner i reiselivet (Manthiou et al., 2022).

Konseptet bak denne formen for reiseliv er at selve reisen blir en viktig del av opplevelsen, i stedet for å bare være et transportmiddel til destinasjonen. Innenfor sakte turisme dreier det seg om å senke tempoet og unnsnippe det hektiske hverdagslivet ved å benytte bærekraftige transportmidler som buss, tog, sykkel og reise til fots, i stedet for å bruke bil og fly (Dickinson et al., 2011). Hensikten er å inspirere reisende til å oppleve og forstå det lokalsamfunnet de besøker, med fokus på å oppdage verdier i landskapet, kulturen og gjennom samhandling med mennesker. Sakte turisme er derfor mer enn bare en reiseform. Det er en ideologisk tilnærming som vektlegger verdier knyttet til kategorier innenfor miljø, etikk og identitet. Besøkende skal ha et ønske å redusere deres karbonavtrykk. Derfor skal oppmerksomheten være rettet på å reise til nærliggende områder og tilbringe lengre besøk, som også bidrar til at de reisende kan utvikle en følelse av tilhørighet til lokalmiljøet (Manthiou et al., 2022).

Sakte reising er ikke et nytt konsept. De tidligste eksemplene på reiseliv viser tegn til sakte reise, i en tid da transportteknologi enda ikke hadde blitt utviklet. Pilegrimsreiser og andre religiøse eller kulturelle reiser spilte en rolle i fremveksten av sakte reising, slik vi kjenner den i dag. Disse reisene inkluderte et ønske om å oppleve lokal kultur og mat, i tillegg til å knytte kontakt med lokalbefolkning på veien. Det er også interessant å merke seg at sakte reise har forbindelse til slow food-bevegelsen. Disse to bevegelsene deler noen grunnleggende prinsipper som legger vekt på *kvalitet* fremfor *kvantitet*, og en bevisst endringsholdning til tidsbruk. Begrunnelsen for å starte disse bevegelsene er at den sakte måten å gjøre ting på tilfører mer forståelse, mening og glede til enhver aktivitet (Dickinson et al., 2011).

8.3 Eksempel – regenerativt reiseliv

I dette delkapitlet ønsker vi å trekke frem et eksempel fra reiselivsledelse i Norge som praktiserer regenerative prinsipper. Den utvalgte virksomheten legger begge vekt på å redusere inngrep og minimere karbonavtrykk.

8.3.1 29/2 Aurland

29/2 Aurland er et norsk gjestgiveri som forankrer sin bedrift i prinsippene for norsk økoturisme, som har likheter med regenerative prinsipper. Disse prinsippene sikrer at aktivitetene er positive for både lokalbefolkningen, naturen og kulturen (29/2 Aurland, u. å.). Derfor velger de bevisst å kun tilby «soft-adventure»-aktiviteter, som oppfordrer gjestene til å benytte seg av mulighetene i naturen og å senke tempoet (Wilks & Davis, 2003).

Aktivitetene inkluderer guidede turer i fjell og lokalområdet, samt utendørsopplevelser som roing, padling, fiske, sykling og fotturer. Turene inkluderer besøk til gamle sommersetre og fjellgårder, der lokalbefolkning deler kultur og historie fra Aurland. De tilbyr også opplæring i fluefiske, med informasjon om truslene mot villfisken, og opplæring i økologisk jordbruk, med mulighet for å delta i gårdsarbeidet. Virksomheten har også fokus på å lage lokal og økologisk mat til sine gjester (29/2 Aurland, u. å.). Bedriften krever også at gjestene booker opphold på minimum 2 netter for å fremme bærekraftig turisme (29/2 Aurland, u. å.).

9 Metode

9.1 Landskapsressursanalyse

For denne oppgaven er det benyttet en landskapsressursanalyse (LRA) som metode. Denne metoden benyttes for å utvikle en mulighetsstudie for studieområdet bestående av strategier og tiltak. LRA gir en dypere forståelse av landskapet, gjennom å kartlegge og analysere området. Her er fokuset rettet på å finne og beskrive forholdet mellom menneske og landskap (Clemetsen & Stokke, 2014). Analysen består av *landskapskarakter- og stadkjensleundersøkelse*, som danner grunnlaget for å identifisere områdets potensiale og stedsrelaterte ressurser.

9.1.1.1 Feltarbeid

For å gjennomføre analysen var det avgjørende å gjennomføre feltarbeid i studieområdet. Vi reiste derfor til Meløy og besøkte området sensommeren 2023 fra søndag 13. til fredag 18. august. I løpet av oppholdet hadde vi fokus på å observere landskapet, ha samtaler med relevante personer tilknyttet området, inkludert besøkende. Dette gjorde vi for å skaffe så mye informasjon som mulig for å danne et godt grunnlag for vår mulighetsstudie.

9.1.2 Landskapskarakteranalyse

Formålet med landskapskarakteranalysen er å identifisere karaktertrekkene i landskapet, og finne det unike i landskapet som gjør at man kan skille det fra andre landskap (Clemetsen & Stokke, 2014). Analysen tar utgangspunkt i Riksantikvarens veileder: «Landskapsanalyse: Fremgangsmåte for vurdering av landskapskarakter og landskapsverdi» (Clemetsen & Stokke, 2014), som ved hjelp av seks ulike temaer danner grunnlaget for å beskrive og forstå landskapet.

Landskapskarakteranalysen er gjennomført med fysisk feltarbeid i landskapet, i tillegg til studier av litteratur, bilder, kart og intervjuer.

9.1.3 Stadkjensleundersøkelse

Formålet med stadkjensleundersøkelsen er å innhente sentral kunnskap om området fra ulike perspektiver, fange forholdet ulike mennesker har til landskapet, og identifisere hva de verdsetter ved det. Alle intervjuer til undersøkelsen ble gjennomført høsten 2023 og baserer seg på semistrukturerte dybdeintervjuer med representanter fra offentlig forvaltning, en friluftsansjon,

lokalbefolkning og reiselivsnæringen. Bruken av semistrukturert metode gjorde det mulig å oppnå gode samtaler med informantene, ved at de fikk fortelle fritt og vi kunne følge samtalen med relevante spørsmål fra intervjuguiden. I tillegg til dybdeintervjuene ble «fem på gata» intervjutypen benyttet for å inkludere perspektiver fra de besøkende, uavhengig av geografisk opprinnelse. Vi utformet tre intervjuguider for å sikre relevante spørsmål tilpasset de ulike informantrepresentantene, disse ble sendt inn til Sikt sitt meldeskjema for personopplysninger (Sikt, u. å.). Intervjuguiden til besøkende ble utformet med syv spørsmål som fast ble stilt til alle informantene, mens de resterende guidene ble utformet etter temaer vi ønsket å dekke med tilpassede spørsmål til den gjeldende representant. Alle dybdeintervjuene ble tatt opp og transkribert i perioden etter intervjuet, mens svarene fra de besøkende ble notert ned direkte gjennom eller rett etter intervjuet. Alle informanter og deres uttalelser er anonymisert i oppgaven.

Totalt gjennomførte vi 9 semistrukturerte dybdeintervjuer og 12 «fem på gata» intervjuer. Dybdeintervjuene hadde en gjennomsnittlig varighet på én time, mens «fem på gata» intervjuene varte i rundt fem minutter. Det var viktig for

stadkjensleundersøkelsen at alle informantene hadde vært i studieområdet. Derfor ble alle «fem på gata» intervjuene gjennomført fysisk i studieområdet, i tillegg til tre av dybdeintervjuene. De resterende intervjuene ble gjennomført digitalt. Informantene i dybdeintervjuene ble kontaktet basert på deres tilknytning til stedet. Selv om det i noen intervjuer var flere deltakere til stedet, har vi valgt å telle det som ett intervju, da deltakerne tilhører samme kategori (besøkende, offentlig forvaltning, lokalbefolkning eller reiselivsnæring). I en situasjon med varierende synspunkter blant deltakerne har vi vektlagt hver enkelt mening for å fange et bredt spekter av perspektiver til stadkjensleundersøkelsen.

10 Studiebeskrivelse

Figur 4: Kartet (egenprodusert) viser markert avgrensning av Nordland fylke, Meløy kommune og området for innfallsporten.

10.1 Nordland fylke

Nordland fylke dekker omtrent 12% av Norges landareal (fig 4), og grenser til Trøndelag fylke i sør og Troms og Finnmark i nord (Statsforvalteren i Nordland, u. å.). Fylket er preget av en rik natur og er hjemsted til flere internasjonalt anerkjente attraksjoner og naturopplevelser, inkludert Lofoten, Vesterålen og Helgelandskysten. Fylkeskommunen er bevisst på den årlige strømmen av turister til regionen og har derfor plassert reiselivs- og opplevelsesnæringen høyt på sin liste over satsningsområder. Visjonen bak denne satsningen er at kommunen skal bidra til at næringen utvikler seg bærekraftig og samtidig skaper et attraktivt samfunn (Willassen, 2023).

I 2018 initierte Nordland fylkeskommune et femårig pilotprosjekt innen besøksforvaltning med målet om å utvikle et verktøy og en metodikk for besøksnæringen (som andre kommuner også kan anvende), sikre positive opplevelser for alle og samtidig «utvikle et helhetlig system for besøksforvaltning» (Lykkja, 2022, s. 3). Meløy kommune er blant deltakerne i dette pilotprosjektet, sammen med andre kommunene Vestvågøy, Vega, Vågan, Røst, Værøy, Flakstad og Moskenes representert (Vognild, 2022). En del av prosjektet innebærer intensjonen om at reiselivsnæringen skal gi noe tilbake

til lokalsamfunnet, ved å fokusere på verdiskaping fremfor volum: «Det er ikke antall besøkende i seg selv som er avgjørende, men den verdien besøkende skaper lokalt» (Nordland Fylkeskommune, 2023). Faren av ukontrollert ferdsel er slitasje og forsøpling i natur- og kulturmiljø, som igjen svekker opplevelseskvaliteten for den som oppholder seg i området (NOU 2023: 10, 2023). Nordland fylkeskommune har implementert denne tankegangen i sin definisjon av besøksforvaltning som har som mål å sikre at «... opplevelsen blir god både for besøkende og fastboende, samtidig som den lokale verdiskapingen blir størst mulig» (NOU 2023: 10, 2023, s. 74).

Som del av satsningen på reiselivs- og opplevelsesnæringen vedtok Fylkestinget i Nordland en næringsstrategi i 2023 med tittelen «Strategi for reiseliv og opplevelser i Nordland 2023-2027» (Nordland Fylkeskommune, 2023). I tråd med fylkeskommunens visjon for næringen innebærer også strategien at Nordland fylkeskommune skal «... bygge attraktive og inkluderende samfunn i Nordland» (Willassen, 2023). Denne strategien, som blir omtalt som fremtidsrettet og ambisiøs, har fokus på å følge regenerative prinsipper for reiselivet, for at fylkeskommunen skal bevare sin

posisjon som ledende rolle i nasjonal reiselivsutvikling (Nordland Fylkeskommune, 2023).

I strategien legger fylkeskommunen blant annet vekt på at «reisemålene får riktig volum av riktige gjester på riktig sted til riktig tid» (Nordland Fylkeskommune, 2023, s. 20). Dette innebærer å oppnå ansvarlig markedsføring som er i tråd med ønsket utvikling. Fylkeskommunen anerkjenner viktigheten av ansvarlig markedsføring som innebærer at reisemål ikke skal invitere hvem som helst, men ha en bevisst strategi for hvordan turismen kan tilføre positivt til lokalbefolkningen (Nordland Fylkeskommune, 2024).

Et annet sentralt punkt i strategien er fylkeskommunens mål om å bidra til at «alle reisemål i Nordland er godt forvaltet gjennom en lokalt forankret besøksforvaltning og reisemålsledelse» (Nordland Fylkeskommune, 2023, s. 31). Fylkeskommunen erkjenner behovet for å etablere velfungerende reisemålsledelse for å oppnå best mulig resultat knyttet til oppgavene for besøksforvaltning (Nordland Fylkeskommune, 2023).

10.2 Meløy kommune

Meløy kommune ligger helt nord på Helgelandskysten (fig 4). Helgeland er den sørlige delen av Nordland fylke. Meløy er nabo til kommunene Røst, Bodø, Gildeskål, Beiarn, Rana og Rødøy.

Meløy er en mellomstor kommune med 6 148 innbyggere, som er fordelt over flere tettsteder, grender og bebodde øyer. De to største tettstedene er administrasjonssenteret Ørnes og industristedet Glomfjord.

Siden begynnelsen av 1900-talet har Meløy utviklet seg fra å være en primærnæringskommune, med fiske og jordbruk som viktigste næringsvei, til å bli en stolt kraft- og industrikommune (Dalfest et al., 2023). I dag er verdiskapingen i kommunens næringsliv høy sammenlignet med andre lignede kommuner (Meløy kommune, 2021). God tilgang til vannressurser har vært et betydelig grunnlag for denne utviklingen, da Meløy er blant Norges største produsenter av vannkraft. Flere større konsernbedrifter er lokalisert i kommunen, slik som Statkraft, Yara, Bilfinger Industrial Service, Chargill Aqua Nutrition (Ewos), Nova Sea og Mowi.

Til tross for høy verdiskaping i kommunen, har det lokale næringslivet hatt noen vanskelige år på grunn av nedleggelse av

solcellefabrikkene REC Wafer Norway Glomfjord i 2012 (Budalen & Karlsen, 2012) og Norwegian Crystals i 2023 (Fallmyr et al., 2023). Nedleggelsene har ført til tap av over 600 arbeidsplasser (Hansen, 2019), noe som har krevd et målrettet arbeid mot en omstilling til et mer differensiert næringsliv.

I kommunens strategiske næringsplan (Meløy kommune, 2018b) er det pekt ut næringer hvor det er vurdert at Meløy har større vekstpotensial og lokale fortrinn, i tillegg til at næringen vil være en ressurs for vekst i andre næringer og lokalsamfunn. Natur- og opplevelsesbasert reiseliv er trukket fram som en av disse næringene på grunn av de mange naturressursene i området. Kommunen er rik på vakker natur i form av fjord, fjell, kystnær isbre, øyer og skjærgårder. Reiselivet anses også som en viktig ressurs for å utvikle og opprettholde attraktive lokalsamfunn og bolyst i kommunen (Meløy kommune, 2021).

Visjonen om det grønne skiftet står sterkt i Meløy kommune. Overordnet ambisjon for i kommunen er å være «ledende innen bærekraftig utvikling i Norge» (Meløy kommune, 2018b, s. 3). Spesielt i sektorene for industri, sjømat og opplevelser skal kommunen ta et tydelig standpunkt for bærekraftig

næringsutvikling (Meløy kommune, 2018). Kommunen ønsker også å styrke vertskapsrollen som nasjonalparkkommune og reiselivet som utviklingskraft i lokalsamfunnene (Meløy kommune, 2021).

10.3 Studieområdet – Innfallsporten til Saltfjellet-Svartisen nasjonalpark

Studieområdet som er i fokus for denne oppgaven, og som blir analysert i kapittelet om landskapsressursanalyse, er innfallsporten til Svartisen nasjonalpark. Dette området omfatter Engen, Engabreen og Fondalen og ligger helt sør i Meløy kommune, mellom Holandsfjorden og Svartisen (fig 5). Den eneste tilkomsten til området er med en 10 minutters båttur fra Holandsvika over Holandsfjorden til Engen kai. Den eneste bebodde bygningen i området er Svartisen gård, en mer detaljert analyse av arealbruken i området blir utført i kapitlet om landskapsressursanalysen. Den nærmeste bygden, Halså, ligger omtrent 10 kilometer fra Holandsvika langs Fylkesvei 17, og her bor det omtrent 800 innbyggere (Meløy tett på, 2024).

Engabreen er en breutløper fra Svartisen, som er Norges nest største isbre (Liestøl & Thorsnæs, 2023). Engabreenes lave beliggenhet gjør den lett tilgjengelig for turgåere, noe som har gjort den til en populær attraksjon. Besøkende har i lang tid latt seg fasinere av isbreen som eksisterer her, og den første turismen kan dateres tilbake til 1800-tallet (Myrvold, 2018). Området er også utgangspunkt for turene opp til DNT hyttene i Tåkeheimen og toppen av Helgelandsbukken på 1454 moh, som i likhet med Engabreen er svært populære turmål. I følge «Besøksstrategi

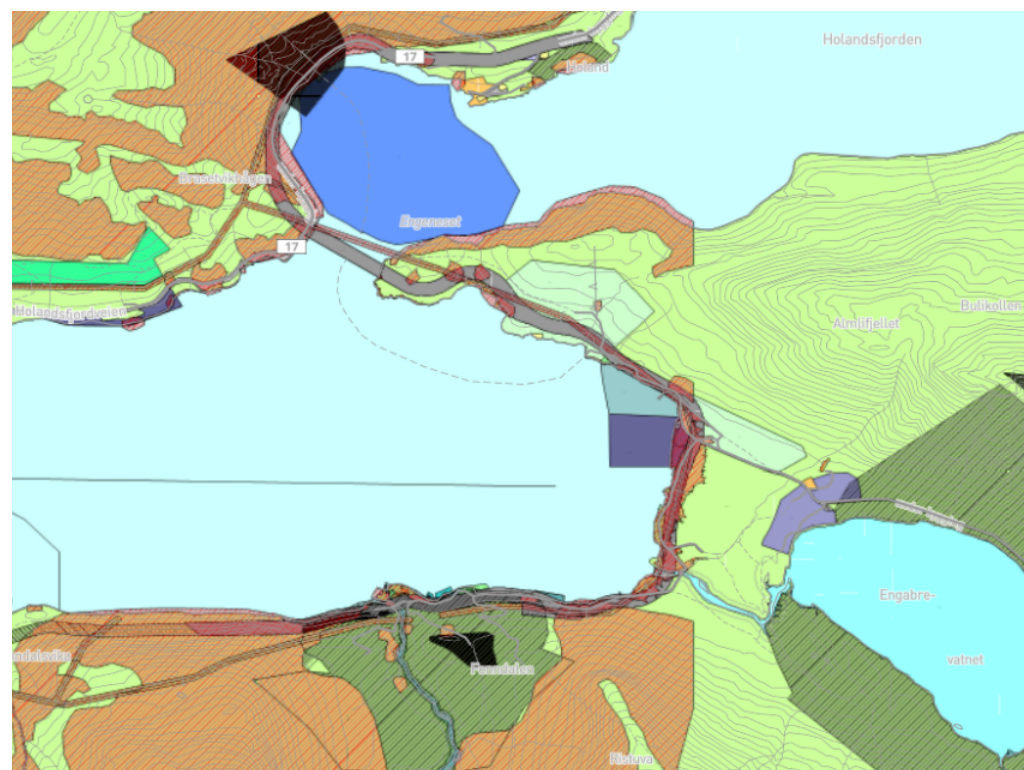
Figur 5: Egenprodusert kart over studieområdet (Flyfoto: (Norge i bilder, 2019)). Figur 6: Egenprodusert kart over studieområdet (Flyfoto: (Norge i bilder, 2019))

Svartisleden» (Maruhn, u. å.) har området stor verdi for flere mennesker, fra internasjonale gjester, regionale, nasjonale, men ikke minst for lokalbefolkningen. Hvert år er det rundt 20 000 til 25 000 mennesker som besøker området (Maruhn, u. å.).

10.3.1 Områdets planstatus

Meløy kommune har som et av sine satsningsområder å forbedre Fylkesvei 17, der strekningen mellom Ørnes og Glomfjord prioriteres først (Meløy kommune, 2021). I sammenheng med denne prioriteringen har det blitt inkludert som arealformål i det nye planforslaget for kommuneplanens arealdel 2023-2035. Dette arealformålet indikerer at Fylkesvei 17 skal krysse Holandsfjorden fra Holandsvika og fortsette inn mot Renndalsvika (fig 6) (Meløy kommune, u. å.).

I gjeldende kommunedelplan og i planforslaget for den kommende arealplanen (2023-2035) er store deler av området er avsatt til LNFR areal. Dette området tillater kun aktiviteter knyttet til landbruket, reindrift, og næringsvirksomhet og ressursgrunnlag tilknyttet gårdsdriften. I tillegg kan også tilretteleggingstiltak for friluftsliv tillates.

Figur 7: Bildet viser et utklipp av arealplankartet som viser den planlagte veien med bro (Kart: (Meløy kommune, u. å.)).

Det er også et annet arealformål i arealplankartet, som er av stor betydning for utviklingen av området. I strandlinjen og ut i fjorden, nedenfor Engabreen, er det avsatt et område til fremtidig etablering av et hotell, inkludert tilhørende kaianlegg (Meløy kommune, 2018a). Selv om det eksisterer en detaljreguleringsplan for hotellet i kommunens planregister i dag, har vi valgt å ikke

kommentere eller inkludere en eventuell utbygging av hotellet videre i vår oppgave. Dette valget er basert på informasjonen vi har fått under intervjuene, som antyder en usikker fremtid for prosjektet. Derfor anser vi det som irrelevant å inkludere dette i oppgaven vår.

10.3.1.1 Hensynssoner

To hensynssoner er markert i arealplankartet for området. Den ene ligger rundt Engabrevatnet og strekker seg opp mot Engabreen, og er avsatt av hensyn til friluftsliv. Innenfor denne hensynssonen tillates det i henhold til planbestemmelsen «... ikke tiltak som hindrer tilgang og bruk av friluftsområdene» (Meløy kommune, 2023, s. 35).

Den andre hensynssonen er lokalisert i Fonndalen. Dette arealet er avsatt av hensyn til bevaring av naturmiljø. Ifølge planbestemmelsen betyr dette at «innenfor hensynssonen bør det med sikte på å bevare naturmangfold og sammenhengende leveområder for arter, ikke tillates tilrettelegging for endret bruk og/eller nye tiltak før området er nærmere kartlagt og

naturmangfoldverdiene sikret, eksempelvis gjennom et planarbeid eller søknad om tiltak» (Meløy kommune, 2023, s. 35).

10.3.1.2 Faresoner

I Fonndalen er dalsidene merket som faresone for ras- og skredfare. I henhold til planbestemmelsen «tillates det ikke etablert bebyggelse eller anlegg uten at skredfaren først er vurdert av fagkyndig» (Meløy kommune, 2023, s. 34) innenfor denne sonen.

Langs kystsonen er det merket faresone for flomfare. I henhold til planbestemmelsen «tillates det ikke etablert bebyggelse eller anlegg uten at flomfaren og faren for stormflo først er vurdert av fagkyndig» (Meløy kommune, 2023, s. 35) innenfor denne sonen.

10.3.1.3 Landbruksplan

I 2022 vedtok Meløy kommune en ny landbruksplan for 2022 – 2023. I landbruksplanen er det satt et hovedmål om «*Et fremtidsrettet og mangfoldig landbruk i hele kommunen som fremmer verdiskapning, aktivitet, bosetting og bidrar til det grønne*

skifte» (Meløy kommune, 2022). Planene vektlegger det lokale ansvaret for egenproduksjon og matberedskap, og at det er avgjørende å ikke bygge ned matjord og dyrkbarjord. I tillegg skal utmark nyttes til beiting (Meløy kommune, 2022). Videre understreker planen at landbruket må ses i sammenheng med bredere samfunnsutvikling og verdiskaping (Meløy kommune, 2022).

10.3.2 Reiselivet

10.3.2.1 Utviklingen av reiselivet

Ulike mennesker har besøkt Engabreen og Fonndalsbreen siden slutten av 1800-tallet, på grunn av den enkle tilgangen til breene fra sjøen, se figur 7, 8 og 9. Reiselivet har pågått gjennom både fredstider og krigstider, og breene har hatt stor betydning for turismen til Nordland (Fonndalens Venner, 2013). Frem til 1967 var Fonndalsbreen hovedattraksjonen i området, men da bonden ved Svartisen gård bygget kai på nedsiden av gården skiftet turisttrafikken fra Fonndalen til Engabreen (Informant L).

Figur 8: En gjeng brevandrerere på Fonndalsbreen med utsikt til Holandsfjorden (Foto: (Ukjent, 1930))

Figur 9: Cruiseskifturisme til Engabreen (Foto: (Myrvold, 2018))

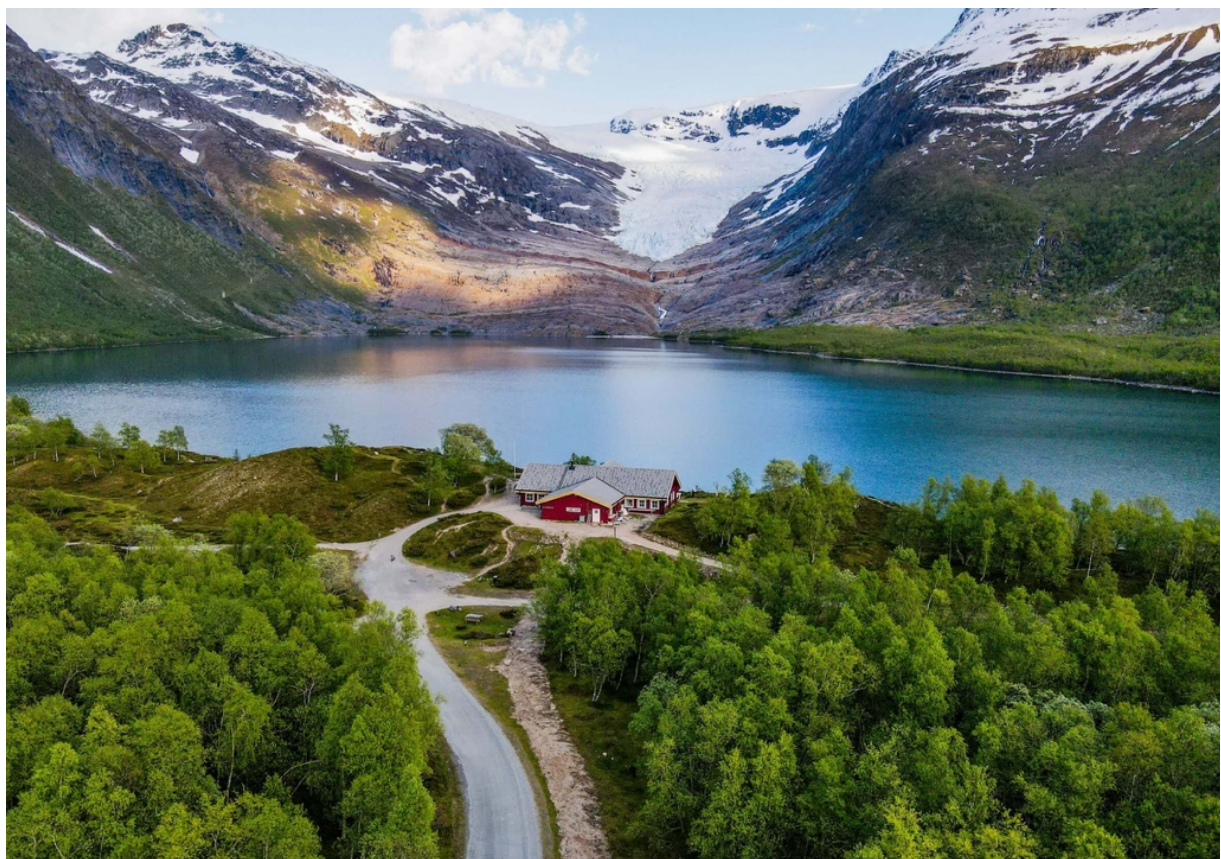
Figur 9.10: Brevandrerere på Engabreen (Foto: (Steen, 1897))

Fra slutten av 1960-tallet til 2005 fungerte familien ved Svartisen gård som vertskap på reisemålet. I løpet av den tiden utgjorde besøkende fra cruiseskip en betydelig del av de besøkende, men også mange lokale tok turen til Brestua. Muligheten til å dra til Brestua ble høyt verdsatt av lokalsamfunnet. Så i 2005 overtok nye drivere Brestua, og dette markerte en endring i verdiene bak reiselivsnæringen og en "privatisering" av områdets fasiliteter og naturverdier. Reiselivsaktørene rettet seg i økende grad mot besøksgrupper fra cruiseskipene og tilpasset åpningstidene til Brestua etter deres anløpstider, uten å inkludere rutetidene til den lokale skyssbåten. Som en konsekvens av dette ble Brestua ikke lenger tilgjengelig for folk flest. I tillegg var ikke driverne spesielt villige til å samarbeide med andre reiselivsaktører i området.

I 2016 besluttet Meløy kommune å kjøpe selskapene Svartisen AS og Svartisen Eiendom AS, og ble dermed ny eier av Brestua (fig 10) og tilhørende eiendom. Dette skjedde etter flere år med konfliktfylte forhold rundt reiselivsnæringen i området. Oppkjøpet var delvis en del av kommunens omstillingsprogram og næringsstrategi,

som ble satt i verk etter tapet av industri og flere hundre arbeidsplasser i årene før. For å få flere bein å stå på og et mer robust næringsliv bestemte kommunen seg for å satse på flere næringer, blant annet reiselivsnæringen.

Figur 10: Den røde bygningen er serveringsstedet Brestua ligger tett på Engabrevatnet og har fantastisk utsikt til Engabreen (Foto: (tilSvartisen, u. å.)).

10.3.2.2 Reiselivsnæringen

De to selskapene Til Svartisen AS og Nyt Svartisen AS ble opprettet av reiselivsaktørene ved innfallsporten, og utgjør sammen reiselivsnæringen som driver reisemålet.

Til Svartisen AS har ansvaret for og driver skyssbåten, som transporterer besøkende fra havnen i Holandsvika til Engen Kai. I tillegg tilbyr de ribturer, brevandring og guidede turer, som “Hike and history” – kort sagt, alt som involverer reisen «til» destinasjonen (TilSvartisen, u. å.).

Nyt Svartisen AS er ansvarlig for besøksopplevelsene i reisemålet. De leier Brestua og tilhørende fasiliteter av kommunen og drifter serveringsstedet, som inkluderer Brestua, kiosken på Engen Kai, i tillegg til å tilby tjenester som sykkelutleie, busstransport, badstue, overnatting og teltplass.

Utover disse selskapene finnes det også andre mindre aktører i området som tilbyr overnatting og andre aktiviteter.

10.3.3 Grustaket

Det har tidligere vært et grustak fra morenematerialet i Fonndalen. Beliggenheten til grustaket er illustrert i figur 16 (i landskapsressursanalysen). Grusressursene betraktes som nasjonalt viktige, spesielt egnet til betongproduksjon (Toftdahl et al., 2016).

Derfor skaper grustaket i dag fortsatt en interessekonflikt mellom de som ønsker å gjenoppta grustaket og de som mener det vil ødelegge landskapet. Dette er en stadig tilbakevendende interessekonflikt. Derfor gjennomførte Toftdahl, Magnussen og Ibenholt (2016) en analyse av hvordan grustaket ville påvirke reiselivsnæringen. Det ble da konkludert at grustaket ville redusere landskapsrommets kvaliteter og dermed ha stor negativ innvirkning på reiselivsnæringen (Toftdahl et al., 2016).

11 Landskapsressursanalyse

Dette kapitlet om landskapsressursanalyse består av to deler.

Første del omhandler en landskapskarakteranalyse av innfallsporten til Saltfjellet-Svartisen nasjonalpark, mens den andre delen presenterer funn fra stadkjensleundersøkelsen.

11.1 Landskapskarakteranalyse

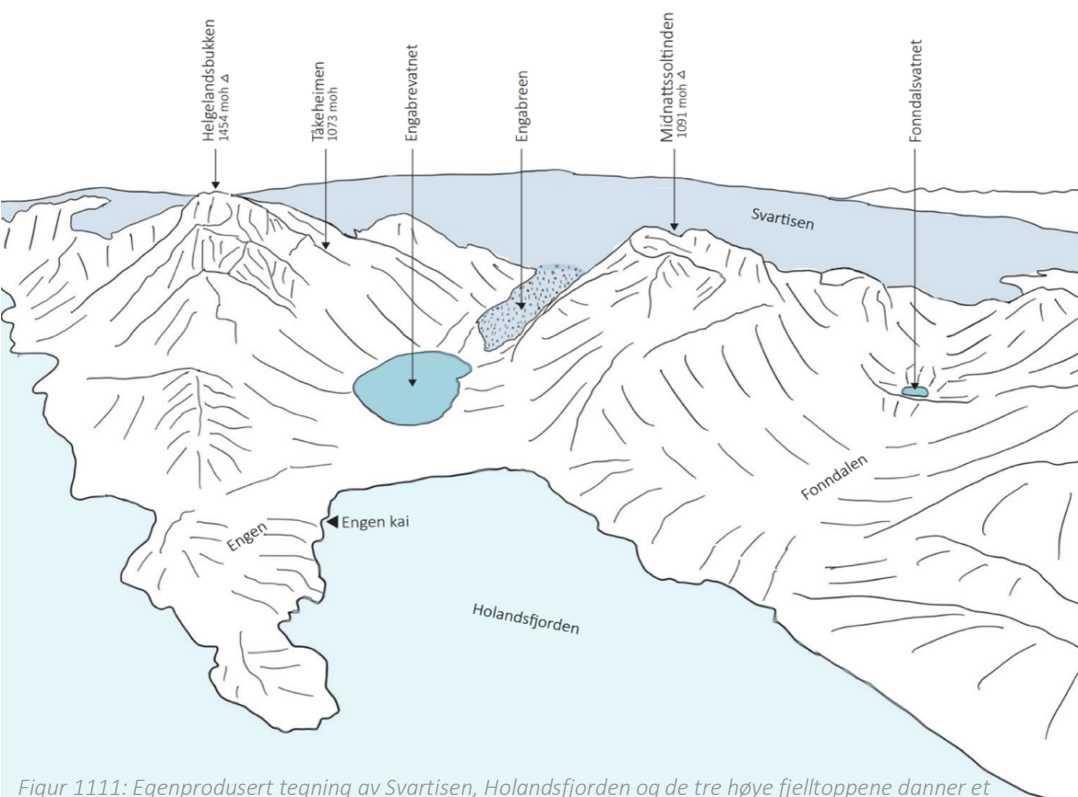
Landskapskarakteranalysen brukes til å tolke og beskrive landskapets fysiske karakter. Analysen tar for seg delområdene i innfallsporten som utgjør Engen, Engabredalen, Fonndalen. For å oppnå best mulig forståelse av dette vil analysen dekke fem ulike temaer. Denne tilnærmingen er basert på Riksantikvarens veileder: «Landskapsanalyse. Fremgangsmåte for vurdering av landskapskarakter og landskapsverdi» (Riksantikvaren, 2010).

De fem temaene tar for seg:

1. Landformer og vann
Analyse av geomorfologiske hovedtrekk, inkludert terreng, vannressurser, vassdrag og breer.
2. Vegetasjonsdekke og vegetasjonsstruktur
Kartlegging av naturgeografiske forhold, inkludert naturlig vegetasjon, påvirket vegetasjon og menneskeskapte miljøer.
3. Arealbruk og bebyggelse
Identifisering av ulike aktiviteter i landskapet, som utnyttelse av naturressurser, primærnæringsaktiviteter, bebygd areal, industriområder, bosetting, reiseliv og vernede områder.
4. Kulturhistorien i landskapet
Den fysiske kulturarven som finnes i landskapet, herunder historisk utvikling, eldste landskapselementer, områder preget av primærnæringsaktivitet, lokal byggeskikk, menneskeskapte elementer og viktige kulturhistoriske elementer.
5. Romlig-estetiske-forhold
Landskapets fysiske struktur som påvirker hvordan vi oppfatter og orienterer oss i det, inkludert romdannelser, mønstre, visuelle grenser, naturfenomener, værforhold og andre sanseinntrykk (Riksantikvaren, 2010).

11.1.1 Tema 1 – Landformer og vann

Som figur 11 illustrerer utgjør fjellrekkene Helgelandsbukken og Kløfttinden, i møte med Holandsfjorden og brekanten av Svartisen en naturlig avgrensning som skaper landskapsrommet av Engen, Engabreen og Fonndalen. Landskapsrommet er preget av to u-daler med alpine fjelltopper, utformet av breerosjon med steile dalsider og flat bunn i tverrsnittet. Engen ligger på en ås som strekker seg utover som et nes, Engeneset, i Holandsfjorden og har derfor en landskapsprofil som skiller seg ut fra dallandskapet. Her er terrenget mindre bratt, og området ligger under tregrensen.

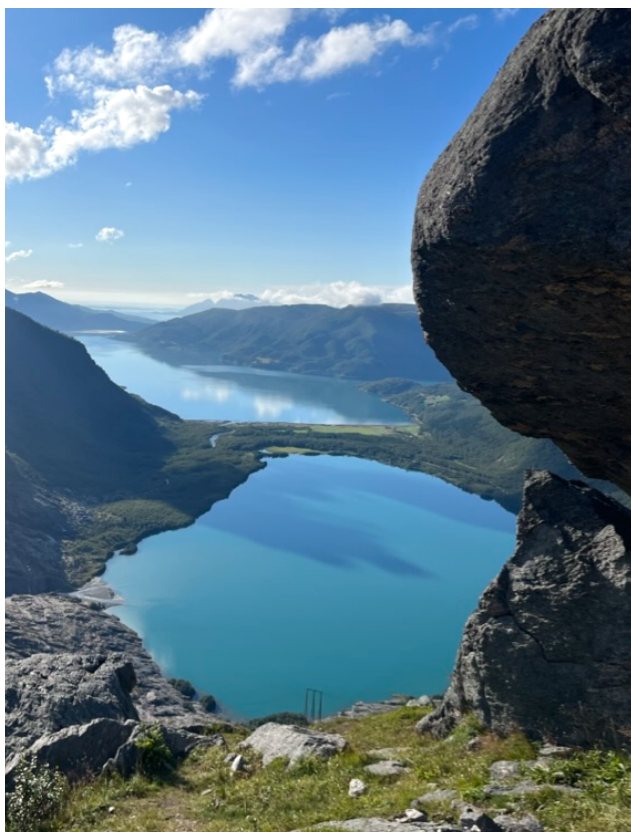
De tre alpine fjellrekkene danner dalsidene av Engabredalen og Fonndalen. Helgelandsbukken og Kløfttinden utgjør hver sin ytterkant, mens Midnattssoltinden skiller de to dalene fra hverandre, noe som skaper en distinkt romlig struktur og et inntrykk av at dalene er uavhengige av hverandre. Engabredalen har en mer markant u-form enn Fonndalen, som gjør at dalen oppleves som et åpent og luftig rom. Fonndalen derimot, oppleves som trangere ettersom dalen er dypt nedskåret og fjellveggene står tettere mot hverandre. Bretungen Engabreen faller ned i dalføret mellom Helgelandsbukken og Midnattssoltinden. Det som knytter dalene sammen, er en langstrakt og flat strandslette som ligger ut mot Holandsfjorden.

11.1.1.1 Spor etter isbreen ...

Landskapet i Norge bærer stort preg av at istiden har formet det. Typiske landskapsformer som isbreene har skapt, inkluderer daler, innsjøer, rygger og tinder. Dette området er et klassisk eksempel på et is-formet landskap. Det som derimot er unikt med området er at man i dag fysisk kan se hvordan landskapet er formet av isen,

Figur 1111: Egenprodusert tegning av Svartisen, Holandsfjorden og de høye fjelltoppene danner et rammeverk av studieområdet.

fordi den fortsatt er å se i landskapet. Dette er med andre ord et veldig ungt landskap, som stadig er i bevegelse.

Figur 12: Utsikt mot det blågrønne Engabrevatnet. Bak vannet ser man tydelig morenemateriale som skiller vannet fra Holandsfjorden. Bildet er tatt fra veien ned fra Tåkeheimen.

Engabredalen og Fonndalen er u-daler som ble dannet gjennom breerosjon, ved at isbreen har ligget over jorden og gravd ut terrenget. Etter at brearmene trakk seg tilbake, etterlot de seg

morenemateriale og havavsetninger (Fonndalens Venner, 2013). Som et resultat av dette består bunnen av begge dalene av usortert materiale i ulike størrelser, som utgjør et relativt flatt terreng. Engabrevatnet kom som resultat av at isbreen smeltet som trakk den tilbake med omtrent to kilometer mellom år 1930 og 1960 (Thorsnæs, 2021). Den blågrønne fargen på vannet er et resultat av smeltevann fra breen (fig 12). Dalsidene i Engabredalen består av morenemateriale fra isbreen, men også fra senere steinskred som skaper et ulendt terreng. I morenemateriale og på det nakne fjellet kan man se skuringsstriper etter isbreen.

Det karakteristiske isformede landskapet blir enda mer fremtredende ved enden av Engabrevatnet. Fra vannkanten opp til Engabreen går man i et glattskurt berglandskap som ligner svabergene man finner langs Norges kyst. Dette berglandskapet representerer landets urtilstand etter isens nedsmelting. Her har smeltevannet fra isen utformet groper og renner som utsmykker berget, figur 13 viser formasjonen av Svartisgryta. Underlaget i berget består hovedsakelig av granatglimmerskifer, med innslag av gneis, amfibolitt og kalksilikatbergart (NGU, u. å.). Det er enkelt å se variasjonen i bergartene som har blitt formet her, med sterke fargekontraster mellom de ulike bergartene som skaper en vakker

overflate (fig 14). At berget er helt fritt for vegetasjon er en tydelig indikasjon på at breen for kort tid siden lå over dette nyskapede landskapet. Dermed skaper også dette nakne berget et tydelig skille til de skogkledde fjellssidene (fig 15).

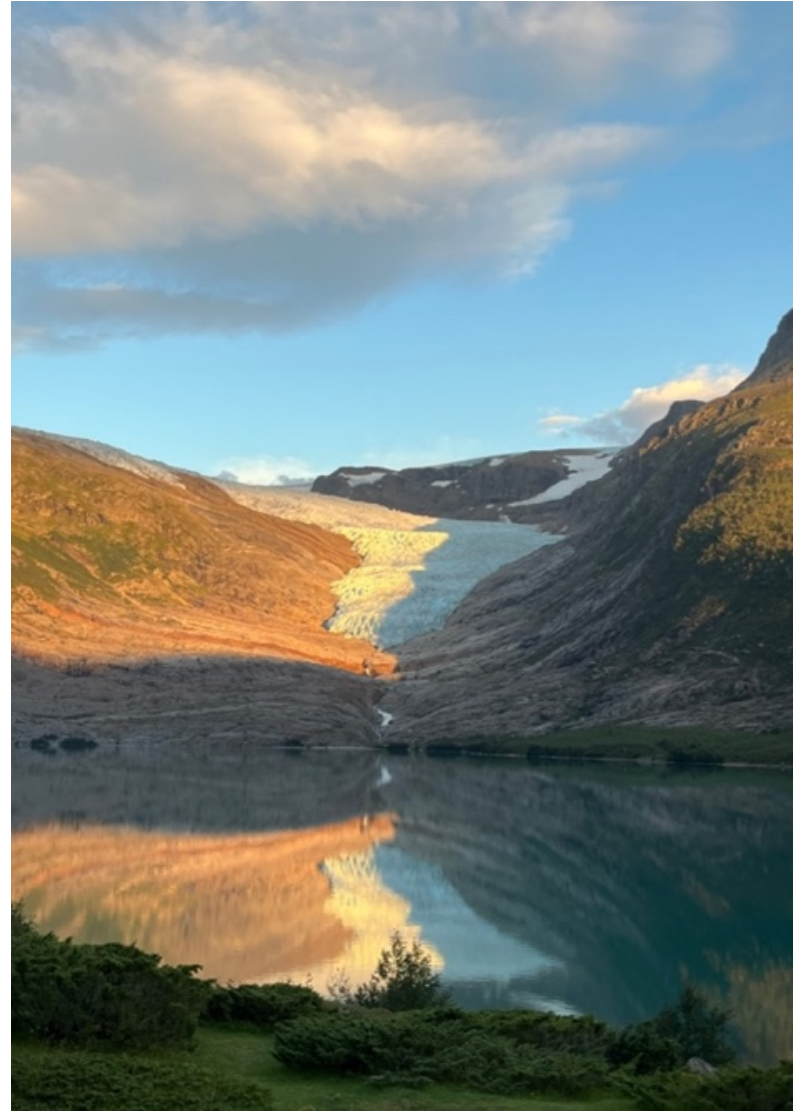
I Fonndalen etterlot isens tilbaketrekning seg en 80 til 120 meter høy endemorene, ytterst i dalen, og ga opphav til Fonndalsvatnet (Myrvang et al., 1985), se figur 11. Vannet ligger oppå et fjellplatå innerst i dalen og forsynes med smeltevann fra Fonndalsbreen. Vannet er utgangspunktet for Fonndalselva som skjærer seg gjennom den fire kilometer lange dalen, avsetter elevmateriale og renner ut i Holandsfjorden.

Figur13: 12 Sterke krefter av vann i bevegelse har slipt ut Svartisgryta.

Figur 1413: På berget er det tydelig å se variasjonen av bergarter i folde-mønster (Foto: (tilSvartisen, u. å.)).

Figur 1514: Det nakne berget står i kontrast til de grønnkledde fjellsidene. Dette bildet tydeliggjør den raske tilbaketrekningen av brearmen, en prosess som har vært så rask at skogen ikke har klart å holde følge og etablere seg i samme tempo.

11.1.2 Tema 2 – Vegetasjonsdekke og vegetasjonsstruktur

Figur 1615: Kart over vegetasjon innenfor studieområdet (Kartdata: (NIBIO, u. å.)).

På samme måte som isbreens aktivitet har påvirket landformen, bærer også vegetasjonsdekket og vegetasjonsstrukturen tydelig påvirkning av isens krefter. I landskapet rundt breen forteller vegetasjonen om hvordan isen har trukket seg tilbake de siste hundre årene. Der breen har vært borte i lengst tid har naturen hatt god tid til å dekke underlaget og gro igjen. Dette skaper et stort skille til de delene av området der isbreen lå lengre som gjør at grunnen relativt nylig er kommet frem i dagen. I disse områdene trives pionerplantene, hardføre planter som klarer seg på ekstreme næringsfattige områder (SNL, 2021).

Eksempel på dette ser man tydelig i Fonndalen der Fonndalsbreen nesten er fullstendig smeltet bort og er ikke lenger synlig fra bunnen av dalen. Breen trakk seg tilbake fra dalen på 1920-tallet, som vises i vegetasjonsforskjellene (Fonndalens Venner, 2013). Innerst i dalen, der isbreen lå lengst, består landskapet av nakent fjell med lite vegetasjon. Desto lengre ut av dalen du kommer jo mer har naturen tatt over underlaget.

Lauvskog er den dominerende arten i området, som dekker store deler av arealet. Annet vegetasjonsdekke består av barskog, løvskog, jordbruksareal, åpen fastmark (snaumark) og myr, se figur

16. Innover i begge dalene heves terrenget og fjelltoppene strekker seg over tregrensen. Her er vegetasjonen dominert av bart fjell og blokkmark (Miljødirektoratet, u. å.).

Eidet ved Svartisen gård, landarealet mellom Holandsfjorden og Engabrevatnet, er preget av aktivt jordbruksareal (fig 16). Jordbruket knyttet til Svartisen gård utnyttet til storfehold og melkeproduksjon. Vegetasjonsdekket her er fordelt mellom jordbruksareal, skog og snaumark.

Som vi var inne på i forrige tema, har Engen en landskapsprofil som skiller seg ut, det er fordi neset ligger i lavlandet ved kysten og er under tregrensen. Vegetasjonsdekket på Engen er hovedsakelig jordbruksareal, omkranset av løvskog, noe barskog og myrområder. Det foregår ikke aktivt jordbruk på jordbruksarealene på Engen i dag. Jordbruksarealet blir slått av grunneierne for å holde kulturlandskapet ved like.

I Fonndalen er vegetasjonen vekslende mellom løv- og barskog, med innslag av myrområder og jordbruksareal rundt Fondal gård. Området har i tillegg arealer med åpen fastmark, som resultat av tidligere grustak (fig 16).

Mennesker har en lang tradisjon med å utnytte og forvalte de ressursene som er knyttet til jorden i området. Derfor er kulturlandskapet, fra beitebruk, slåttemark og åkerdrift, godt etablert i landskapet. I dag er kulturlandskapet mest fremtredende rundt Svartisen gård, rundt gårdene på Engen og området rundt Fondal gård.

11.1.3 Tema 3 – Arealbruk og bebyggelse

Figur 1716: Egenprodusert kart over arealbruk og bebyggelse i studieområdet (Flyfoto: (Norge i bilder, 2019))

Bebyggelsen i studieområdet er for det meste lokalisert langs fjorden, på nes, sandur- og strandflater og i dalbunnene. Kombinasjonsdrift av landbruk og fiske har vært avgjørende for bosetting og bidratt til å forme dagens landskap og bebyggelse. Bosetningen antas å strekke seg tilbake til høymiddelalderen (Kulturminnesøk, u. å. -c), og i skatteregister datert til 1610 er to gårdsbruk registrert, der det ene er Fondal gård (Svendsen, 2020).

11.1.3.1 Kommunikasjon og ferdsel

Som illustrert i figur 17, skiller Holandsfjorden studieområdet fra Holandsvika, der Fylkesvei 17 passerer. Området kan derfor oppfattes utilgjengelig, ettersom man er avhengig av å krysse fjorden for å nå området. Tilgangen er begrenset til båttransport, som gjennom alle tider har vært hoved transportmidlet for å knytte området til andre steder. Vi opplevde at skyssbåten som benyttes i dag ikke var universelt utformet. I studieområdet er det tilgjengelige småbåthavner ved Engen og Fonndalen (fig 18).

Figur 1817: Småbåthavnen ved Engen med passasjerer som går i land fra skyssbåten «Isprinsen».

Siden all transport til området skjer med båt, er det ikke tilrettelagt for biltrafikk her. Den eneste formen for motorisert ferdsel er knyttet til aktivitet fra reiselivsnæringen eller gårdsbruket. Den eneste tilrettelagte veien i området er en grusvei som starter ved Engen kai, deler seg nedenfor Svartisen gård, og fortsetter til Fonndalen i den ene retningen og til vestenden av Engabrevatnet, der stien opp til Engabreen starter, i den andre retningen.

Grusveien danner en naturlig følgevei som hindrer besøkende i å ferdes på andre ruter i naturen. Her beveger besøkende seg til fots eller på sykkel, om de ikke benytter seg av busstilbudet.

Et liknende tiltak er gjort for stien på svaberget opp til varden (fig 17). Langs hele stien er det markert med blå steiner, som indikerer hvor folk skal gå og som sikrer at flertallet holder seg til stien. Helt i starten av stien er et gjerde av stokker med på å kanalisere ferdsel, se figur 19.

Figur 1918: Bildet viser merking av stien i nedre del av turstien opp til Engabreen, her er tiltak for kanalisering godt etablert.

11.1.3.2 Landbruk og naturressurser

Figur 2019: Bøndene og storfeet ved Svartisen gård spiller en nøkkelrolle i å opprettholde kulturlandskapet og hindre gjengroing.

I dag finner vi fem småbruk og noen båthus spredt langs fjorden, i varierende bygningstilstand. Svartisen gård, se figur 17, er imidlertid det eneste som fortsatt er bebodd og i drift. Gården driver med kjøttproduksjon av storfe, og kyrne beiter både i Engabredalen og Fonndalen (fig 20).

De fire andre småbrukene er lokalisert på Engen og i Fonndalen. Som tidligere nevnt, er de verken bebodde eller i drift i dag. To av

småbrukene brukes som private fritidsboliger med noe skogbruk og markslått. Mens Engen gård har fått nytt liv som overnattingssted og lokale for ulike arrangementer, som bryllup, familiebegivenheter, bedriftsarrangementer eller yogatimer (Engen Gård, u. å.). Fondal gård (fig 17), med bygninger fra 1800-tallet, er i dag fredet og står forfallen inne i Fonndalen (Fonndalens Venner, u. å.).

11.1.3.3 Industri og næringslivshistorie

Utover primærnæringene har ulike industrier gjort seg gjeldene i området siden begynnelsen av 1900-tallet. Industrien etterlater større og mindre spor i landskapet til studieområdet, hovedsakelig i fjellheimen. Vannressursene fra fjellet og Svartisen, har blitt utnyttet i lang tid for å levere energi til næringslivet og lokalsamfunnene i kommunen. Deler av kraftproduksjonen foregår ved Engabreen. På 1900-tallet ble det konstruert et tunnelnettverk i fjellet, delvis under breen, for å utnytte elvene på nord- og østsiden av Svartisen, samt smeltevann fra Engabreen, til vannkraftproduksjon (NVE, 2009). Noen steder kan man støte på en tunnelåpning, for eksempel opp til Tåkeheimen eller øverst i

Fonndalen, med tunnelnettverket er stort sett usynlig, da det er inni fjellet. Dette bidrar til å bevare inntrykket av et urørt naturområde.

I forbindelse med tunnelnettverket ble det også bygget et brelaboratorium, 200 meter under Engabreen. Laboratoriet gir breforskere tilgang til brebunnen der de kan ta prøver og utføre eksperimenter, for å studere isbreen nærmere (NVE, 2015).

Det tidligere grustak fra morenematerialet i Fonndalen utgjør et markant innhugg i landskapet, som fortsatt er synlig selv flere år etter drift, selv om det gradvis gror igjen (fig 16). Morenen, dannet på slutten av istiden, ligger ytterst og på tvers av Fonndalen, under de to gårdsbrukene der. Kaien, maskiner og utstyr som ble brukt under driften, står fremdeles igjen i området.

Like vestenfor studieområdet, i Rendalsvik, ligger restene etter en tidligere bosetting fra et lite gruvesamfunn (Brattland, 1994). Folket i Rendalsvik var opprinnelig fiskerbønder, på linje med andre i området, men på 1930-tallet begynte gruvedrift av grafitt og glimmer der. Folketallet økte, og det utviklet seg til et levende samfunn med rundt 130 fastboende i 1945 (Brattland, 1994).

Rendalsvik er helt fraflyttet i dag, og gruvesamfunnet ligger øde og gjengrodd igjen. Ingeniørgården, som ligger ved Fonndalsøyra i studieområdet (fig 17), var tilknyttet gruvedriften i Rendalsvik. Her bodde en ingeniør sammen med sin familie. Ingeniørgården er under renovering og skal brukes som fritidsbolig og overnattingssted tilknyttet reiselivet.

11.1.3.4 Reiseliv og fritidsbruk

I løpet av 1900-tallet har området gradvis endret karakter og utviklet seg til å først og fremst være en fritidsdestinasjon og populært reisemål. Som beskrevet tidligere har antall fastboende blitt redusert, og i dag er størsteparten av bebyggelsen dedikert til fritidsboliger eller utleie for besøkende.

Meløy kommune eier eiendom nordvest for Engabrevatnet, her ligger Brestua (fig 17). Brestua fungerer som serveringssted og stiller døgnåpne toaletter og dusjer til disposisjon for besøkende (Maruhn, u. å.). Ved Engen kai finnes det en kiosk som drives av reiselivsnæringen.

11.1.4 Tema 4 – Kulturhistorien i landskapet

Det er begrenset dokumentasjon fra studieområdet før 1700-tallet, men det er gjort funn av ulike gjenstander som indikerer at det har vært liv her lenge før historien vi kjenner til. I Fonndalen er det oppdaget flere kulturminner, inkludert dyregraver datert til førreformatorisk tid (Kulturminnesøk, u. å.), et stykke flint med slitespor datert til yngre steinalder (Kulturminnesøk, u. å. -b) og slipt skifer datert til uviss tid (Kulturminnesøk, u. å. -b). På Engen er et funn av en flintøks datert til steinalderen (Kulturminnesøk, u. å. -a).

Ettersom dokumentasjonen er best fra 1700-tallet og fremover, retter vi vår oppmerksomhet mot nyere historie. Dette anses som mest relevant for området, da det er denne perioden som preger landskapet slik vi kjenner det i dag. Svartisen spiller en betydelig rolle i kulturhistorien til området. Svartisens bevegelse har hatt stor innvirkning på terreng og landskap, men også på lokalsamfunnet i området. Det har påvirket landbruket, plasseringen av gårdsbrukene, industrihistorien og reiselivsnæringen.

I dag er det en mindre brearm av Svartisen som ligger innerst i Engabredalen, men tidligere var det to betydelig større breer som strakte seg langt ned i både Engabredalen og Fonndalen. Disse to breene har gjennomgått både ekspansjon og tilbaketrekning, med bevegelser på flere hundre meter i løpet av den lille istiden og det siste århundret (Svendsen, 2020). På 1720-tallet skal breene ha fylt hele bredden av dalene, med Fonndalsbreen som lå om lag 1,53 km fra Holandsfjorden, mens Engabreen skal ha nådd frem til Holandsfjorden bare noen hundre meter fra sjøen (Svendsen, 2020).

Breenes ekspansjon mot Holandsfjorden førte til store utfordringer for flere gårdsbruk på 1700-tallet, som beskrevet av Svendsen (2020). Landområder som bøndene trolig hadde ryddet og omgjort til dyrket mark og beiteland i løpet av 1600-tallet, ble dekket med store mengder stein og sand avsatt av breene (Svendsen, 2020). Eiendomsregistre fra 1723 indikerer at beiteområdene og avlingene til Fondal gård ble skadet av Fonndalsbreen hvert år, sannsynligvis på grunn av kulde, frost og floder av isbreens smeltevann. To andre gårdsbruk som lå på sandurflaten ytterst i Engabredalen, på hver sin side av stedet der Svartisen gård ligger i dag, skal også ha lidd betydelige skader forårsaket av Engabreen.

Et gårdsbruk kalt Storsteinøren, som ikke eksisterer i dag, ble angivelig ødelagt og ubeboelig av ekspansjonen (Svendsen, 2020). Ettersom Engabreen har trukket seg tilbake, har gårdsbruk på nytt lokalisert seg ved Engabredalen.

Fondal gård holder på en betydelig historisk arv knyttet til den tidligste turismen, da det er en av de første stedene som drev organisert turisme i nord (Fonndalens Venner, 2013). Gården fungerte som et gjestgiveri og huset flere kjente personer fra inn- og utland, inkludert Fridtjov Nansen og keiser Wilhelm II (Myrvold, 2018). I 1997 ble Fondal gård fredet av Riksantikvaren, i henhold til lov om kulturminner. Denne fredningen omfatter to våningshus; Gulhuset og Kvithuset, hage, utedo og dyrket mark (Miljøverndepartementet, 2003). Byggene er bygd i Nordlandshus. Gårdens bygg, tun og kulturmark er et viktig kulturmiljø i området.

Gårdsdriften i Engabredalen og Fonndalen er en viktig del av kulturhistorien til området og driften har bidratt til å forme kulturlandskapet som finnes i landskapet. At kyrne i dag har beiteområder både i Engabredalen og Fonndalen gjør at landskapet ikke gror igjen. Resultatet av beitet gir en egen opplevelse av landskapet.

Figur 2020: Bilder av Fondal gård i dagens situasjon.

Figur 2121: Den ene Tåkeheimen hytten, med utsikt til Svartisen i bakgrunnen.

Før kraftproduksjonen kom til Svartisen gjennomførte først Norges Vassdrags- og Energidirektorat (NVE), fra 1970-tallet, undersøkelser av breen, for å finne ut om det var egnet til produksjonen. I forbindelse med arbeidet ble det satt opp to trekanthytter oppe i dalen, som bremålerne kunne bo i når de gjennomførte jobben. Hyttene fikk med tiden mer oppmerksomhet og ble brukt av turgåere, breførere og i forbindelse med brekurs. Bodø og Omegns Turistforening (BOT) overtok hyttene da NVE senere ønsket å fjerne de (Lauritzen, 2023). Den ene hytten var i dårlig stand. Ettersom NVE fortsatt ønsket å ta målinger av breen, inngikk de et samarbeid med BOT om å oppføre to nye hytter, der NVE skulle være leietaker av disse. Dette resulterte i at hyttene, med det offisielle navnet «Tåkeheimen» (1073 moh), gikk inn på en andre plass over de høyest beliggende turisthyttene i Nord-Norge (fig 21). I dag er det totalt 17 sengeplasser som er mulig å booke på hyttene (DNT, u. å.).

11.1.5 Tema 5 – Romlig-estetiske forhold

11.1.5.1 Det alle snakker om - været

Været har stor innvirkning på opplevelsen du får av landskapet. Et landskap vil oppleves forskjellig med forskjellig lysforhold og forskjellig vær. Området har en naturlig nærhet til kysten og er derfor påvirket av et typisk maritimt klima. Slike klima kjennetegnes ofte av betydelige nedbørsmengder, mye vind og temperatursvingninger som kan variere daglig (SNL, 2018).

Når det maritime klimaet møter de høye alpine fjellene i området, oppstår det ofte en tett tåke. Denne tåken fyller dalene og legger seg som et teppe over isbreen (fig 22). Tåken gir landskapet en ny atmosfære og en helt egen karakter, som tar bort de særegne kvalitetene ved området og skaper en mystisk stemning. Du befinner deg plutselig i en lukket, grå verden. Men når solen omsider titter frem og tåken letter, avslører den hele dalens skjønnhet. Det er ikke tilfeldig at Bodø og Omegns Turistforenings hytter er blitt døpt «Tåkeheimen». Navnet beskriver værforholdene på stedet godt. Hvis dalen er dekket med tåke, kan du være heldig og oppleve at Tåkeheimen ligger i solskinn.

Figur 22: Noen dager gjør væreforholdene det slik at tåke blir liggende så lavt at det blir vanskelig å skimte Engabreen

Figur 2322: Bilde tatt noen høydemeter under Tåkeheimen. Formasjonen av skyer setter sitt preg i dalen og på stemningen.

11.1.5.2 Opplevelsen av lys og farger

Studieområdets uforutsigbare vær påvirker naturlig også lysforholdene i området. Lyset har en magisk effekt på Engabreen. De skiftende lysforholdene endrer fargen på breen i ulike toner av blått, som kan variere fra lys til mørk blå og inkludere sterke turkise fargetoner. Fargene i isen forsterkes i kontrast til det mørke berget. Variasjonene i breens farge påvirker opplevelsen av å bevege seg gjennom landskapet, slik at man kan oppleve ulike visuelle inntrykk under samme tur. Midnattssolvandring på Engabreen er en aktivitet som gir mulighet for å se breens blåfarger på tett hold (fig 24).

Figur 2423: Brevandring på Svartisen (Fotograf: (Knick, u. å.))

11.1.5.3 Romdannelser

Som vi var inne på i Tema 1 er de mest markante romdannelsene i landskapet Engabredalen og Fonndalen. Midnattssoltinden fungerer som en naturlig barriere som deler disse to konvekse dalene i to separate deler. Selv om avstanden fra Engen kai til Fonndalen i teorien er kort, gir dalen likevel et inntrykk av å være mindre tilgjengelig. Her er det flere faktorer som spiller inn. Det at fjellveggene i dalen er bratte og har kortere avstand mellom hverandre, enn de har i Engabredalen, bidrar til å skape en mer intim atmosfære. I Engabredalen bidrar også Engabrevatnet til å åpne landskapet, og et slikt element finnes ikke her. Fonndalen skiller seg også fra Engabredalen ved at kyrne bare går her og beiter deler av året, men det er ikke daglig aktivitet fra gårdsbruk her. Dette har ført til at naturen har startet å gjenvinne dalen, og den oppleves i større grad som «urørt» og mystisk. Den økte vegetasjonsveksten begrenser også siktlinjen inne i dalen.

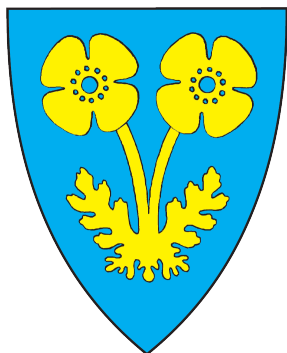
Figur 2524: Forbi Fondal gård, i åpningen av Fonndalen møter man på et skilt som viser veien inn i

En annen forskjell mellom Fonndalen og Engabredalen er, med unntak av Fondal gård, at det ikke har vært gjort inngrep eller tilrettelegging for turisme i Fonndalen. Selv om det finnes en tursti i dalen, er den hovedsakelig vedlikeholdt av kyrne som går på den, eller av den lille aktiviteten lokalbefolkningen har til Fonndalen. For å nå turstien som leder inn i dalen, må man bestige moreneryggen opp til Fondal gård. Denne høyden fungerer som en naturlig avgrensning som rammer inn dalen, og skiller den fra kystlinjen. Samlet sett bidrar alle disse faktorene til å forsterke inntrykket av Fonndalens utilgjengelighet.

Engabredalen har en mer innbydende topografi, på grunn av sin tydelige U-form og store areal, som sammen skaper en åpen atmosfære. Det er selvsagt åpenbart og uunnværlig å utforske Engabredalen når man besøker området, spesielt med tanke på at Engabreen ligger her. Det godt vedlikeholdte kulturlandskapet i dalen forhindrer gjengroing av vegetasjon, og forsterker den luftige og åpne følelsen som preger denne dalen. Kyrne, som beiter i landskapet, er med på å gi en ytterligere estetisk verdi til opplevelseskvaliteten.

11.1.5.4 Svartisvalmuen

Figur 2625: Meløy kommune har avbildet Svartisvalmuen i sitt kommunevåpen (Illustrasjon: (Dalfest et al., 2023)).

I Meløy kommunes kommunevåpen er en gyllen blomst avbildet (fig 26).

Denne blomsten er svært spesiell fordi den kun vokser ved Engabreen.

Blomsten er en Svartisvalmue og har, akkurat som på

kommunevåpenet, gule kronblader.

Ifølge en informant fra

lokalbefolkningen hadde valmuen

en oppblomstring som resultat av at kraftutbyggingen satte opp master i lia under Tåkeheimen. Svartisvalmuen begynte å spire fra grusen som var blitt gravd opp. Dette er en hardfør art som står imot værrets harde påkjenninger og kommer tilbake hver sesong, og trives i et ellers lite egnet område for plantevekst.

11.1.5.5 Lyden av Svartisen

Om sommeren er lyden fra isbreen kraftig og tydelig. Uavhengig av hvor du er i området, vil den brusende lyden av rennende smeltevann fylle landskapet. Denne naturlige lyden, som er den mest fremtredende støykilden i området, forsterker kontrasten når vinteren kommer, og temperaturen synker til under null. På denne tiden av året blir området fylt med total stillhet.

11.1.6 Fastsetting av landskapskarakter

For å fastsette landskapskarakteren i studieområdet, handler det om å tolke landskapet som en helhet og identifisere sammenhenger. Det er de ulike forholdene ved landskapet som kan veie tyngst for den endelige landskapskarakteren (Riksantikvaren, 2010). I denne prosessen vil vi benytte funnene fra landskapskarakteranalysen og anvende et skjema for beskrivelser og tolkning av landskapskarakter (Riksantikvaren, 2010).

Skjema for beskrivelse og tolkning (Riksantikvaren, 2010)

Landskapets innhold

- Landformer og vann
- Vegetasjon
- Arealbruk og bebyggelse
- Kulturhistorien i landskapet
- Romlig-estetiske forhold

Endrings- og vedlikeholdsprosesser

- Aktive naturprosesser
- Jordbruk
- Bygge- og anleggsvirksomhet

Sammenhenger og brudd

- Geografiske og romlige sammenhenger
- Funksjonelle sammenhenger
- Historiske sammenhenger

Nøkkelelementer

- Naturskapte nøkkelelementer
- Menneskeskapte nøkkelelementer

FORHOLD VED LANDSKAPET	BESKRIVELSE	BETYDNING FOR LANDSKAPSKARAKTER (STOR – LITEN)
Landskapets innhold		
Landformer og vann	Alpine fjell, steile u-daler, fjord, ungt landskap, isbre, smeltevannsinnsjø, avsetningsmateriale, elver og ås	Stor
Vegetasjonsdekke	Lauv- og barskog og aktivt landbruk med beite. Nakent fjell og pionerplanter	Stor
Arealbruk og bebyggelse	Liten bebyggelse, som er spredt i dalbunnen.	Liten
Kulturhistorien i landskapet	Langvarig bosetning (funn fra steinalderen), Svartisens påvirkning på lokalbefolkning, Fondal gård, en tidlig turistdestinasjon og Tåkeheimen	Liten
Romlig-estetiske forhold	Maritimt klima, skiftende lysforhold som påvirker fargen på breen, midnattssol, ulik romdannelse i dalene, Svartisvalmuen og lyden fra smeltevannet	Middels
Endrings- og vedlikeholdsprosesser		
Aktive naturprosesser	Ras- og skredfare, isbrebevegelser (smeltevann, kalving og erosjon)	Stor
Jordbruk	Aktiviteter som slått og beite bidrar til å opprettholde landskapsskjøtsel og forhindre gjengroing	Stor
Bygge- og anleggsvirksomhet	Tidligere grustak	Liten
Sammenhenger og brudd		
Geografiske og romlige sammenhenger	Studieområdet er naturlig avgrenset av fjell, isbre og fjord. Dalene bryter opp sammenhengen og skaper romdannelse.	Stor
Funksjonelle sammenhenger	Jordbruket har et godt fundament i dalbunnen mellom fjorden og Engabrevatnet, da området drar nytte av marine avsetninger og morenemateriale	Stor
Historiske sammenhenger	Turistdestinasjon i flere 100 år, Fondal gård som gjestgiveri, ruiner etter gammel turisthytte	Liten
Nøkkelelementer og andre særlige forhold av betydning		
Naturskapte nøkkelelementer	Engabreen, fjellene Helgelandsbukken og Midnattssoltinden	Stor
Menneskeskapte nøkkelelementer	Grusveien	Middels

Figur 27: Resultatene av vår fastsetting av landskapskarakter.

11.1.6.1 LANDSKAPSKARAKTER:

Menneskeskapte inngrep, som bygninger og infrastruktur for reiselivet, preger landskapskarakteren i liten grad. Til tross for at et tidligere grustak var i drift i området, utgjør i dag en minimal del av den overordnede landskapskarakteren.

De dominerende trekkene i landskapet inkluderer det isbreformet landskapet med alpine fjellkjeder som danner grønnkledde veggene til to steile u-daler, som knytter seg til fjorden. Den varierte vegetasjonen fra skog til kulturlandskap, er også en fremtredende del av karakteren. Isbreens kontinuerlige bevegelse former elver og innsjøer, og spiller derfor en aktiv rolle i landskapskarakteren.

Helgelandsbukken, Midnattssoltinden og Engabreen er de forholdene som har størst betydning for landskapskarakteren.

11.2 Stadkjensleundersøkelse

Sammen med landskapskarakteranalysen utgjør stadkjensleundersøkelsen rammeverket for oppgavens mulighetsstudie. For å få frem de viktigste funnene fra stadkjensleundersøkelsen, slik at det gir best grunnlag for videre arbeid, deles dette delkapittelet inn i tre kategorier: Stedets karakter, stedets funksjoner og stedets potensial. Kategoriene belyser informantenes perspektiv fra de semistrukturerte intervjuene, og inkluderer blant annet personlige beskrivelser, kunnskap om området og hvordan vedkomne bruker landskapet.

Stedets karakter: Informantenes personlige beskrivelser, meninger om stedet og landskapets kvaliteter. Utseende.

Stedets funksjoner: Hvordan informantene bruker området, har de endret bruken og hvilke egenskaper har området?

Stedets potensial: Stedets utviklingsmulighet og ønsket fremtidsbilde.

11.2.1.1 Om intervjuene

Som nevnt i landskapskarakteranalysen er Svartisen gård det eneste bebodde bygget gjennom hele året, derfor har stedet en veldig liten lokalbefolkning. Derfor har det også vært viktig å høre grunneiernes synspunkt, selv om de ikke bor fast i området, i tillegg til de andre informantene med tilknytning til stedet. Det er viktig å få frem at stadkjensle henger sterkt sammen med hver enkelt informant sitt verdigrunnlag, som preges av den rollen vedkomne har i forhold til stedet. Rollen man har påvirker hvilke aktiviteter man gjør i landskapet som igjen bidrar til å forme opplevelsen, følelsene og minnene man knytter til det (Haukeland, 2010).

11.2.1.2 Informantene

Som nevnt i metodekapitlet er alle informanter og deres uttalelser anonymisert i oppgaven. Derfor vil alle sitater kun omtales med følgende tittel, som gir indikasjon på hvilken kategori informanten representerer:

(L)- Lokalbefolkning

(G)- Grunneier

(R)- Reiselivsnæring

(F)- Friluftsansjasjon – DNT

(O)- Offentlig forvaltning

11.2.2 Stedets karakter

«Når jeg sto på breen og så på midnattssolen, så tenkte jeg at dette er en av de vakreste stedene jeg har vært» (O)

«Naturen her er mektig og imponerende. Det er så vakkert her. Utsikten over Svartisen fra Brestua er utrolig, det å se på isbreen får meg til å føle meg liten i denne verden» (B)

«Jeg har jobbet flere år ved kysten, som er utrolig vakker, men få plasser er som Svartisen. Området er som en beskyttet plass, som en sagaverden. Mulighet for isbrevandring er magisk, og er en helt fantastisk fin opplevelse» (R)

«Jeg setter pris på det å kunne se breen, og den storslåtheten da. Når man går litt opp i siden så har man en veldig fin utsikt over Engabrevatnet, fjorden, fjellene og breen. Det treffer i hjertet vil jeg si» (F)

Stedet skaper utvilsomt en spesiell følelse for den som besøker det. Sitatene ovenfor viser at de fleste får en storslagen naturopplevelse i landskapet. Studieområdet blir beskrevet som et vakkert og eventyrlig landskap, som ikke ligner på noe annet sted. På spørsmål om hvilke kvaliteter i landskapet informanten setter pris på, så svarer flere at kombinasjonen av de spektakulære landskapselementene; høye alpine topper og Svartisen, med Engabreen, utgjør en spesielt viktig del for denne opplevelsen.

Fjellene som omkranser området kan minne om alpene i Sveits, og oppleves som mektige og imponerende.

Svartisen gård utgjør en viktig rolle for reiselivet, særlig med tanke på kultur og landskapsopplevelsen. Gjennom mange års gårdsdrift har kulturlandskapet blitt formet, og det spiller i dag en stor rolle for opplevelseskvaliteten til de som besøker stedet. Som uttrykt i sitatene nedenfor, deler informanter oppfatningen av at landbruket er en viktig bidragsyter til reiselivsnæringen. Dette skyldes den åpne landskapsformen som kulturlandskapet skaper og dens innvirkning på opplevelseskvaliteten. I tillegg ble det også tydelig for oss, som informant O under påpeker, at noen informanter verdsetter kulturlandskapet som del av stedets kulturhistorie og identitet.

«Når du kommer over feristen gir det godt vedlikeholdte kulturlandskapet området et parklignende preg, som bidrar til å rette oppmerksomheten mot fjellene og Engabreen» (L)

«Gårdsdriften er viktig for den generelle opplevelsen av landskapet, også innover i Fonndalen. Uten dyrenes beiting ville dalen grodd igjen, og ferdsel ville blitt vanskeligere» (G)

«Kulturlandskapet er en viktig del av områdets kulturhistorie, som det er viktig på å bevare, men også formidle til de som kommer på besøk» (O)

For noen er det å komme så nært på en isbre en unik og betydningsfull opplevelse. Det å erfare breens variasjon av farger, i kombinasjon den sterke turkise fargen på Engabrevatnet, forsterker denne opplevelsen. Basert på utsagn fra informant B og O (se sitater nedenfor) berørte møtet med Engabreen følelsene og vekket en følelse av tristhet, da den minner om det tapte i verden.

«Jeg setter svært pris på isbreen og synes tanken på at den kommer til å forsvinne er utrolig trist. Jeg pleide å stå på ski på en bre når jeg var liten. I dag tørr jeg ikke besøke breen i frykt for at den har smeltet. Hadde et ønske om at barna mine skulle få oppleve en isbre før det er for sent, derfor kom vi hit» (B)

«Isbreer er en type rødlistet art, og fungerer som et symbol på klimaet og den nåværende tilstanden i verden» (O)

Som beskrevet i landskapskarakteranalysen, kan studieområdet oppfattes som utilgjengelig. Selv om ordet «utilgjengelig» normalt har en negativ assosiasjon, indikerer sitatene nedenfor at mange faktisk ser på dette som en kvalitet ved området, og noe som gjør det unikt. Forvaltningsmessig er begrensningen med båttransport et godt tiltak, for å blant annet begrense besøkstrykket til området og kanalisere besøkende slik at naturen bevares «urørt».

«Det er noe magisk med å ta båten over. Da blir stedet litt utilgjengelig på en måte» (G)

«Båtturen er veldig fin, særlig sammenlignet med andre reisedestinasjoner som bare kan nås med bil» (B)

«Det er flere besøkende som synes det er veldig sjarmerende å komme til en plass som ikke har busser eller biler kjørende rundt» (L)

«Jeg ønsker at båtturen over fjorden skal ivaretas i utviklingen av reiselivet, slik at området bevares slik som det er» (G)

Fra egen befaring i studieområdet så og opplevde vi verdien av å benytte skyssbåten først og fremst for besøksforvaltning av området. Skyssbåten gir muligheten til å regulere antall besøkende

som befinner seg i området til enhver tid, med unntak av de som kommer med privat båt. Den begrensede tilgjengeligheten av skyssbåten bidrar til at det sjeldent er mange mennesker til stede på samme tid. Dette gir muligheten til å oppleve naturen i eget tempo og ofte i en mer privat atmosfære. Ifølge sitatene nedenfor verdsetter informantene den stillheten som er i området i dag, som resultat av manglende biltrafikk.

«Vi ble anbefalt å dra hit og overnatte i telt ved vannet foran breen. Vi er ikke skuffet. Vi synes det er veldig fint her, og deilig at det ikke er så mye folk. Det gjør området veldig stille og behagelig» (B)

«Veldig fint med roen i området. For meg som reiser med seilbåt fungerer dette er en avslappende «pause-plass», mellom de mer travle og bynære stoppene på reisen» (B)

«Området er kanskje mest spesielt på vinteren, når det er skikkelig vinter og snøen gjør det helt hvitt. Da blir det helt stille rundt her. Da har elvene frosset, og da er det altså helt stille. Det er en spesiell opplevelse» (G)

«Jeg er veldig glad i natur. Derfor satte jeg stor pris på at var få andre folk her, og at det er et veldig stille område» (B)

I tillegg til at skyssbåten kan redusere antall mennesker som blir med over fjorden per tur, kan man også begrense avganger. I dag

har skyssbåten en tidstabell som begrenser de besøkende, som ikke velger å overnatte, til å utforske området. Dette resulterer til at de fleste besøkende kun velger å følge den tilrettelagte grusveien som leder til starten av stien opp til Engabreen.

Som påpekt i landskapskarakteranalysen og i sitatene nedenfor, fremstår deler av naturen i studieområdet som «urørt». Begrepet «urørt» er satt i hermetegn for å belyse informantenes oppfatning, som, selv med ulike inngrep i området knyttet til kraftproduksjon og isbreforskning, opplever naturen som urørt. Dette blir trukket frem som en positiv og ønsket kvalitet, særlig vektlagt av informant O (se sitat nedenfor). Opplevelsen av urørt natur gjelder spesielt i Fonndalen og på turen opp til Tåkeheimen og Helgelandsbukken.

«Jeg ønsker at området skal være slik som det er i dag, det skal oppleves urørt og være lite tilrettelagt. Man må gjerne tilrettelegge, men det må skje bevisst hvis ikke kommer det til å ødelegge området. Jeg tror mange som besøker tenker at når de er der så er de i nasjonalparken, det er en kvalitet som er viktig å ta vare på» (O)

«Det er viktig å vise frem den uberørtheten som er i området. I Fonndalen har man Fondal gård og grustaket, men inne i selve dalen er det ikke så mange som går. Det er en vanskelig balansegang akkurat det der, for om man skal lede masse folk til å se uberørtheten, så er det jo ikke uberørt lenger» (F)

11.2.3 Stedets funksjon

Landskapskarakteranalysen belyser blant annet arealbruken i studieområdet gjennom historien frem til i dag. I denne delen av stadkjensleundersøkelsen ønsker vi å se enda nærmere på hvordan området blir brukt.

I spørsmål om hvordan informantene bruker området avhenger svarene mye av deres tilknytning til området, og deres interesser. Av alle de besøkende vi intervjuet var det kun svaret til en person som skilte seg ut fra resten, vedkomne skulle gå til Tåkeheimen. Resten av de besøkende gikk kun opp til Engabreen, før de dro tilbake til kaien. Som vi kan lese av i sitatene under benytter lokalbefolkning, grunneiere og representant fra reiselivsnæringen området i større grad, og svarene fra disse gruppene var derfor mer varierte:

«Jeg drar enten på fisketur eller bærtur» (R)

«Tror at det å gå opp til Tåkeheimen og Helgelandsbukken i midnattssol med klar himmel over fjorden, det hadde vært en sterk opplevelse – kombinasjonen av isbre og midnattssol. I tillegg liker jeg bortgjemte plasser så kanskje gått opp gjennom Fonndalen og lurt meg inn på baksiden av Engabreen. Det kunne vært spennende. For å si det sånn, jeg hadde ikke vært på den standard stien, det hadde ikke gitt meg noen drømmeopplevelse» (O)

«Jeg går opp igjennom Fonndalen, til et vann som ligger der. Og det er litt artig for da kommer du liksom litt under breen som henger over. Men det blir ikke så mange turer. Stort sett går vi bort til vannet og Brestua. Vi står også og fisker i elva, og er veldig mye på sjøen» (G)

«Vi drar gjerne på telttur inne med Engabrevatnet og ligger der, fisker og brenner bål. Eller så drar vi inn til Fonndalen, plukker bær og går tur. Du kan også gå ganske langt ut i fjorden, og den veien er fin å gå. Det er gamle gruveverk lengre ut der i Renndalsvika» (G)

11.2.3.1 Samspillet mellom aktører

I dag er det tydelig at aktører knyttet til området ønsker å ha et godt samarbeid for å støtte og inkludere hverandre, men vi erfarer at det enda ikke er etablert en formell reisemålsledelse for reiselivet. Kommunen eier nå lokalene til Brestua, som driftes av

reiselivsnæringen, men slik har det ikke alltid vært. Lokalsamfunnet har alltid hatt et sterkt bånd til Svartisen og Engabreen, som betraktes som et verdifullt reisemål og en lokal skatt. Historisk sett har det vært perioder der reiselivsnæringen hadde stort fokus på cruiseturisme, som Hurtigruten. Ifølge informant O (se sitat nedenfor) møtte ikke denne prioriteringen lokalbefolkningens forventninger, og de følte seg utestengt fra området.

«Lokalbefolkningen var ikke veldig fornøyd med denne perioden og følte seg nedprioritert og ekskludert fra området. Derfor utviklet man en reiselivsstrategi som erkjente at det å styrke Svartisen også skulle styrke hele reiselivsnæringen i Meløy» (O)

Informanter kan i dag fortelle at samarbeidet mellom kommunen, reiselivsnæringen og lokalsamfunnet har hatt positiv utvikling i etterkant av at kommunen tok kontroll og gikk til innkjøp av Brestua (O).

«Vi vil ha et godt samarbeid med kommunen, det er jo kommunen som eier våre fasiliteter. Lokale aktører er også viktige. Meløy kommune er en liten kommune så selvfølgelig skal man forsøke å støtte og hjelpe hverandre. I den graden vi kan ønsker vi å støtte lokale aktører, også håper vi at lokalsamfunnet ønsker å benytte seg av oss for å arrangere julebord eller andre begivenheter, istedenfor at de drar til Bodø eller Mo i Rana» (R)

Ifølge informant R (se sitat ovenfor) er reiselivsnæringen bevisst på betydningen av å samarbeide med kommunen og støtte andre lokale aktører, med håp om gjensidig støtte. Reiselivsnæringen har en visjon om at ved å bidra til å styrke Meløy kommunes turistverdi, vil det også gagne dem. Som et konkret tiltak for å øke tilgjengeligheten av området for lokalbefolkningen, slik at de benytter seg av området og dets tilbud, ser reiselivsnæringen på muligheten for å innføre gratis skyss med Isprinsen for lokale innbyggere hele året. Dette ble prøvd ut i en måned etter sommersesongen, og responsen fra lokalsamfunnet var positiv. Tiltaket ble en suksess blant både lokalbefolkning og for reiselivsnæringen (R).

«Gårdsopplevelsen kan være tankevekkende for barn som ikke bor i nærheten av landbruksområder, ved at den kan gi innsikt i hvor maten de spiser kommer fra» (R)

Videre understrekes viktigheten av synergien mellom reiselivsnæringen og lokalsamfunnet. Som allerede nevnt ser mange stor verdi i kulturlandskapet, og reiselivsnæringen uttrykker entusiasme for gården, som sitatet over indikerer. På Fonndalssiden har lokalt engasjement ført til renovering av Ingeniørgården, som planlegges å bli leid ut til besøkende. Dette

prosjektet planlegges å realiseres gjennom samarbeid med reiselivsnæringen, da lokalsamfunnet ønsker å støtte reiselivet ved å tilby flere overnattingsplasser (G).

«Tanken er å begynne å leie ut overnattingsplasser på Ingeniørgården. Da blir det reiselivsnæringen som må drifte det, og det har vi snakket om. Det må være overnattingsplasser her, ellers kommer det ikke til å fungere, så det må vi bare få produsert. Med denne muligheten får de flere ben å stå på» (G)

Kommunen tar rollen som forvalter av området som innfallsport til Saltfjellet-Svartisen nasjonalpark på alvor og har et tett samarbeid med nasjonalparkens forvaltning. Kommunen var tidlig ute med å ønske å bli en nasjonalparkkommune, da de ser både kommersiell og reiselivsmessig verdi i dette. Selv om studieområdet ikke er en direkte del av nasjonalparken, og besøkende kun kommer for å oppleve Engabreen, opplever mange av dem likevel at de har tatt del i nasjonalparkopplevelsen. Derfor krever innfallsporten god planlegging. Kommunen ønsker å utnytte merkevaren til nasjonalparken for å formidle attraksjonene i Meløy og øke lokal verdiskapning knyttet til innfallsporten. Tittelen «nasjonalparkkommune» belyser hvor viktig kommunen anser nasjonalparken, noe som er nyttig for forvaltningen av

nasjonalparken ved å vise at kommunen legger innsats i dette feltet (O).

11.2.3.2 Primære besøksgrupper

Under intervju med offentlig forvaltning kom det frem at reiselivet fortsatt tar imot grupper fra cruiseskip. I spørsmål om denne besøksgruppen er avgjørende for reisemålet fikk vi svar at «*ja, den er forså vidt det, med den forutsetningen at de faktisk legger igjen penger*» (O). Sitatet under går mer inn på hvordan cruiseturistene, som en kontroversiell gruppe i forhold til bærekraftig reise, kan være en gode for andre besøksgrupper.

«For denne destinasjonen, så gir større grupper fra cruisebåtene en forutsigbarhet for de som jobber der. Det å ha nok folk på jobb er en utfordring. Samtidig kan disse gruppene gi inntekter som gjør at man kan ha et bedre tilbud til de andre besøkende. Men hvis du skal invitere slike gjester, så er det også viktig at hvis de skal i land, så må de velge mellom fem forskjellige produkt som gjør at de legger igjen penger. Hvis de ikke legger igjen penger til de lokale driverne, så trenger vi egentlig ikke å ha de på besøk» (O)

I tråd med cruiseturismen ble det også påpekt, som sitatet nedenfor indikerer, at en stor andel av de besøkende kommer fra land utenfor Norge.

«Jeg la ut turbøker før covid, og registrerte og fulgte opp alle de som skrev seg inn i exel-ark. I løpet av de 2 årene så registrerte jeg over 75 ulike nasjonaliteter. Prosentandelen av utlendinger var over 70%» (O)

11.2.4 Stedets potensial

Lokalbefolkningen har et stort engasjement for reiselivet og ønsker å skape et attraktivt reisemål for besøkende. Derfor kom det frem gjennom intervjuene at informantene ser stor utviklingsmulighet for stedet. Likevel kom det frem under intervjuene, som sitatene med lokalbefolkning, grunneiere og reiselivsnæringen nedenfor indikerer, at lokalsamfunnet og reiselivsnæringen mener at utviklingen skal ha noen tydelige begrensninger, og ikke gå på bekostning av de verdiene som finnes i landskapet i dag.

«Enkelte former for aktivitet setter jeg lite pris på og er ødeleggende for stedsidentiteten. Innføring av motoriserte aktiviteter, som kan resultere i råkjøring og støy, har jeg lite sans for og vil være fullstendig malplassert for dette området. Besøkende reiser hit med forventninger om å oppleve et rolig sted uten trafikk. Hvis de kommer de hit for å slappe av og blir møtt av motorlyd, vil det være svært uheldig for naturopplevelsen» (L)

«Jeg tenker at lydløse aktiviteter er innenfor, ikke de med motor» (G)

«Området er ganske stort, så om det kommer 2 000 mennesker hit merker du det ikke så godt. Men, selv om området tåler den mengden folk så blir det mer søppel av mer folk. Nå, selv med få søppelbøtter, så er det faktisk ryddig. Dette vil man ikke klare å holde nede med flere mennesker. Samtidig tror jeg at hvis du kommer til et ryddig område, og legger merke til at det er ryddig og fint, så er det lettere for andre å ta med seg søppelet» (G)

«Om vi får til overnatting skal det være for folk som ønsker å se naturen, det skal ikke være for eksempel et utdrikningslag som ødelegger. De skal være for folk som behandler naturen vell. Vi skal ikke bli et fornøyelsesreisemål, vi skal være et opplevelsesreisemål» (R)

Fra intervjuene med grunneiere kom teorien om at «all aktivitet er god aktivitet» (L) frem, med den oppfatningen om at et økt tilbud av aktiviteter er nøkkelen for å opprettholde turismen i området. Gjennom intervjuene plukket vi opp en rekke forslag til aktiviteter som kan etableres her, deriblant ideer som etablere en frisbeegolfbane, installere gondol til Tåkeheimen, åpne for helårsaktiviteter ved isbreen med vintersporter i tilknytning til gondolbanen, forbedre overnattingstilbudet, etablere en høyt & lavt klatrepark, introdusere dugnadsturisme med kurs i skogning,

åpne for fisketurisme, kanopadling, inkludere 4H-prosjekt (4H, u. å.), tilby undervisning/opplæring knyttet til klima og natur, opprette en besøksgård, og lage til løype for mountainbiking.

«Gondolbane hadde vært kjempebra. Det tror jeg faktisk er løsningen hvis man skal tenke på langsiktig turistsatsning. Hvis ikke kommer turismen hit til å dø ut. På den måten kan man satse på skiturisme, som er svært, hadde du fått skifolk hit, da kan det komme landslag, randonee kjørere og hele pakken!» (G)

«Med en gondolbane opp til Tåkeheimen kan du bruke den som utgangspunkt for aktiviteter oppe på is platået. Da kan du bruke den hele året. Det er faktisk den eneste muligheten jeg ser for overlevelse av turistaktiviteten som er her. Om det ikke gjøres noe nå, så kommer det ikke til å overleve» (L)

«Gondolbane opp til berglaboratoriet skulle kanskje vært noe, men det er en dyr investering» (G)

Diskusjonen om gondolbane skaper delte reaksjoner. Stemmer fra lokalbefolkningen og grunneierne, som er representert i sitatene ovenfor, støtter ideen, mens stemmene fra de som bor utenfor området er imot. Grunneiernes støtte baseres på oppfatningen om at gondolbanen er en positiv løsning for områdets utvikling og en

måte å sikre turismens overlevelse, noe de uttrykker med bekymring for at den ellers skal dø ut.

«Skrekk og gru, vi vil ikke ha gondolbane der! Litt av kvaliteten med Tåkeheimen er at det vanskelig å komme seg dit, så hvis det blir en gondolbane så ødelegger det hele opplegget tenker jeg» (F)

«Det må ikke komme en gondolbane, det kommer til å ødelegge området som ligger så tett på nasjonalparken» (O)

«Nei gondol det håper jeg de unngår. Det må de styre unna» (O)

Disse utsagnene oppsummerer i hovedsak motstandernes synspunkt. De mener at en gondolbane vil være svært skadelig for området, særlig som innfallsport til nasjonalparken. Økt aktivitet så nær nasjonalparken er ikke ønskelig. Blant de som har gått til Tåkeheimen mener at en slik bane vil ha negativ påvirkning på opplevelsen av turen, ved at den da ikke lenger vil være like urørt og utilgjengelig.

I intervju med kommunen kom det frem et forslag til utvikling, som de arbeider med å realisere. Hensikten med aktiviteten er å involvere lokalbefolkning i større grad.

«Vi samarbeider med reiselivsnæringen om å få kurs i skogning. Slik at vi kan benytte det til å lage sosiale møteplasser for pensjonister og andre i lokalbefolkningen i Meløy. På den ene siden tynner vi ut skogen, også bruker vi lokale til å gjøre dugnad og knytte seg til området. Så får de gratis skyss, vi lager bålcaffe og kanskje pølse til deltakerne, og gjør det hyggelig. Reiselivsnæringen har også ønske at lokalbefolkningen bruker området mer, så de ser på muligheten å ha gratis skyss for

---

Kreftene som har formet landskapet og historien knyttet til området, kommer ikke helt klart frem for dagens besøkende. Noen besøkende har uttrykt nysgjerrighet rundt isbreens påvirkning på naturen og ønsker mer kunnskap om hvordan den har formet geologien og plantelivet, hvor breens plassering har vært i landskapet de siste årene og hvordan hastigheten er på smelte- og vokseprosessen (B).

«Vi savner bedre og mer informativ skilting om plassen. Hvert fall nå som sesongen for «Hike and history» er over. Vi synes det hadde vært veldig interessant å få vite mer om planter, dyreliv og geologi så du kan se og lære mens du går – for hva ser man egentlig på?» (B)

I lokalbefolkningen finnes det kunnskap om breen og dens påvirkning på menneskelig aktivitet gjennom flere 100 år.

«Det som burde vært mer fremtredende akkurat nå, er hvordan isen har gått frem og tilbake i over en periode på 3-5 hundre år. Det er en av tingene som hadde vært artig og vist til besøkende. Moren min ble født når isen lå over Engabrevatnet, da var det bare en liten åpning og i løpet av 10 år forsvant isen over hele vannet. Så dette kan jeg mye om» (L)

11.2.4.1 Et ønske om utbedring

Som nevnt under «Stedets karakter» er skyssbåten verdifull for besøksforvaltning og dens stramme tidstabell noe av grunnen til at slitasjen i naturen er lav. Generelt sett synes flertallet av de som reiser med Isprinsen at den gir et flott tilskudd til naturopplevelsen, men at informasjonsflyten til besøkende har forbedringspotensialer. I sitatene nedenfor uttrykker besøkende frustrasjon knyttet til informasjonen om rutetider og priser.

«Det kom ikke tydelig nok frem for oss at august var utenfor sommersesongen, og at andre tider derfor gjelder nå. Derfor må vi nå sitte her (på Engen kai) og vente lengre enn vi hadde planlagt, det er litt irriterende» (B)

«Vi hadde problemer med å finne tilstrekkelig informasjon om rutetidene i tide. Vi forsøkte derfor å ta båten over i går kveld, men ettersom det ikke passet båtens tidsplan, måtte vi utsette besøket til i dag (neste morgen) i stedet» (B)

Vi ble også oppmerksomme på at i høysesongen kunne det være utfordrende for besøkende å få plass med på Isprinsen, selv om de kom til rett tid. Dette skyldes at båten i dag har begrenset kapasitet og at den noen ganger må kjøre ekstra turer for å få over alle som venter i Holandsvika.

Ut over båtens forbedringspotensial, ble vi klar over at noen opplevde at området rundt kaien ikke sto helt med forventningene av en slik reiselivsdestinasjon.

«Området fra parkeringen til Brestua er rotete og kaotisk, den parkerte bussen gjør det er lite innbydende og attraktivt. Skal man selge inn en vakker naturopplevelse, så tror jeg at turistene blir forstyrret av inntrykket de får først» (B)

Som et reisemål nært vakker natur og en nasjonalpark følger det ansvar og forventninger fra besøkende (B). Lokale innbyggere har understreket viktigheten av å opprettholde en ren natur og holde landskapet fritt for søppel (L). Med andre ord, mens selve landskapet er godt vedlikeholdt, oppfyller ikke ankomsten til reisemålet alltid alles forventninger om hvordan området burde fremstå.

Flere av informantene ser ut til å være overbevist om at et ordentlig overnattingstilbud ved Brestua ville økt lønnsomheten av service- og aktivitetstilbudet. Som O påpeker, er denne overnattingen avgjørende for driften. I intervjuer med besøkende kom det også frem at de ser positivt på muligheten til å kunne overnatte i området, som bekreftes av sitatet fra B.

“Driften av Brestua uten overnatting er veldig utfordrende. For alle de besøkende drar stort sett på kvelden. De sitter bare og venter på at siste båten går halv åtte. Da får du ikke fullt opp på kvelden med folk som sitter der, tar seg en øl og spiser, og nyter den roen som faktisk er der på kvelden. Så det mangler definitivt et tilbud om overnatting som i hvert fall dekker minimum 50 – 100 stykker” (O)

“Hadde vi fått inntrykk av at det fantes et overnattingstilbud her inne hadde vi gjerne overnattet, i istedenfor falt valget på å overnatte i Fykan” (B)

11.2.4.2 Å bygge en bro betyr ikke nødvendigvis at man “bygger broer”

Brokryssing over Holandsfjorden og ny trasé for fylkesvei 17 er, som tidligere nevnt, regulert i kommunens arealplankart gjennom studieområdet. Veien båndlegger i dag betydelige arealer langs strandlinjen, og rammer utviklingsmulighetene i området, noe som skaper irritasjon (G). I tillegg indikerer sitatet til informant O at så er det ingen som har mulighet eller incentiver til å utvikle noe nytt i området så lenge veitraséen ligger i arealplanen.

«Veien som det er planlagt for er irriterende fordi den har båndlagt store arealer, så du får ikke utviklet et område på mange meter. Den har tatt veldig mye av området og strandlinjen» (G)

«Så lenge broen ligger der så er det ingen som har incentiver med å finansiere noe, for det man da eventuelt finansierer er en midlertidig løsning. Det er en utfordring. Vi hadde et hovedprosjekt med utvikling av Svartisen, der satt en representant for Nasjonale Turistveier. Han hadde ansvaret for Helgeland, altså Kystriksveien. Han var veldig tydelig på at Nasjonale Turistveier ikke har planer for strekning Holandsvika - Engabreen, fordi Meløy kommune sammen med Rødøy har sagt at de skal bygge vei» (O)

Generelt uttrykker de fleste informantene, uavhengig av tilknytning til området, sterke meninger mot å bygge bro. Lokale grunneiere som ser utviklingspotensialer i området, irriterer seg over de begrensningene den gjør for å realisere nye ideer, og det har i lang periode vært et ønske om å få veien ut av kommuneplanen. I uttalelsene nedenfor legger flere vekt på at broen også vil ha negativ påvirkning på områdets kvaliteter og stedsidentitet.

«Jeg håper ikke planene om utbygging av vei skjer, jeg har ikke tro på at det vil bli bra for turismen her inne heller» (G)

«Det må aldri bygges en vei, bro eller tunell hit så det kommer biltrafikk her. For det kommer til å forstyrre hele plassen» (R)

«Jeg er livredd for at veien som har vært diskutert blir realistisk. Jeg synes vi er heldige som har båt for da kan man styre trafikken med båten. Kommer det vei så blir det overturisme, og det blir kjempevanskelig å styre. Redd det vil oppstå masse situasjoner i for hold til isbreen, med tanke på kalving og sikkerhet» (O)

Diskusjonen rundt en eventuell bygging av vei vil, som sitatet nedenfor tar opp, stille kommunen spørsmålet om hva de ønsker at reiselivsproduktet i studieområdet skal være.

«En vei vil gjøre en total endring i besøksforvaltningen og naturopplevelsen. Det vil kreve at arealer settes av til parkering og at trafikken kommer tettere på opplevelsen. Produktet vil bli noe helt annet. Kontrollen over antall besøkende som vi i dag har full kontroll på, vil oppheves og man får en større utfordring med å strupe trafikken» (O)

11.2.4.3 Bærekraftig utvikling av reiselivet

Som sitatene nedenfor illustrerer, kom det frem under intervjuene at både offentlig forvaltning og reiselivsnæringen har reflektert rundt verdier og mål for en bærekraftig utvikling av reiselivet, og identifisert konsekvensene om utviklingen går i motsatt retning.

«Bærekraft innebærer jo sosialt, økonomisk og natur- eller miljøsmart turisme. Vi skal skape arbeidsplasser, være en positiv aktør i lokalmiljøet og ikke ødelegge natur. Så tror jeg at det som blir viktigere fremover er at folk må ha en lengre opphold i den regionen de er da, for stort sett all utslippene knyttet til reiseliv kommer på transport leddet. Så få folk til å bli lenger i regionen da» (O)

«Vi skal være bevisste på det naturen har gitt oss, ingenting varer for evig. Vårt mål er å bevare denne verdien i lang tid. Det er bare å se til verdenskjente turistmål, turismen ødelegger verdien i naturen. Derfor vil vi ikke ende opp med at 100 000 får muligheten til å besøke oss» (R)

«I mitt hode er cruise det minst bærekraftige som finnes, men det har vært viktig for økonomien til reisemålet. Skal man satse videre på dem, jeg håper ikke det skjer» (O)

«En helhetlig plan og en definisjon på bærekraft er viktig, hvis ikke er det vanskelig å forvalte området der» (O)

I intervju med offentlig forvaltning kom det frem at det er startet en prosess for å utvikle en helhetlig strategi for den videre utviklingen av reiselivet rundt Engabreen, som svarer med ønsket informant O deler i sitatet ovenfor.

Men, denne prosessen kommer ikke uten problemer. Vi har erfart at kommunen i dag er sterkt involvert i reiselivsutviklingen på

grunn av deres eierrolle i området. I intervjuene oppfattet vi at det er store politiske uenigheter i kommunen angående hvilken rolle den skal ha i fremtidig utvikling, og at de er i prosessen for å avgjøre dette. Da prosessen ble rammet av valg, som førte til at nye representanter kom til, endret situasjonen seg totalt. Det gikk fra at kommunen skulle fortsette å eie aksjeselskapene (Svartisen AS og Svartisen Eiendom AS), til at de nå vurderer å selge aksjene. Dette var nyheter som sjokkerte dagens drivere av Nyt Svartisen ettersom de ble oppmerksomme på endringen av å lese om dette i avisen (O). Det er tydelig å se at roten til disse uenighetene dreier seg om økonomi.

12 Mulighetsstudie

12.1 SWOT-analyse

For å oppsummere funnene våre fra landskapsressursanalysen har vi valgt å benytte en SWOT-analyse, for å identifisere styrker (S), svakheter (W), muligheter (O) og trusler (T) for utviklingen av et regenerativt reiseliv i studieområdet (Brudvik, u. å.).

Analysen deler faktorene i to grupper; interne og eksterne, der styrker og svakheter representerer det interne ved nåværende reiselivsnæring, mens muligheter og trusler representerer eksterne faktorer som kan påvirke reiselivsnæringen i et fremtidsscenario. Med interne faktorer menes det reiselivet har kontroll på og kan endre, mens det eksterne er de faktorer reiselivet ikke har kontroll over og som styres av omgivelsene (Brudvik, u. å.).

Nedenfor er en forenklet forklaring på hver faktor i analysen:

Interne styrker: Reiselivets nåværende positive egenskaper i målet mot å bli et regenerativt reiseliv.

Interne svakheter: Reiselivets nåværende mangler i målet mot å bli et regenerativt reiseliv.

Eksterne muligheter: Områdets egenskaper som er viktig å ta vare på for å utvikle et regenerativt reiseliv.

INTERNE		EKSTERNE	
S	W	O	T
<ul style="list-style-type: none"> Tilbyr unike og minnerike opplevelser i møte med naturen. Tilbudet Hike and History formidler stedets historie og naturarv. Reiselivsaktørene hensyntar ulike funksjonsnivå i utviklingen. God relasjon mellom reiselivsaktørene og grunneiere. Reiselivsaktørene verdsetter landbruksnæringen i området. Reiselivsaktørene ønsker å bruke lokale råvarer i mattilbudet på Brestua. Meløy kommune arbeider med besøksforvaltning. Reiselivsaktørene regulerer besøkstrykket. Reiselivsaktørene er oppmerksomme på utfordringer med reiseliv og bærekraft. Reiselivsaktørene har påbegynt arbeidet med en strategi for reisemålet, hvor de vurderer bærekraftig utvikling. Reiselivsaktørene ønsker å være et tilbud til, tilrettelegge for og styrke lokalsamfunn. Samarbeid mellom Meløy kommune og de andre reiselivsaktørene om Brestua og skyssebåten. Meløy kommune har status som Nasjonalparkkommune, og samarbeider med Saltfjellet-Svartisen Nasjonalpark Nordland fylkeskommune sin regenerative reiselivsstrategi, støttet opp av NOU 	<ul style="list-style-type: none"> Tilrettelegger for ferdsel ved sårbart natur- og dyreliv. Manglende formidling av naturarv og lokal historie gjennom hele sesongen. Behov for flere aktiviteter- og opplevelsestilbud, for at besøkende skulle ønske å være i området lenger. Lite tilrettelagt for en bredde av besøksgrupper Få til ingen overnattingstilbud Cruiseturister er en viktig besøksgruppe Stor andel besøkende fra det «globale reiselivet» Skyssebåttilbudet er ikke tilstrekkelig for å skape et attraktivt reisemål Skyssebåten bidrar til klimautslipp Ikke universell utforming av fasiliteter ved Brestua, Skyssebåten og båthavnen Lite lokal sysselsetting, avhengig av å hente inn kompetanse Kort sesong Lav lønnsomhet Økonomiske utfordringer for bærekraftig utvikling av reisemålet, mindre handlingsrom Reiselivsaktørene i reiselivsnæringen kan legge ulike verdier og ideologier til grunn for utviklingen, slik som økonomisk fortjeneste, og ikke enes om de regenerative prinsipper. Kommunen som reiselivsaktør kan bli ustabil mot et regenerativt reiseliv, da lokal demokratiske valg kan føre til endring av verdier og mål. 	<ul style="list-style-type: none"> Lokal positivitet og engasjement for reiselivet Oppleve stilhet og ro i natur og ruralt område. Spektakulære opplevelser i naturen hele året Rik natur- og kulturarv som kilde til formidling, stedsbasert læring transformativ reiser. Lokalhistorie om isbreer, klima og fornybar energi. Gode forhold for å skape aktivitet- og opplevelsestilbud med lavt. klimaavtrykk. Grunneiere med ressurser som kan bidra til å skape nye fasiliteter og opplevelser som baserer seg på lokal historie og kultur. Restaurere verdede Fondal gård i samarbeid med vernemyndigheter og andre aktører. Lokalt landbruk, matproduksjon og kulturlandskap. Reiselivet og landbruket kan styrke hverandre. Utnytte fjordforbindelsen gjennom større gjestehavn for besøkende. Knytte seg til øyhopping ved Helgelandskysten. Helårsturisme Sakte turisme og dugnadsturisme Beholde skyssebåten for å regulere besøkstrykk Tilbud som leie av sykler og busstransport 	<ul style="list-style-type: none"> Regenerativt reiseliv som strategi er ikke forankret i kommunal planlegging. Interessekonflikter og usikkert fremtidsbilde for området. Manglende insentiv for nye aktører og investorer. Ny Fylkesvei 17 gjennom området, vil være et stort inngrep landskapskarakteren. Overturisme kan bli en konsekvens av ny Fylkesvei 17, er mer tilgjengelig. Vanskelig å gjøre besøksforvaltning ved overturisme, krever mye ressurser. Kan forringe kvaliteten og sikkerheten ved reisemålet. Overturisme kan føre til slitasje på sårbar natur og dyreliv. Overturisme kan bli en stor belastning for landbruket – nedleggelse av landbruket. Gjengroing av kulturlandskapet som følge av et fraværende landbruk. Båthavnen og veiene i området er privat grunn. Grunneiere kan privatisere området, og stenge ute besøkende. Ulike inngrep i naturen i forhold til utbygging Væravhengig Ras- og skredfare i Fonndalen Få fastboende

Figur 26: SWOT-analyse

13 Oppsummering av SWOT

13.1 Styrker

Vi har identifisert flere styrker ved dagens reiseliv, for utviklingen av et regenerativt reiseliv. Det tilbys i dag unike naturopplevelser som tar hensyn til ulike funksjonsnivåer, der aktiviteten "Hike and History" spiller en fremtredende rolle i formidlingen av områdets historie og naturarv. Reiselivsaktørene har etablert gode relasjoner med grunneierne og viser en tydelig verdsettelse av landbruksnæringen. Videre ønsker reiselivsnæringen aktivt å styrke lokalsamfunnet, noe som understrekes gjennom deres ønske til å støtte lokale aktører, blant annet gjennom kjøp av lokale råvarer.

Meløy kommune tar ansvar for besøksforvaltning i området, der båttransporten spiller en vesentlig rolle i reguleringen av besøkstrykket. Kommunen arbeider også med utviklingen av en bærekraftig strategi for reisemålet, og reiselivsnæringen viser en bevissthet rundt bærekraftige praksiser. Det tette samarbeidet mellom kommunen og nasjonalparkforvaltningen er ytterligere et positivt element.

Avslutningsvis er det en betydelig styrke at Nordland Fylkeskommune har integrert regenerative mål i sin nye reiselivsstrategi.

13.2 Svakheter

Svakheter i dagens reiseliv omfatter blant annet at det er tilrettelagt for ferdsel ved sårbart natur- og dyreliv, samt mangelfull formidling av naturarv og historie. Det eksisterende tilbudet bidrar ikke til å forlenge besøkenes varighet, og mangel på godt nok overnattingstilbud forverrer situasjonen.

At cruiseturister er en viktig besøksgruppe, er en stor svakhet. Skyssbåttilbudet er utilstrekkelig og medfører klimautslipp, samtidig som fasilitetene mangler universell utforming. Fåfall av de ansatte på Brestua er fra lokalsamfunnet. Reisemålet er kun i drift fem av tolv måneder i året. Lav lønnsomhet er en svakhet, og hemmer også bærekraftig utvikling.

Spesifikt for utvikling av regenerativt reiseliv mangler reiselivsaktørene rammer for utviklingen, og endringer i lokalpolitikk kan true stabiliteten i satsingen på dette området.

13.3 Muligheter

Vi ser flere muligheter for å utvikle et regenerativt reiseliv ved innfallsporten Saltfjellet-Svartisen Nasjonalpark. Lokal positivitet og engasjement skaper samarbeidsmuligheter for utviklingen.

Grunneiere med ressurser og ønske om å delta, kan bidra til å skape nye fasiliteter og opplevelser basert på lokal historie og kultur.

Muligheten til å oppleve stillhet og ro i naturen og det rurale området, samt spektakulære naturopplevelser, tilbyr unike kvaliteter for besøkende hele året. Den rike natur og kulturarven gir grunnlag for stedsbasert læring og transformative reiser, og lokalhistorien om isbreer, klima og fornybar energi kan være en kilde til kunnskap og bevisstgjøring.

Utnyttelse av fjordforbindelsen gjennom engjestehavn og knytning til øyhopping ved Helgelandskysten utvider tilgjengeligheten for besøkende. I tillegg vil bevaring av skyssbåten for å regulere besøkstrykket, gi mulighet til å styrke landbruket i samspill med reiselivet.

13.4 Trusler

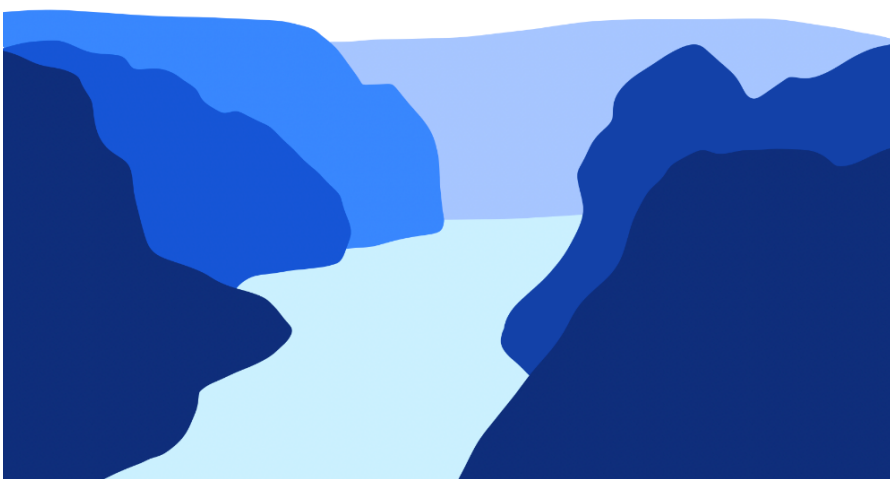
Truslene vi har identifisert for utviklingen av et regenerativt reiseliv er manglende forankring av regenerativt reiseliv i kommunens planer for utviklingen av reiselivet. Interessekonflikter blant de ulike aktørene, og et usikkert fremtidsbilde. Blant annet med planene for Fylkesvei 17, som kan true naturen gjennom inngrep og fare for overturisme. Denne situasjonen vil skape konsekvenser for dagens besøksforvaltning, da det blir vanskelig holde kontroll på besøkende med veien. Som ringeffekt kan også lokalsamfunnet trues i denne sammenhengen, og kan få nedsatt bolyst og flytte. Konsekvensen av at lokalbefolkningen flytter er blant annet at landbruket forsvinner. Videre kan også været, ras- og skredfare, være faktorer som kan true reiselivsutviklingen.

14 Strategier og tiltak

Nedenfor presenterer vi strategier og tiltak i vår mulighetsstudie. Vi har utviklet fire ulike strategier, med tilhørende tiltak, som både er basert på funn fra landskapsressursanalysen og vurdert i lys av oppgavens problemstilling. For strategiene og tiltakene har vi først og fremst tatt hensyn til kulturelle, miljømessige og sosiale forhold. I samsvar med regenerative prinsipper har ikke økonomisk fortjeneste hatt størst fokus.

14.1 Strategier og tiltak

14.1.1 Strategi 1 – Fjorden som ferdselsåre

Figur 2827: Illustrasjon av fjorden som ferdselsåre (egenprodusert)

14.1.1.1 Tiltak 1: Beholde skyssbåten

Ved å beholde skyssbåten tar man vare på flere av landskapskvalitetene i området, og man gir en unik kvalitet til besøksopplevelsen. Som nevnt i landskapsressursanalysen er det mange besøkende og lokale som verdsetter fraværet av trafikkstøy og den rolige atmosfæren på stedet. Fravær av trafikkstøy er ikke hverdagskost for alle. De rolige omgivelsene, i kombinasjon av naturens lyder og følelsen av å være alene i naturen, har vesentlig innvirkning på naturopplevelsen. Denne opplevelsen bidrar skyssbåten med å opprettholde.

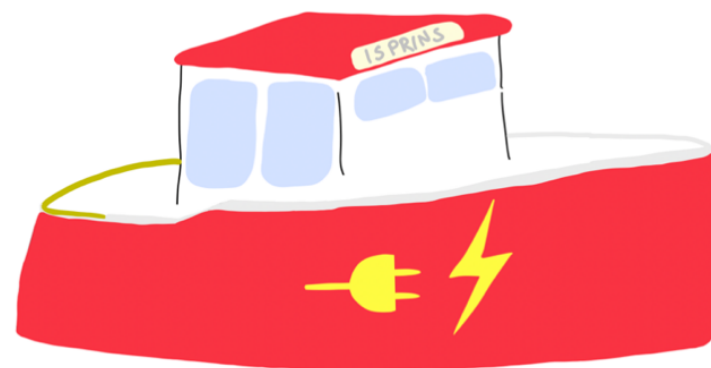
For det andre er båten sjarmerende, og tilfører en ekstra dimensjon til reisen. Synet av den spektakulære naturen og Engabreens nærhet til fjorden er en helt spesiell naturopplevelse. I tillegg er det særegent i forhold andre reisemål som kun kan nås med bil. Dette bidrar til en følelse av at området er “utilgjengelig”, noe som betraktes som en positiv karakteristikk ved stedet.

Men den største fordelen ved å beholde skyssbåten er at man kan regulere besøksvolumet på reisemålet, noe som gjør det enklere å skape et attraktivt reisemål med god besøksforvaltning. Dette vil være mer utfordrende om området blir koblet til fylkesvei 17 med

bro, og risikoen for ukontrollert overturisme økes. Å ha kontroll på besøksvolumet gjør oppgaver som natur- og kulturvern mye enklere. Det fører til mindre slitasje og forsøpling av naturen, og begrenser forstyrrelsene på dyrelivet. Kulturlandskapet, formet av landbruksaktivitet med frittgående beitedyr, drar også nytte av denne kontrollen, fordi det kan være spesielt utsatt ved økt ferdsel. Besøkendes sikkerhet i området blir også enklere å ivareta. Eksempelvis ved Engabreen, der isblokker kan falle ned og skape fare. Med et lavere besøksvolum rundt isbreen blir det enklere å varsle om farene og opprettholde kontrollen på turgåerne.

14.1.1.2 Tiltak 2: Elektrifisere skyssbåten og forbedre tilbudet

Vi anser det nødvendig å elektrifisere og forbedre skyssbåten for å redusere utslipp. Med "forbedre" refererer vi blant annet til det å øke passasjerkapasiteten. I høysesongen har ikke skyssbåten nok kapasitet til å transportere alle besøkende som står klare ved avgang etter rutetabellen. Dette fører til at flere gjester bli stående igjen på kaien, og båten må gjennomføre flere turer for å frakte alle passasjerene over. Dette bidrar også til å øke utslippene i transportleddet for reisen.

Figur 2928: Illustrasjon av en elektrifisert skyssbåt (egenprodusert)

I tillegg til å forbedre selve båten, må også avgangstidene justeres. Den nåværende rutetabellen er stram, som gir besøkende begrenset tid til å utforske området. Vi ønsker å gi besøkende mer tid til å nyte reisemålet uten stress knyttet til avgangstidene. Dette vil også være et sikkerhetstiltak, da besøkende får bedre tid til å returnere trygt til kaien uten å måtte løpe ned fra Engabreen eller, enda verre, fra Helgelandsbukken. I tillegg vil senere avgangstider gjøre at besøkende får mer tid til å utnytte tilbudene i området, som for eksempel besøk til Brestua, for å benytte serveringstilbudet.

En annen viktig forbedring er universell utforming av skyssbåten og havnen, slik at alle som ønsker å besøke området har mulighet til det. Området byr på spektakulære naturopplevelser som kan oppleves av alle og enhver, så lenge man legger til rette for dette.

14.1.1.3 Tiltak 3: Gjestehavn ved Engen kai

Båthavnen ved Engen kai, som benyttes for å nå området, er liten og har svært begrenset plass til båter. Derfor vil det å tilføre en gjestehavn være et tiltak som bidrar til å forbedre tilgjengeligheten for flere personer som ønsker å besøke området med egen båt. En utvidelse av båtplasser vil gagne lokalbefolkningen i Meløy kommune og omegn, fordi det kan styrke deres tilgang og tilhørighet til stedet. Slik oppnår man at lokalbefolkningen føler seg prioritert og inkludert i utviklingen av reisemålet. Dette kan skape en positiv effekt for reiselivsnæringen ved at lokalbefolkning bidrar til en kontinuerlig strøm av besøkende til området, gjennom hele sesongen. Hvordan og hvor mye man skal utvide småbåthavnen må vurderes etter nærmere detaljplanlegging.

Helgelandskysten er et populært reisemål for båtturister, spesielt for de som liker å tilbringe ferien sin på øyhopping langs kysten.

Båtturister som reiser med seilbåt, har gjerne et lavere klimaavtrykk enn de som reiser med bil. Ved å også benytte gjestehavnen for å invitere og tilrettelegge for denne målgruppen, tiltrekker man en besøksgruppe som fokuserer på bærekraft for sine reiser. Dette kan bidra til å gjøre området attraktivt for besøkende som verdsetter natur og miljøvennlige reisemåter.

14.1.2 Strategi 2 – Redusere økologisk fotavtrykk og øke økologiske håndavtrykk

14.1.2.1 Tiltak 1: Minimere inngrep i naturen og landskapet

I utviklingen av reisemålet skal det legges vekt på å begrense inngrep i naturen og landskapet, og opprettholde et lavt økologisk fotavtrykk. Derfor skal det være fokus på å restaurere eksisterende bygginger i området. Bevaring av bygningsmiljø kan også bidra til å styrke lokalhistorien. Det er allerede gode eksempler på restaurering i området, som Engen Gård og Brestua, i tillegg til et påbegynt restaureringsarbeid av Ingeniørgården. Eksisterende bygninger kan for eksempel brukes som mer rimelige pensjonater for besøkende som skal på tur i fjellet.

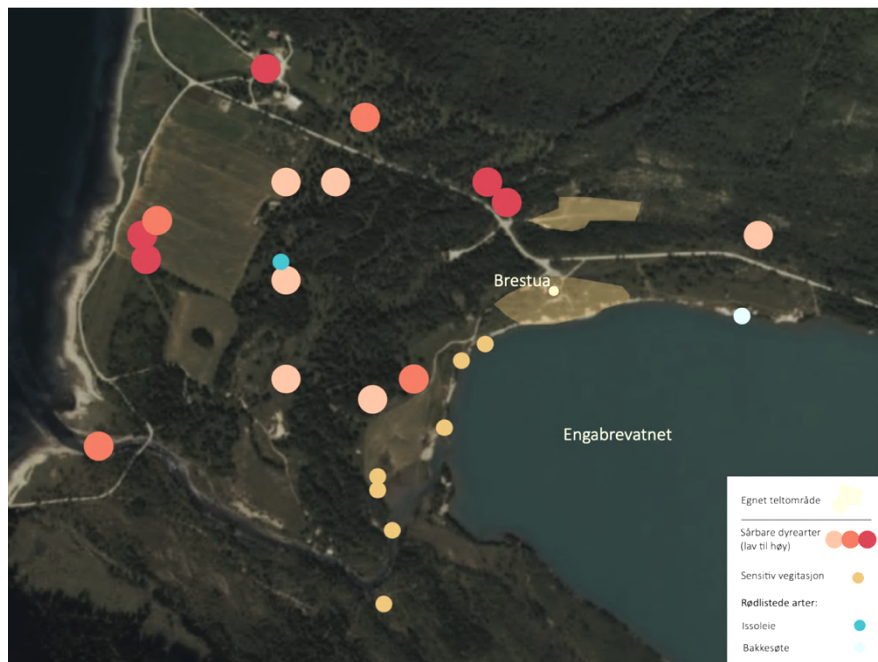
Eventuelle nye bygninger skal ha et lavt økologisk fotavtrykk og plasseres strategisk med hensyn til dyrelivet i området. Det skal vurderes nøye hvorvidt det er nødvendig med permanente naturinngrep i byggeprosjekter, eller om det er mulig å bygge på en skånsom og reversibel måte. Arkitekturen skal være tilpasset stedet, eksisterende bygg og landskapet, slik at den ikke oppleves som dominerende.

14.1.2.2 Tiltak 2: Kanalisere ferdsel

For å sikre vern av naturen skal ferdsel i sårbare områder kanaliseres. Dette innebærer økt oppmerksomhet på naturen for å unngå slitasje og uønsket forstyrrelse på dyrelivet.

Som figur 30 illustrerer er det registrert noen områder med sårbare dyrearter og sensitiv vegetasjon, som derfor krever begrensning av menneskelig ferdsel. For å kanalisere besøkende bort fra de sårbare områdene skal skilt benyttes som tiltak for å informere om naturverdiene på stedet og lede folk til andre steder. Skiltene skal inneholde disse punktene:

- Advare mot ferdsel i sårbare områder, og kanalisere menneskelig aktivitet bort fra disse områdene. Med kart over egnete områder for telting blir besøkende bevisst på hvilke områder de kan oppholde seg i, uten å forstyrre naturen.
- Informere og gi leseren innsikt i hvilke arter som lever i området, hvor de oppholder seg og hvilken rolle de har i økosystemet. Besøkende vil på denne måten oppnå ny kunnskap, utvikle forståelse for biologisk mangfold og få innsikt i hvorfor vi må bevare det.

Figur 3029: Kartet illustrerer oversikten over noen sårbare dyrearter og sensitiv vegetasjon i området, og hvor vi tenker det er passende å telte. Kartet er basert på en sårbarhetsanalyse av området gjennomført av XXX (Vistad et al., 2020)

I tillegg må det vurderes i hvilken grad man skal tilrettelegge for besøk og aktiviteter i de ulike delene av området. Stor grad av tilrettelegging og informasjon kan oppmuntre til økt ferdsel, noe som kan slite på naturen, men også forringe besøksopplevelsen. Dette tiltaket sammenfaller med Tiltak 1: Minimalisere inngrep i naturen og landskapet.

Slik det er i dag, er ruten til Engabreen godt tilrettelagt for ferdsel, noe som er viktig siden flertallet av besøkende ønsker å oppleve Engabreen. Samtidig er det andre områder som har kvaliteter spesielt verdsett av friluftslivs- og naturinteresserte, slik som Tåkeheimen og innover Fonndalen. Av hensyn til naturen og friluftslivs- og naturinteresserte, vil vi begrense inngrep og tilrettelegging for ferdsel i Fonndalen og til Tåkeheimen, for å bevare de «urørte» friluftsområdene.

14.1.2.3 Tiltak 3: Styrke formidlingen av natur- og kulturarven

De eksisterende tiltakene i studieområdet for å kommunisere om natur- og kulturarven er ikke tilstrekkelige, særlig i skuldresesongen når tilbud som “Hike and history” bortfaller. Ved å forbedre denne formidlingen bidrar det til å fremheve det unike ved stedet og løfte frem natur- og kulturarven.

Det skal settes opp skilt etappevis langs grusveien fra kaien til Engabreen. Disse skiltene vil veilede besøkende gjennom isbreens reise og forklare hvordan landskapet har fått sin karakteristiske form. Videre vil de beskrive hvordan geologien, botanikken, naturen og lokalhistorien har utviklet seg over tid som resultat av

isbreens påvirkning. Isbreen har en viktig posisjon for områdets kultur, både i forhold til landbruket, turismen og kraftproduksjon. Derfor er isbreen en stor verdi for områdets identitet, som vi ønsker å styrke formidlingen av.

Figur 3130: Illustrasjon av hvordan formidlingen av isbreen kan se ut (egenprodusert)

14.1.3 Strategi 3 – Sakte reise

14.1.3.1 Tiltak 1: Sakte opplevelser

For å skape et attraktivt reisemål er det viktig å tilby gode besøksopplevelser. Vi tenker at rammene for hvilke opplevelser som tilbys ikke bør være for strenge, for å omfavne bredden av engasjement og kultur som eksisterer i samfunnet. Det er viktig for at flere aktører kan ta del i utviklingen og skape verdi for hele lokalsamfunnet. Selv om mange besøkende først og fremst er interessert i Svartisen, ser vi ikke et problem med at lokale ildsjeler kan gi opplevelser som rommer områdets kultur og historie som er utenfor «Svartisen-produktet».

Samtidig skal ikke opplevelsene gå på bekostning av stedsidentiteten og naturmiljøet, og derfor anser vi dette reisemålet som godt egnet for sakte opplevelser basert på sakte turisme. Aktiviteter som formidler natur, kultur, lokal historie og serverer lokal mat er ønsket. Dette kan foregå gjennom guidede fotturer, fisketurer, workshops eller ved å invitere til dugnad hvor besøkende bidrar i skjøtsel av landskapet. Aktivitetene kan inspireres av eksempelet for regenerativt reiseliv som ble presentert i kapittel 8 Kunnskapsgrunnlag. De tilbyr opplevelser

som bidrar til å senke tempoet, unngår skade på miljøet og er i tråd med stedsidentiteten.

14.1.3.2 Tiltak 2: Besøkspakker med krav om overnatting

For reiselivsnæringen ved reisemålet kan det være hensiktsmessig å tilby de sakte opplevelsene som del av besøkspakker, slik at det gir mer forutsigbarhet for planlegging av driften gjennom sesongen. For å realisere besøkspakkene som et attraktivt tilbud bør det nåværende overnattingstilbudet forbedres. Dette muliggjør at besøkspakkene kan inkludere krav til overnatting, slik at besøkende kan senke tempoet og virkelig nyte de opplevelsene som tilbys ved reisemålet. Men like viktig bidrar kravet til å kutte utslipp i transportsektoren, av hensyn til miljøet.

14.1.3.3 Tiltak 3: Ansvarlig markedsføring

Ansvarlig markedsføring er en avgjørende faktor for å lykkes med tilbudet om sakte opplevelser og besøkspakker, men også for reisemålet i en helhet. Som Nordland Fylkeskommune legger vekt på skal man med markedsføringen være bevisst på hvilken målgruppe man ønsker å invitere og hvordan de besøkende kan

positivt påvirke reisemålet (Nordland Fylkeskommune, 2024). I tillegg kan markedsføringen bidra til å formidle verdigrunnet for regenerativt reiseliv, og de fordelene dette har for bærekraft og klima.

Den ene målsettingen for markedsføringen av reisemålet skal være å tiltrekke seg personer med et lavt karbonavtrykk. Dette betyr at man ikke skal tiltrekke seg global oppmerksomhet, men heller rette seg mot de som har kortere reisevei til destinasjonen. Slik sikrer man også en mer stabil reiselivsnæring, da det er mindre farer for at hendelser som f.eks. stans i global flytrafikk vil påvirke driften.

Den andre målsettingen skal være å formidle sakte reise, og på den måten oppfordre besøkende til å senke tempoet og bli i området over lengre tid. Dette kan gjøres ved å vektlegge at sakte reise gir besøkende dypere kjennskap til lokal kultur og historie, med opplevelser som knytter bånd til stedet man besøker. Slik ønsker vi at ansvarlig markedsføring av dette reisemålet kan bidra til å endre samfunnsholdninger og motivere folk til å ta grep for å redusere klimagassutslipp forbundet med sin reise.

14.1.4 Strategi 4 – Fondal kultur- og aktivitetsgård

14.1.4.1 Tiltak 1: Restaurere Fondal gård

Grunneierne i studieområdet sitter på ressurser som vi mener kan revitaliseres ved hjelp av reiselivet. Som vi vet, står Fondal gård i dag og forfaller. Gårdens lange kulturhistorie blir hverken sett av lokalbefolkning eller besøkende. Vi ser et potensiale i å gi nytt liv til gården ved å restaurere bygningene til en kultur- og aktivitetsgård. Målet er å benytte gården til aktiviteter og arrangementer som løfter frem området historie, stedsbasert læring, og skape verdi for reiselivet, landbruket og lokalsamfunnet. Med tanke på ressursene som kreves for å restaurere gården tenker vi at det er viktig å skape et tilbud som inkluderer et mangfold av besøksgrupper.

Vi vurderer Fondal gård som et interessant holdepunkt for stedsbasert læring på en rekke områder. På grunn av gårdens beliggenhet kan elever og studenter fra hele landet besøke gården for undervisning innen tema som glasiologi, geologi, økologi, botanikk, klima og miljø. I tillegg kan landbruket ved Fondal gård bli en viktig læringsarena i seg selv. Her kan man legge opp til undervisning og deltakelse innen regenerativt landbruk, lokal matproduksjon og matlaging. Videre kan Fondal gård være et gode

for lokalsamfunnet ved at befolkning med interesse eller behov for arbeidstrening eller livsmestring kan ha nytte av tilbudet. For eksempel kan gården bli medlem av Inn på tunet Norge SA, og dermed tilby tilrettelagte velferdstjenester på gårdsbruket. For reiselivet kan gården bidra positivt til besøksopplevelsene gjennom aktiviteter og overnatting.

15 Diskusjon

I dette kapitlet, for å besvare hovedproblemstillingen, skal vi diskutere våres tre underproblemstillinger:

- «*Hvordan kan våre foreslåtte strategier og tiltak bidra til regenerativt reiseliv?*»
- «*Hvilke muligheter og utfordringer finnes i utviklingen av regenerativt reiseliv?*»
- «*Hvordan kan erfaringer fra verdiskapingsprogrammer basert på bred verdiskaping som strategi veilede reisemålledelsen mot et regenerativt reiseliv?*»

Hvordan kan våre foreslåtte strategier og tiltak bidra til regenerativt reiseliv?

Strategiene og tiltakene fra kapittel 15 som diskuteres i denne delen av oppgaven, er basert på funn fra landskapsressursanalysen, og teori- og kunnskapsgrunnlaget. Det viktig å presisere at disse strategiene og tiltakene er utformet spesifikt for innfallsporten til Saltfjellet-Svartisen nasjonalpark. Dette betyr at de ikke nødvendigvis vil være regenerative og gi samme resultat

om implementert ved et annet reisemål. Dette understreker at tiltak for å utvikle et regenerativt reiseliv er stedsavhengig og må tilpasses forholdene for hvert unikt område. Vi skal nå diskutere hvorvidt våre strategier og tiltak er i tråd med, og kan bidra til å utvikle et regenerativt reiseliv.

Vi har forsøkt å balansere informantenes ulike meninger for ønsket reisemålsutvikling med de regenerative prinsippene, fordi ikke alle synspunktene harmonerer med disse. Etersom strategiene er basert på regenerative prinsipper, fokuserer tiltakene på å bidra positivt og styrke miljømessige, kulturelle og sosiale verdier for både naturen, lokalsamfunnet og besøkende, fremfor reiselivsaktørens økonomiske fortjeneste (NOU 2023: 10, 2023). Samtidig har vi tatt i betraktning noen av utfordringene reiselivsaktørene opplever i forhold til lav lønnsomhet, og hvordan dette eventuelt kan løses samtidig som regenerative prinsipper følges. Gjennom oppgaven ønsker vi å være en motstemme til tradisjonell praksis i reiselivsnæringen, og forhåpentligvis inspirere til den helhetlige utviklingen av området.

Vi har vi erfart viktigheten av å benytte en medvirkningsprosess for å utvikle et regenerativt reiseliv, som for vår studie ble

gjennomført i en stadkjensleundersøkelse, som del av landskapsressursanalysen. Som vi har lagt til grunn for i teorikapitlet, om stadkjensle, knytter mennesker seg til landskapet (Clemetsen & Knagenhjelm, 2010). Det å gjennomføre intervjuer som undersøkte stadkjenslen, ga oss muligheten til å utforske dypere hvilken betydning landskapet har for informantene (Haukeland, 2010). Stedsidentiteten i området beskrives som et rolig og spektakulært naturområde, hvor også kulturlandskapet er av stor betydning. Dette er kvaliteter vi forsøker å bevare gjennom våre strategier og tiltak.

Funn fra intervjuene viste at informantene har klare meninger om hva de verdsetter og hvordan de ønsker at området skal utvikle seg. Flere hadde også reflektert over hvordan visse tiltak kunne påvirke stedsidentiteten, noe vi fra teorikapitlet vet kan være skadelig for livskvaliteten hvis den endres i stor grad (Haukeland, 2010).

Strategiene og tiltakene vi har utformet vektlegger fem av de seks regenerative prinsippene, som er holistisk forståelse og tilnærming til levende system, mangfoldig natur, inkluderende og rettferdig, transformatorisk og inspirerende og miljøansvarlig (CBI, 2022).

Tiltakene tar først og fremst stilling til hvordan disse prinsippene kan inkluderes i den fysiske utformingen av landskapet, slik som tilretteleggingstiltak og minimere naturinngrep. I tillegg har vi vurdert hvilke opplevelser og aktiviteter de kan tilby på dette stedet, med grunnlag i natur- og kulturarven, for å skape transformatoriske, inspirerende, inkluderende og miljøansvarlige besøk, samt utforme retningslinjer for markedsføringen av reisemålet.

Det regenerative prinsippet som i begrenset grad er vektlagt i våre strategier og tiltak, er det om samarbeid. Dette er skyldes at det organisatoriske aspektet ved utviklingen av reisemålet ikke har vært hovedfokus i vår oppgave. Imidlertid har vi i løpet av arbeidet erfart at samarbeid er av avgjørende betydning for å oppnå et regenerativt reisemål. Dette vil bli grundigere diskutert senere.

Strategi 1 Fjorden som ferdselsåre – tiltak 1, 2 og 3

For å danne en helhetlig forståelse av området, hvordan ulike aktører i landskapet samspiller og har innvirkning på hverandre og økosystemet, var det viktig å vurdere sammenhengene i området. Dette gjorde oss oppmerksomme på at arealplanen til Meløy

kommune blant annet inkluderer en ny veitrase gjennom området for å utbedre Fylkesvei 17.

Som påpekt under trusler i SWOT-analysen, vil en potensiell utbygging av Fylkesvei 17 resultere i et stort inngrep i landskapskarakteren, som kan påvirke samspillet mellom aktører, og økosystemet. Vi mener at dette vil være svært negativt. Derfor vil Strategi 1 bidra til å bevare naturen og landskapets kvaliteter og sikre god besøksforvaltning.

Fjorden spiller en avgjørende rolle i besøksforvaltningen av området ved at man kan regulere besøksvolumet med skyssbåten. Slik kan man ha kontroll på antall mennesker som oppholder seg i området til enhver tid. Dette beskytter naturen, landbruket og lokalbefolkningen, fordi man kan sikre at besøksstrømmen ikke overstiger kapasiteten til området. Dette er positivt for å bevare stedsidentiteten i området, noe som igjen påvirker innbyggernes livskvalitet (Haukeland, 2010). Ettersom området kun har én fast bebodd bolig, er det desto viktigere å inkludere og ta hensyn til dem i utviklingen av området, da de er ekstra sårbare hvis deres stemmer ikke blir hørt. Gjennom kontrollen på besøkende opprettholdes stedsidentiteten og kvaliteten på boforholdene i

området. Dette bidrar til at lokalbefolkningen og landbruket fortsetter å trives i området, og hindrer at landskapet gror igjen. Resultatet er at opplevelseskvaliteten i området opprettholdes.

Videre understreker funn fra landskapsressursanalysen at skyssbåten skaper unike opplevelse for besøkende, som fremhever det særegne ved innfallsporten til Saltfjellet-Svartisen nasjonalpark. Derfor bidrar båten også til det regenerative prinsippet om å være transformatorisk og inspirerende (CBI, 2022). Gjennom å elektrifisere skyssbåten, øke passasjerkapasiteten og tilpasse den for universell utforming, bidrar tiltaket til prinsippet om miljøansvar og å være inkluderende og rettferdig, da det kutter utslipp i transportsektoren og gir enklere tilgang for de som i dag opplever utfordringer med å besøke området (CBI, 2022).

Til tross for at økonomiske verdiskapning ikke skal være hovedfokus for regenerativt reiseliv, må fortsatt reiselivsnæringen være lønnsom. Utvidelsen av avgangstidene til skyssbåten har flere regenerative fordeler. Dette gir besøkende som ikke tidligere ikke kunne rekke det, muligheten til å benytte seg av serveringstilbudet på Brestua. Denne tilretteleggingen støtter målet for regenerativt

reiseliv, ved at besøkende skaper en positiv innvirkning på reisemålet (CBI, 2022). At besøkende får økt tilgjengelighet til måltider på Brestua fører til økt etterspørsel etter serveringstilbudet, noe som gjør reisemålet mer lønnsomt og skaper behov for mer arbeidskraft. Dette bidrar til økt sysselsetting i lokalsamfunnet. I tillegg, hvis restauranten handler og serverer lokal mat, gir dette også positiv effekt til lokalsamfunnet i Meløy kommune.

Tiltak 3 om å etablere en gjestehavn ved reisemålet oppfyller de regenerative prinsippene om mangfoldig natur, inkludering og miljøansvar (CBI, 2022). For det første gir det lokale enkel tilgang til området med båt året rundt, altså det inkluderer lokalsamfunnet. I tillegg kan det være med på å redusere reiselivets avhengighet av internasjonale besøkende, legge til rette for ulike besøksgrupper og bidra til økonomisk stabilitet (CBI, 2022). I lys av globale kriser, slik som koronapandemien, kan det å legge til rette for et mangfold av besøksgrupper være av avgjørende betydning, da reisemålet vil være mer åpent, tilpasningsdyktig og robust.

Som beskrevet i tiltaket, kan havnen også benyttes for å tiltrekke reisende med lavt karbonutslipp, som for eksempel seilbåter.

Dette bidrar til å redusere klimautslipp og fremmer bruken av miljøvennlig transport til området. På den ene siden er det begrensninger i hvor mye reiselivet ved Svartisen kan påvirke valgene besøkende tar angående alle aspekter av deres reisevaner. Likevel kan reisemålet tilby et regenerativt transporttilbud og oppmuntre besøkende til å ta flere miljøvennlige valg. Dette kan ha en positiv effekt og bidra til å gjøre en forskjell gjennom det regenerative prinsippet miljøansvarlig.

Strategi 2 Redusere økologisk fotavtrykk og øke økologiske håndavtrykk – tiltak 1, 2 og 3

Tiltakene i strategi 2 bidrar til prinsippet miljøansvar ved at de legger vekt på å begrense inngrep i naturen, restaurere og minimere ny utbygging. Ifølge FNs klimapanel utgjør arealendringer den største trusselen mot både dyre- og plantelivet i dag (Klima- og miljødepartementet, 2021). Derfor mener vi at det bør være fokus på å blant annet restaurere eksisterende bygninger i utvikling av nye fasiliteter, og nøyaktig vurdere kanalisering av ferdseil. Tiltak 1 (Strategi 2) kan også knyttes til strategi 1, med tanke på at utbygging av veien kan føre til en rekke inngrep, mer

slitasje på naturen gjennom mer ferdsel og større økologisk fotavtrykk på reisemålet.

Et av målene i vår mulighetsstudie er å oppmuntre besøkende til å bli og overnatte i området. Konsekvensen av at vi ønsker at folk skal overnatte i området er at det kan føre til økt ferdsel utenfor stinettet, derfor er det viktig at reiselivsnæringen tar ansvar for at overnattingen skjer på en forsvarlig måte i forhold til natur- og dyreliv. Selv om båttransporten gjør det enklere å regulere besøk, er det fortsatt behov for tiltak i selve området for å gjøre driften mer regenerativ. Med tanke på den sårbare naturen i området, er derfor tiltak 2 vesentlig for å kanalisere og informere besøkende, for å forvalte området ansvarlig slik at det ikke går utover sårbart natur- og dyreliv. Dette er i tråd med det regenerative prinsippet miljøansvarlig, som handler det om å ta vare på miljøet ved å forvalte og verne naturen (CBI, 2022).

Tiltak 2 er også tiltenkt for å bevare verdiene i landskapet. Vi har sett verdien av å høre hva informantene faktisk mener i denne sammenhengen. Det kom frem at flere liker å gå tur til Fonndalen, på lik linje med Tåkeheimen, fordi områdene har en urørt karakter som de verdsetter. Skal man bevare disse kvalitetene er det viktig å

kanalisere ferdselen på den måten at man ikke fysisk oppfordrer folk til å besøke Fonndalen, slik at kvalitetene forringes.

Det man derimot fysisk kan oppfordre folk til er å ta del i natur- og kulturarven ved å lære om isbreens bevegelser. Tiltak 3 støtter det regenerative prinsippet transformatorisk og inspirerende fordi tiltaket formidler kulturarven og skaper livsforandrende aktivitet.

Strategi 3 Sakte turisme – tiltak 1, 2 og 3

Med hensyn til både miljøet, naturen og lokalbefolkningen legger vi vekt på, som vi allerede har vært inne på, at hvert besøk bør være lengre og innebære meningsfulle og deltakende regenerative aktiviteter. Derfor vil innføringen av strategi 3, om sakte reise, bidra til å rette oppmerksomheten mot å redusere utslipp i transportsektoren. Samtidig skifter denne strategien fokus fra å bare underholde besøkende med tilfeldige aktiviteter, til å skape opplevelser som knytter besøkende nærmere stedet og lokalsamfunnet (Manthiou et al., 2022).

Tiltak 1 omhandler også et annet viktig punkt, nemlig at vi ønsker å unngå å låse oss til et bestemt «produkt» for reiselivet. Dette er for

å sikre det eksisterende engasjementet i lokalsamfunnet for å skape aktiviteter og arrangementer ikke begrenses av strenge retningslinjer. Vi anser dette som hensiktsmessig for det regenerative prinsippet om inkludering og rettferdighet, da det involverer lokalsamfunnet aktivt. Samtidig er vi klar over at konsekvensen av å ikke definere et «produkt» kan true stedsidentiteten og naturen i området. Derfor er tiltaket rettet mot sakte opplevelser, fordi det innebærer at de aktivitetene som tilbys skal harmonisere med landskapet, kulturen og lokalsamfunnet (Manthiou et al., 2022). Dette åpner for en enklere deltakelse fra lokalsamfunnet, slik at de kan bidra med sine egenskaper for å utvikle transformatoriske og inspirerende opplevelser til besøkende.

Med tanke på å etablere et regenerativt reiseliv og strategien om sakte reise, er tiltak 3 om ansvarlig markedsføring viktig, noe som også Nordland fylkeskommunen vektlegger i sin nye strategi for reiselivet (Nordland Fylkeskommune, 2023). I motsetning til tiltak 1 og 2 som er mer fysiske i selve området, er tiltak 3 viktig for å realisere målene for et regenerativt reisemål før de besøkende ankommer området. Man er avhengig av at markedsføringen vektlegger informasjon om konsekvensene reising har, fremhever

fordelene av å reise regenerativt og motiverer reisende til å gjøre en positiv forskjell (Hussain, 2021). Ansvarlig markedsføring innebærer å tiltrekke seg besøkende som tar miljøansvar på alvor og som bidrar positivt til lokalsamfunnet. På den ene siden gjør dette at reiselivsnæringen kan ekskludere besøkende som ikke tar hensyn til miljøet, som i teorien gjør det lettere å etablere et regenerativt reiseliv.

Strategi 4 Fondal kultur- og aktivitetsgård – tiltak 1

Strategi 4 og tiltak 1 kan gagne både lokalbefolkningen og landbruket og er derfor i tråd med regenerative mål. På den ene siden betrakter vi dette tiltaket som vesentlig for å formidle områdets kulturhistorie, og dermed forsterke besøksopplevelsen for reiselivsnæringen. På den andre siden, og enda viktigere, er den verdien gården kan tilføre innbyggerne i Meløy kommune gjennom velferdstjenester. Tiltaket bidrar til det regenerative prinsippet inkluderende og rettferdig ved å tilby gården som et tilbud for å involvere de i lokalsamfunnet som trenger følelsen av mestring eller trivsel (CBI, 2022). Gjennom dette tilbudet kan reiselivsnæringen, som blir ansvarlig for driften av tiltaket, skape

unike og livsforandrende opplevelser for besøkende fra lokalmiljøet og andre steder. Samtidig som aktivitetene kan fokusere på å pleie planter og vedlikeholde kulturlandskapet, som både er positivt for naturen, lokalsamfunnet og områdets opplevelseskvalitet.

Hvilke muligheter og utfordringer finnes i utviklingen av regenerativt reiseliv ved innfallsporten til Saltfjellet-Svartisen Nasjonalpark i Meløy kommune?

Gjennom arbeidet har vi funnet ulike utfordringer som Meløy kommune og reiselivsaktørene står overfor ved utviklingen av reiselivsnæringen ved innfallsporten til Saltfjellet-Svartisen Nasjonalpark i Meløy kommune. Dessverre ser det ut til at disse utfordringene kan overskygge mulighetene for å utvikle et regenerativt reiseliv. Informasjonen fra våre informanter indikerer at det hittil har vært begrenset strategisk arbeid mot et slikt mål. Som en av våre informanter uttrykker det, *“Det blir veldig utfordrende å snakke om et regenerativt reiseliv før du egentlig føler at du kan gå”*. Kort forklart mener informanten at økonomiske og praktiske utfordringer, samt et usikkert

fremtidsbilde for utviklingen av stedet gjør det utfordrende å planlegge for et regenerativt reiseliv.

For å belyse noen av utfordringene for utviklingen av et regenerativt reiseliv, er det hensiktsmessig å se til kapittel 11.3.2.1 om studiebeskrivelsen av innfallsporten til Saltfjellet-Svartisen nasjonalpark «Utviklingen av reiselivet» som tar for seg den historiske utviklingen i området de siste tiårene.

Innfallsporten til Saltfjellet-Svartisen Nasjonalpark betraktes av Meløy kommune som en potensiell drivkraft for reiselivsnæringen i hele kommunen og regionen, med mål om å bidra til samfunns- og stedsutvikling. Økt lokal forankring og tilgjengeliggjøring av de spektakulære natur- og kulturverdiene ved Saltfjellet-Svartisen Nasjonalpark er derfor høyt prioritert av kommunen for å engasjere flere lokale reiselivsaktører. Dette perspektivet påvirket kommunens beslutning om å kjøpe selskapene Svartisen AS og Svartisen Eiendom AS, tilbake i 2016.

Samtidig var en annen viktig målsetting bak oppkjøpet å sikre allmennhetens tilgang til området og styrke den lokale tilhørigheten igjen. Dette tiltaket kan også bidra til å skape et attraktivt lokalsamfunn og øke trivselen i kommunen. Denne

tilnærmingen, med sine målsettinger, viser Meløy kommunes engasjement for å nytte natur- og kulturarv ressursene på en måte som ganger både reiselivsnæringen og lokalsamfunnet.

Kommunens eierskap har ført til økt tilstedeværelse av lokale reiselivsaktører, som tilbyr ulike opplevelser for besøkende. Videre har fasilitetene ved Brestua blitt gjort tilgjengelig for allmenheten, noe som har åpnet muligheten for et mer variert kundesegment. Dette inkluderer båtturister, bilturister, cruiseturister og flere. Lokalbefolkningen har også økt sin tilstedeværelse og aktivitet i området, enten for friluftsliv eller for å nyte et måltid. Utviklingen de siste par årene er positivt mottatt av kommunen, reiselivsaktørene og lokalbefolkningen. Sett fra regenerative prinsipper, slik som prinsippene mangfoldig natur og inkluderende og rettferdig (CBI, 2022), viser dette noen positive steg i riktig retning.

Lav lønnsomhet og økonomiske begrensninger hindrer mulighetene for å utvikle et regenerativt reiseliv

Den regenerative reiselivsteorien understreker at vekst og økonomisk fortjeneste ikke skal være den primære drivkraften for

reiselivsnæringen (Hussain, 2021). Imidlertid utgjør dette et paradoks da økonomiske ressurser, tilstrekkelig antall besøkende, og lønnsomhet fremdeles synes å være avgjørende for en regenerativ utvikling ved innfallsporten til Saltfjellet-Svartisen nasjonalpark i Meløy kommune. Det vil være nødvendig med en balansert og strategisk tilnærming for å løse de økonomiske utfordringene samtidig som de regenerative prinsippene følges.

Som påpekt i NOU 2023:10 *Leve og oppleve* er det flere reisemål som ikke har problem med overturisme, tvert imot trenger reisemålene flere besøkende for å styrke lønnsomheten. Det er tydelig at dette også er gjeldende for innfallsporten til Saltfjellet-Svartisen nasjonalpark. Da ligger utfordringen i å finansiere tiltak som kan skape attraktive reisemål (NOU 2023: 10, s. 50), og i dette tilfellet et reisemål som appellerer til nye, miljøansvarlige besøksgrupper. Dette kan gjelde miljøansvarlige og inkluderende tiltak, som felles goder i infrastruktur. Forbedring av skyssbåttilbudet er et eksempel på slikt tiltak i dette området, se til våre strategier og tiltak.

Erfaringer fra reiselivsnæringen viser at å forbedre infrastrukturen og tilby fellesgoder ved reisemålet er avgjørende for å

forlengte besøkendes oppholdstid og øke bruk av servering og overnatting (NOU 2023: 10, s. 49 – 50). Dette handlingsmønsteret støtter regenerativt reiseliv, hvor besøkende oppfordres til å bruke tilbud som skaper lokale verdier og oppleve stedet på et dypere nivå over lengre tid. Lengre opphold kan også bidra til å kutte klimautslipp, noe som harmonerer med en miljøansvarlig tilnærming (CBI, 2022).

Lav lønnsomhet og et begrenset økonomisk handlingsrom for å utvikle et bærekraftig reiseliv, eller i dette tilfellet et regenerativt reiseliv, er ikke uvanlig. En forstudie fra Transportøkonomisk Institutt indikerer at flere kommuner opplever at utgiftene forbundet med reiselivet er større enn inntektene, noe som skaper problemer med utviklingen av et bærekraftig reiseliv (NOU 2023: 10, s. 50). Å skape bærekraftige fellesgoder og gjennomføre besøksforvaltningstiltak for miljøansvarlig praksis krever betydelige økonomiske ressurser (NOU 2023: 10, 2023, s. 50), et behov som også gjelder for regenerativt reiseliv med sitt helhetlige, mangfoldige, inkluderende og miljøansvarlig perspektiv.

Til tross for et mer mangfoldig besøkssegment, står dagens reiselivsaktører ved innfallsporten overfor utfordringer knyttet til lav lønnsomhet, da antall besøkende er utilstrekkelig i forhold til tilbudet de etterstreber å levere. Meløy kommune, som reiselivsaktør, og andre reiselivsaktører opplever økonomiske utfordringer. De har alle påtatt seg lån som må betjenes, etter oppkjøp og oppstart av selskaper, restaurering av Brestua, tilrettelegging for ferdsel og andre besøksforvaltningstiltak. Som et resultat av dette opplever de nå et begrenset økonomisk handlingsrom for videre utvikling av reisemålet.

Begrensningene i reiselivsaktørenes økonomiske handlingsrom hindrer videreutvikling, da de mangler ressurser til å investere i tiltak som er avgjørende for å øke reisemålets kvalitet, tiltrekke nye, miljøansvarlig besøksgrupper og dermed styrke lønnsomheten. Selv om regenerativt reiseliv søker å skifte fokus fra vekst i besøkstall og økonomi, krever det fortsatt midler for å implementere regenerative tiltak og skape kvalitet på reisemålet for å appellere til besøkende (NOU 2023: 10, 2023). Regenerativt reiseliv er avhengig av besøkende som bidrar til å skape verdier lokalt, og uten besøkende vil reiselivsnæringen ikke eksistere.

Vi tenker at om lønnsomheten er vedvarende lav for reisemålet er det en mulig fare for at økonomisk fortjeneste blir høyt prioritert, til tross for målsettinger om regenerative prinsipper. Det kan føre til omprioriteringer og tap av fokus på de opprinnelige målene om et reisemål som styrker lokalsamfunn og økosystemer (Hussain, 2021). For eksempel kan reiselivsaktørene miste grep om prinsippet Mangfoldig natur (CBI, 2022). De kan både ha en interesse av, men også føle et press til å tilpasse virksomheten for å først og fremst imøtekomme besøksgrupper som betaler mest. Dette vil gå på akkord med prinsippet om et inkluderende og mangfoldig reiseliv. I tillegg kan de miste bevisstheten av hvem de besøkende er, hvordan og hvor langt de reiser til stedet.

For eksempel utgjør cruiseturisme fortsatt en avgjørende del av kundesegmentet til reiselivsnæringen ved innfallsporten til Saltfjellet-Svartisen nasjonalpark. Det er vanskelig å se for seg utviklingen av et regenerativt reiseliv basert på cruiseturisme. Som tidligere nevnt, bidrar cruiseturisme til store klimautslipp, i tillegg viser forskning at cruiseturisme legger igjen mindre verdier i lokalsamfunnet sammenlignet med landturisme (Andreassen, 2015). Dette er kjente utfordringer ved cruiseturisme, noe som

våre informanter er bevisst på. Samtidig kom det frem under intervjuene våre at cruiseskipene utgjør en viktig ressurs for reiselivsnæringens økonomi, forutsatt at de bidrar økonomisk når de kommer. Imidlertid krever reiselivsaktørene i dag at cruiseturistene bidrar økonomisk gjennom kjøp av besøkspakker, slik at de kan bidra med å opprettholde tilbud om fasiliteter til andre besøksgrupper og lokalbefolkning. Dette er positivt ved virksomheten i dag, sett fra et regenerativt perspektiv.

Imidlertid fjerner ikke dette de store klimautslippene som cruiseturismen bidrar til, og det er høyst sannsynlig at andre miljøansvarlige og landbaserte besøksgrupper kan legge igjen større verdier om de prioriteres. I tillegg, sett fra regenerativt prinsipper er det uheldig å primært basere seg på en besøksgruppe, og da internasjonale besøkende med lange reiser. Vi håper på muligheten til å endre kurs og satse på andre besøksgrupper med lavere økologisk avtrykk og som i større grad bidrar til lokal verdiskaping i fremtiden. Vi tror at det er mulig, men da krever det som sagt tiltak for å øke attraktiviteten til reisemålet for disse.

Konflikter hindrer mulighetene for nye samarbeidspartnere og utvikling av regenerativt reiseliv

Vi er av den forståelse at reiselivsaktørene er avhengig av samarbeid, finansiering og engasjement fra nye aktører som kan bidra til å utvikle ressursgrunnlaget og de miljømessige, kulturelle og miljømessige dimensjonene på reisemålet, enten private eller offentlige aktører. Som nevnt ovenfor har flere av reiselivsaktørene økonomiske utfordringer. Det har nå nådd et punkt hvor Meløy kommune opplever begrensninger når det gjelder å avsette større summer til reiselivsnæringen. Som nevnt i vår stadkjensleundersøkelse pågår det en intern diskusjon i kommunen angående muligheten for å selge de to aksjeselskapene Svartisen AS og Svartisen Eiendom AS. Imidlertid skaper denne vurderingen reell bekymring, ettersom det er fare for at eventuelle nye eiere ikke deler samme målsetning når det gjelder natur- og kulturarven, allmenn tilgang til området, tilknytning til lokalbefolkningen og lokalsamfunnsutvikling.

Samtidig setter kommuneplanen uforutsigbare rammer for reiselivsnæringens utvikling, på grunn av muligheten for en

omlegging av Fylkesvei 17. Dette kan virke avskrekkende på potensielle investorer innen natur- og kulturbasert reiseliv, da den vil ha betydelige konsekvenser for landskapets kvaliteter, noe som kan redusere attraktiviteten for besøksgrupper med interesse for naturen og kulturen. Det uavklarte fremtidsbildet kan skape usikkerhet om hva som kan og bør utvikles, og gir dermed få insentiver til nye aktører.

Et eksempel på mulig finansiering fra en offentlig aktør som går tapt i dag, på grunn av den mulige omleggingen av Fylkesvei 17, er samarbeidet med Nasjonale turistveger om å forbedre skyssebåten. Som en informant fremhever, har Nasjonale turistveger ingen insentiver til å finansiere en midlertidig transportløsning, så sant det skal bygges vei i fremtiden. I tillegg, som nevnt i stadkjensleundersøkelsen, viser flere grunneiere i området interesse for å tilby overnatting og utvikle natur- og kulturbaserte opplevelser, slik som fisketurisme. Dessverre båndlegger veitraséen i kommunens arealplan arealer som begrenser deres mulighetsrom for å utvikle sine ressurser for reiselivsnæringen. Dermed går de nåværende reiselivsaktørene glipp av mulige samarbeidspartnere på grunn av fylkesveien.

De uavklarte fremtidsbildene er et tegn på interessekonflikter innad i kommunen og fylket. På den ene siden er reiseliv en del av kommunenes omstillingsprogram og næringsstrategi, der de anser innfallsporten til Saltfjellet-Svartisen Nasjonalpark som en drivkraft for å tiltrekke seg flere besøkende til kommunen og regionen. På den andre siden er det andre samfunnsinteresser som mener omlegging av Fylkesvei 17 vil være viktig for fremtidig utvikling innen andre næringer i både Meløy og Rødøy.

Slike interessekonflikter i samfunns- og arealplanlegging er ikke uvanlig. På begynnelsen av 2000-tallet ble det vurdert som viktigere å bevare natur- og kulturarven enn næringsinteressene i et grustak i Fonndalen, spesielt av hensyn til reiselivsnæringen, friluftslivet og landbruket. Det er bare noen få år siden det ble gjort en revurdering av denne interessekonflikten, om hvordan grustaket ville påvirke lokalt reiseliv. Da ble det konkludert med at grustaket ville redusere landskapsrommets kvaliteter og dermed ha stor negativ innvirkning på reiselivsnæringen, som nevnt i landskapsressursanalysen (Toftdahl et al., 2016).

Vi mener at interessekonflikter utgjør en gjennomgående utfordring for å etablere nye samarbeidspartnere, utformingen av en helhetlig strategi for stedet, og for at regenerative prinsipper skal bli inkludert i den strategiske tilnærmingen. Noen av disse interessekonfliktene inkluderer spørsmål knyttet til Fylkesvei 17, grustaket i Fonndalen og hvilke besøksgrupper man ønsker å imøtekomme i reiselivsnæringen. Å finne balansen mellom nærings- og samfunnsutvikling, hvor ivaretagelse av naturmiljø og lokalsamfunn er en pågående utfordring.

Den siste utfordringen vi fremhever er behovet for en bred enighet blant alle aktørene om en regenerativ reisemålsstrategi. Dette skyldes at utviklingen av et regenerativt reiseliv krever et omfattende samarbeid for å lykkes med den helhetlige og tverrfaglige tilnærmingen. Samarbeid er også et av de seks prinsippene i regenerativt reiseliv (CBI, 2022). Felles enighet og samarbeid kan bidra til å løse de interessekonfliktene vi har nevnt tidligere. Likevel ser vi at dette kan være utfordrende, gitt at de regenerative prinsippene ikke er ideologisk nøytrale. Prinsippene harmonerer i stor grad med grønn og sosialistisk ideologi, der naturen og lokalbefolkningens behov prioriteres høyere enn økonomisk fortjeneste.

Vi opplevde under stadkjensleundersøkelsen at noen mente at «all aktivitet er god aktivitet», og det er løsningen for å opprettholde reiselivet i området, uavhengig av størrelsen på isbreen i fremtiden. Disse synspunktene skilte seg i stor grad fra meningene til de som ikke har lokaltilhørighet i området, men har sin tilknytning som del av forvaltningen, frivillige eller reiselivet. De mener at aktivitetene i området bør være i tråd med at det er et naturområde av stor verdi og tilknytt nasjonalparken. Dette kan tyde på at lokale er mer tilbøyelige til en form for destinasjonsledelse, som er drevet av økonomisk fortjeneste (Clemetsen et al., 2021), da denne gruppen betrakter landskapet med et «innefra-perspektiv», med fokus på dets bruk og nytte (Bergaust & Evjen, 2010).

Selv om det er tydelig at lokalbefolkningen verdsetter landskapet, kan hverdagslandskapet og økonomisk fortjeneste være årsaken til at de anser tiltak som gondolbane som positivt for reiselivet, og at det ikke vil forårsake stor skade. På den andre siden betrakter andre landskapet som et *ferielandskap* og friluftsområde. Det er nok med på å påvirke deres kritiske meninger mot slike tiltak, fordi de anser landskapet av høy verdi og det er det besøkende bevisst kommer for å oppleve.

Prinsippene for regenerativt reiseliv står overfor et dilemma, da involvering av aktører som lokalbefolkning, forvaltning og næringsliv i utviklingen av reiselivsnæringen anses som et svært vesentlig prinsipp. Samtidig kan andre prinsipper komme i konflikt med flertallets ideologiske ståsted, politiske ønsker og ulike betraktninger av natur- og kulturarvens verdi. Som vi har observert, var flere informanter opptatt av å skape et reisemål som ivaretar på natur-, kultur- og landskapsverdier, men like fullt var økonomisk fortjeneste av stor betydning. Dette kan skyldes at regenerativt reiseliv er en ny teori og utvikling innen reiselivsnæringen, og det kan mangle en bevissthet i samfunnet om hvordan reiselivet potensielt kan bidra til å skape andre verdier enn økonomi for lokalbefolkningen. Det er tydelig at utviklingen av regenerativt reiseliv krever en endring av perspektiver om reiselivet, felles forståelse og mål om en regenerativ tilnærming.

Et regenerativt reiseliv ved innfallsporten til Saltfjellet-Svartisen nasjonalpark i Meløy kommune gir muligheter for å styrke lokal forankring til stedet, og være en positiv drivkraft for nærings- og samfunnsutviklingen, forutsatt at reiselivsnæringen effektivt inkluderer lokal arbeidskraft, leverandører, frivillige og engasjerte.

Gjennom tilpasning av besøkstall og potensiell inkludering av opplevelsestilbud innen landbruket, kan regenerativt reiseliv styrke lokal forankring og bevare landskapet, natur- og kulturverdiene.

I tillegg gir området sine unike karakterer, som isbreens bevegelser i tråd med klimaendringer og historien om fornybar energi i Meløy kommune, en mulighet for å formidle inspirerende og transformative opplevelser. Innen klima- og miljø har reiselivet mye å spille på, og kan bidra til en generell bevisstgjøring i samfunnet om disse spørsmålene. Her er mange muligheter for å utvikle et regenerativt reiseliv, men da må forholdene legges til rette for dette gjennom felles målsettinger og forståelse.

Hvordan kan erfaringer fra verdiskapingsprogrammer basert på bred verdiskaping som strategi veilede reisemålsledelsen i utviklingen av et regenerativt reiseliv?

Som nevnt tidligere i kunnskapsgrunnlaget er, årsaken til at vi velger å inkludere strategien bred verdiskaping i denne oppgaven om regenerativt reiseliv, det faktum at regenerativt reiseliv er en nylig innført strategi med få tilgjengelige eksempelstudier. På den andre siden har bred verdiskaping blitt implementert som strategi i

nasjonal politikk, i flere programmer og prosjekter over flere år. Haukeland og Brandtzæg (2019) har forsket på bred verdiskaping ved Telemarksforskning i over 12 år. Det kan derfor være nyttig å undersøke hvilke erfaringer tidligere prosjekter har gjort seg gjennom sitt arbeid, ettersom begge strategiene fordrer en helhetlig og tverrfaglig tilnærming, der miljømessige, kulturelle, og sosiale og økologiske dimensjoner skal inkluderes. En vesentlig forskjell er imidlertid at regenerativt reiseliv setter økonomi sist, mens bred verdiskaping likestiller det med de andre dimensjonene. Erfaringene kan veilede reisemålsledelsen og Meløy kommune sitt strategiske arbeid mot et regenerativt reiseliv.

Igjennom arbeidet med oppgaven har det blitt tydelig at det kreves en formell reisemålsledelse for å utvikle et regenerativt reisemål ved innfallsporten til Saltfjellet-Svartisen nasjonalpark. Et av de sentrale regenerative prinsippene er samarbeid, som handler om å inkludere et bredt spekter av interessenter, og det er derfor naturlig å se til begrepet reisemålsledelse (CBI, 2022). Dette støttes av erfaringene gjort gjennom verdiskapingsprogrammene.

Haukeland og Brandtzæg (2019) påpeker nødvendigheten av politiske føringer i arbeidet med bred verdiskaping som strategi, noe vi også mener gjelder for utviklingen av et regenerativt reiseliv. Slik som reisemålsutvalget antyder (NOU 2023: 10, 2023), tenker vi at Meløy kommunen, som lokal politisk beslutningsnivå, bør ta en ledende rolle, etablere en formell reisemålsledelse og sikre politisk styring for et regenerativt reiseliv igjennom sin kommuneplan.

Selv om målsettinger for regenerativt reiseliv er inkludert i Nordland fylkeskommunes nye reiselivsstrategi, er den ikke forankret i Meløy kommunes mål og strategier i kommuneplan. Dette kan det være viktig å endre dersom Meløy kommune ønsker å utvikle et regenerativt reiseliv. Erfaringene fra verdiskapingsprogrammene understreker at politiske føringer om at tiltak skulle bidra til bærekraftig samfunn- og stedsutvikling, og ikke bare økonomisk verdiskaping, var en viktig forutsetning for den brede tilnærmingen (Haukeland & Brandtzæg, 2019). Dette presset prosjektene til å tenke nytt om hva verdiskaping er og arbeide mot nye målsettinger.

Ved at Meløy kommune forankrer regenerativt reiseliv i sin kommuneplan, vil kommunen selv bli tvunget til å utarbeide en

helhetlig arealplan med grunnlag i en regenerativ reiselivsstrategi for innfallsporten ved Saltfjellet-Svartisen nasjonalpark. Dette kan også være positivt da den nåværende arealplanen skaper usikkerhet om den fremtidige utviklingen i området. Videre vil hele reisemålsledelsen oppleve et press for å arbeide mot et slikt mål, og det reduserer risikoen for endrede målsettinger og verdier hver gang en ny reiselivsaktør etablerer seg.

Som tidligere nevnt i diskusjonen, opplever reiselivsaktørene utfordringer med å planlegge for regenerativt reiseliv i området gitt dagens situasjon. Dette skyldes blant annet økonomiske utfordringer. Dette innebærer imidlertid ikke at man bør utsette og sette fremtidige mål; det kan være hensiktsmessig å gå motsatt vei. En annen avgjørende faktor for å lykkes med bred verdiskaping var en bred forankring. Dette betyr, i tråd med Haukeland og Brandtzæg (2019), et solid grunnlag der alle aktører deler en felles forståelse, tiltro til, eierskap over og engasjement for målsettingen. For å oppnå en bred forankring må man investere tid og gjennomføre en grundig prosess der samarbeid og dialog mellom alle aktører prioriteres. Dette kan sette i gang en prosess der strategien om regenerativt reiseliv får satt seg, og mulighetsrommet for utvikling åpner seg.

Disse erfaringene er verdifulle å ta med seg videre om man ønsker å realisere et regenerativt reisemål i et langsiktig perspektiv. Det kan være klokt å inkludere utviklingen av et regenerativt reisemål i reisemålsstrategien allerede nå. Dette gir rom for å bygge det nødvendige fundamentet og skapt bredt engasjement for å nå målet. Ettersom regenerativt reiseliv representerer en ganske radikal endring antar vi at det kan ta tid å oppnå en bred forankring av en slik ny strategi. Det var tydelig gjennom samtaler med våre informanter at økonomisk fortjeneste er hovedmotivasjon for mange aktører.

I likhet med erfaringene fra verdiskapingsprogrammene, kan sjansen for interessekonflikter være stor. Derfor er det nødvendig at noen tar ledelsen for å starte dialogen og prosessen ved å involvere og etablere samarbeidspartnere og bygge nettverk. Som sentral leder i reisemålsledelsen anser vi at Meløy kommune kan spille en viktig og avgjørende rolle i denne sammenhengen ved å fungere som samvirkende aktør, og bygge bro mellom forvaltning, næringsliv, kompetansemiljøer og lokalbefolkning. Samarbeidet kan også lettere utløse økonomiske ressurser som er spredd mellom ulike offentlige og private aktører (Haukeland & Brandtzæg, 2019),

noe som anses som svært nødvendig for nåværende reiselivsaktører på reisemålet

For å løse interessekonflikter og oppnå bred forankring for en regenerativ reiselivsstrategi, kan det være hensiktsmessig å vise til suksesshistorier, slik man gjorde i Verdiskapingsprogrammene (Haukeland & Brandtzæg, 2019). Ettersom lav lønnsomhet og økonomiske utfordringer er høyt prioritert blant reiselivsaktørene i dag, noe som til en viss grad har overskygget kulturelle, miljømessige og sosiale verdier, kan oppmerksomhet rettes mot erfaringene fra verdiskapningsprogrammene basert på bred verdiskaping. Erfaringene viser at ved å prioritere og oppnå et godt samspill mellom de fire dimensjonene, kan det oppstå en synergieffekt. Tiltak som fokuserte på de kulturelle, miljømessige og sosiale aspektene, har vist seg å gi økonomiske fordeler. På samme måte kunne investeringer i økonomisk utvikling gi positive konsekvenser for den sosiale, kulturelle og miljømessige utviklingen (Haukeland & Brandtzæg, 2019, s. 35). Det er imidlertid viktig å påpeke at dette forsterkende samspillet ikke er gitt, så det krever nøye vurdering av formålet med og virkningen av tiltakene, samt grundig planlegging og gjennomføring av dem. Noen tiltak

kan undergrave de verdiene man forsøker å verne, utvikle eller bruke (Haukeland & Brandtzæg, 2019, s. 35).

16 Konklusjon

Med denne masteroppgaven har vi hatt som hensikt å utforske følgende problemstilling: «*Hvordan kan innfallsporten til Saltfjellet-Svartisen nasjonalpark i Meløy kommune utvikles til et regenerativt reisemål?*». Dette er en aktuell problemstilling, ettersom regenerativt reiseliv nylig har blitt aktualisert i Nordlandfylkes kommunes nye reiselivsstrategi, samt implementert i NOU 2023: 10 Leve og oppleve.

Dette har vi blant annet gjort gjennom å utføre en landskapsressursanalyse, som bestod av feltarbeid og intervjuer med informanter av ulik tilknytning til området. Dette resulterte i utformingen av en mulighetsstudie med strategier og tiltak, som vi mener kan bidra til utviklingen av et regenerativt reiseliv.

For det første tar strategiene våre hensyn til natur, kulturmiljø og landbruk gjennom å minimere inngrep og forstyrrelser i landskapet, og styrke verdiene i landskapet, slik som

kulturlandskapet. For det andre legger de til rette for et mer mangfoldig og inkluderende besøkssegment, gjennom å bedre tilretteleggingen av infrastruktur, fasiliteter og opplevelser på stedet. Videre ble vi inspirert av sakte turisme og ansvarlig markedsføring, til å rette reisemålet mot mer miljøansvarlige besøksgrupper og generelt inspirere til å ta miljøansvar på sine reiser. Til slutt styrker strategiene våre lokalhistorie- og tilhørighet, stedsidentitet og skaper en læringsarena innen klima, natur og miljø.

Samtidig, ble det klart for oss gjennom arbeidet med oppgaven at riktig styring og ledelse er svært viktig for å lykkes med utviklingen av et regenerativt reiseliv. Til tross de eksisterende mulighetene for å utvikle et regenerativt reiseliv ved innfallsporten, står reiselivsnæringen ovenfor utfordringer som hindrer utviklingen. Utfordringene inkluderer lav lønnsomhet, økonomiske begrensninger blant nåværende reiselivssaker, interessekonflikter, og manglende strategi mot et regenerativt reismål lokalt.

Ved å se til erfaringer gjort i verdiskapingsprogrammer for bred verdiskaping, har vi identifisert noen nøkkelfaktorer for å utvikle et

regenerativt reiseliv som fordrer en helhetlig og tverrfaglig tilnærming.

Selv om Meløy kommune allerede tar en aktiv rolle og samarbeider med flere aktører, som reiselivsaktørene ved innfallsporten og nasjonalparkforvaltningen, må de etablere en formell reisemålsledelse for å lykkes med å etablere et regenerativt reisemål. Det vil si at kommunen må etablere et samarbeid som inkluderer alle aktuelle aktører i tilknytning til innfallsporten på lokalt, regionalt og nasjonalt nivå. Blant disse innebærer deltakelse fra privat sektor, offentlig sektor og kompetansemiljøer, i tillegg til frivillige og lokalbefolkning. Det er denne ledelsen som må til for å sikre en helhetlig og tverrfaglig planlegging av reisemålet, hvor hensyn til og avhengigheten av lokalbefolkningen og natur- og kulturmiljøet er inkludert.

At regenerative prinsipper setter økonomisk fortjeneste sist, kan skape problemer for å enes om målene for utviklingen mellom alle aktørene. Dette vil kreve en prioriterings- og holdningsendring av aktørene. Balansen mellom hensyn til miljø, lokalsamfunnet og økonomisk fortjeneste er etablert som en potensiell vedvarende problemstilling som kommunen må ta stilling til.

Dette betyr at Meløy kommune bør sette retningslinjer for et regenerativt reiseliv i kommuneplanen og starte en prosess for å oppnå bred forankring blant aktørene for en regenerativ reisemålsstrategi. Dette vil fremme forståelse, eierskap og engasjement blant alle involverte parter, som er nødvendig for å nå dette målet. Spesielt siden regenerativt reiseliv representerer en radikal endring i forhold til hvorfor og hvordan reiselivet skal utvikle seg, da økonomisk fortjeneste prioriteres sist, for å nå målet om en mer omfattende styrking av lokalsamfunnet og miljøet. Gjennom bred forankring vil ledelsen sammen bli mer kompetent til å handle kreativt og tilpasningsdyktig i utviklingen. Det er viktig å unngå for strenge rammer på den regenerative produktutviklingen, da dette kan begrense mulighetene for hva som kan utvikles og engasjementet blant lokalbefolkningen og frivillige.

For å motvirke de eksisterende interessekonfliktene som påvirker utviklingen av innfallsporten, er det avgjørende med reisemålsledelse og bred forankring. Disse konfliktene hindrer muligheten til å utforme en helhetlig plan og strategi, noe som resulterer i usikkerhet og manglende insentiver for både private og offentlige aktører til å investere i reisemålet. Dette begrenser den

nødvendige utviklingen for å skape et regenerativt og attraktivt reisemål for nye besøksgrupper, som er avgjørende for å sikre lønnsomheten for reiselivsaktørene.

Ved å etablere en formell reisemålsledelse, kan Meløy kommune sikre samarbeid, bred forankring og tillit mellom aktørene. Da kan aktørene føle eierskap, felles forståelse og engasjement til utviklingen av et regenerative reiseliv, som kan være med på å motvirke konflikt og løse utfordringer i fellesskap. I tillegg kan det åpne mulige økonomiske og faglige ressurser som ikke er tilgjengelig for reiselivsaktørene i dag. Dette kan bidra til å løse noen av de økonomiske utfordringene som reiselivsaktørene står overfor.

Oppsummert, for å utvikle et regenerativt reiseliv ved innfallsporten til Saltfjellet-Svartisen nasjonalpark, er det avgjørende at kommunen etablerer en formell reisemålsledelse som inkluderer alle relevante reiselivsaktører i området, med spesiell vekt på å involvere lokalsamfunnet og ta hensyn til miljøet. For å lykkes i dette arbeidet, understreker vi behovet for politiske føringer og en grundig prosess som sikrer bred forankring for et regenerativt reiseliv. Avslutningsvis er det også viktig å legge til at

utviklingen av et regenerativt reiseliv tar tid, så man bør begynne på prosessen tidlig for å oppnå målene.

17 Refleksjon

I oppgaven er vurderingene og oppsummeringen av funnene som ble gjort for reiselivet ved innfallsporten til Saltfjellet-Svartisen nasjonalpark, spesifikke for dette området og ble utført som en del av en mulighetsstudie. Det er viktig å understreke at denne studien kun representerer et utgangspunkt, og de strategiene og tiltakene vi har presentert, er kun ment som eksempler på konkrete tiltak som reiselivsaktørene kan vurdere for å utvikle regenerativt reiseliv. Vårt mål har aldri vært å foreslå strategier og tiltak over hodene på aktørene, men heller å presentere ideer til diskusjon. I en reell situasjon vil valg av tiltak være noe reisemålsledelsen må komme frem til i fellesskap gjennom samarbeid.

En svakhet for oppgaven er at vi ikke fikk tid til å intervju flere andre informantene som man anser som aktuelle til å sitte i en reisemålsledelse. Slik hadde vi tilegnet oss et bredere perspektiv, slik som stemmene fra destinasjonsselskapet for området.

Da regenerativt reiseliv er en ny teori og tilnærming innen reiselivet, fantes det få til ingen studier, eksempler eller erfaringer å støtte seg til i Norge. Dette utgjorde en utfordring, da regenerativt reiseliv kunne virke abstrakt. Derfor opplevde vi det

som nyttig og nødvendig å knytte det regenerative konseptet til bred verdiskaping for å oppnå bedre forståelse. Det er imidlertid viktig å presisere at bred verdiskaping og regenerativt reiseliv er to separate strategier.

17.1 Videre arbeid

I konklusjonen har vi fokusert på behovet for at kommunen etablerer en formell reisemålsledelse og sikre bred forankring rundt regenerativt reiseliv. Vi har imidlertid ikke besvart spørsmål om hvordan reisemålsledelsen skal dannes, hvordan ulike aktører skal være representert, og hvordan hele prosessen skal gjennomføres. Disse spørsmålene må vurderes av kommunen i det videre arbeidet med utviklingen av reisemålsledelsen.

For å begrense omfanget av vår mulighetsstudie, har vi ikke inkludert hvordan regenerative reiseliv kan utvikles i samarbeid med andre nærliggende lokalsamfunn i kommunen, som for eksempel Halså, som ligger litt lenger ut i Holandsfjorden. Det pågående arbeidet med nasjonalturiststi har heller ikke blitt inkludert. Videre arbeid i utviklingen av regenerativt reiseliv ved innfallsporten til Saltfjellet-Svartisen nasjonalpark bør derfor

vurdere hvordan utviklingen kan involvere disse aspektene.

Spesielt viktig er det å vurdere hvordan man kan samarbeide med andre lokalsamfunn, slik at man kan styrke samfunnet i hele kommunen. Dette vil være naturlig fra et regenerativt perspektiv.

Det er foreløpig begrenset forskning på regenerativt reiseliv i Norge. Videre arbeid vil kreve grundigere utforskning av begrepet og dets potensielle effekter på norske reisemål. Forskning innen denne tilnærmingen bør fordype seg mer i teorien, prinsippene og prosessen, og gjennomføre studier som konkretiserer hvordan utviklingen av regenerativt reiseliv påvirker reiselivet, lokalsamfunn og naturmiljø i Norge. Det ville også være interessant å undersøke om og hvordan prinsippene for transformative, inspirerende reiser og ansvarlig markedsføring påvirker besøkende. Klarer man å lykkes med å endre reisevaner og holdninger gjennom disse prinsippene?

18 Litteraturliste

- 4H. (u. å., 28. november 2023). *4H – å lære ved å gjøre!* 4h.no.
<https://4h.no/om-4h/#4Hprosjekt>
- 29/2 Aurland. (u. å.). *MILJØPLATTFORMEN VÅR*.
<https://www.292aurland.com/miljo>
- 29/2 Aurland. (u. å. , 12.02.24). *Bestilling*. 292aurland.com.
<https://www.292aurland.com/no/booking>
- Andreassen, K. E. (2015, 18.12.15). *Liten verdi i cruiseturister*. forskning.no. <https://www.forskning.no/partner-skipsfarturisme/liten-verdi-i-cruiseturister/450775>
- Aubert, K. E. (2020, 18. juli 2020). *relasjon*. Store Norske Leksikon.
<https://snl.no/relasjon>
- Bartola, M., Mert ÖĞ, R. & Orhan, A. (2021). Bibliometric Analysis of Slow Tourism. *Advances in hospitality and tourism research (ahtr): an international journal of akdeniz university tourism faculty (online)*, 9(1), 157-178.
<https://doi.org/10.30519/ahtr.794656>
- Bergaust, T. E. & Evjen, K. (2010). Nasjonale turistveger – nasjonalromantikk i moderne innpakning. *Plan*, 42(3-4), 10-15. <https://doi.org/10.18261/ISSN1504-3045-2010-03-04-03>
- Berge, G., Fyhri, A. & Jacobsen, J. K. S. (2000). *Dagliglivets landskapsopplevelser* (481/2000). TØI.
<https://www.toi.no/getfile.php/135051-1171021147/Publikasjoner/T%C3%98I%20rapporter/2000/481-2000/T%C3%98I-rapport-481-2000-el.pdf>
- Brattland, S. (1994). *Fra industristed til ødemark: Glimt fra Rendalviks historie*. Meløy Historielag.
- Brown, M., Haselsteiner, E., Apró, D., Kopeva, D., Luca, E., Pulkkinen, K.-L. & Rizvanolli, B. V. (2018). *Sustainability*. *Restorative to Regenerative. An exploration in progressing a paradigm shift in built environment thinking, from sustainability to restorative sustainability and on to regenerative sustainability*. E. Research.
<https://www.eurestore.eu/wp-content/uploads/2018/04/Sustainability-Restorative-to-Regenerative.pdf>
- Brudvik, M. (u. å.). *Strategisk analyse (SWOT - analyse)*. Regjeringen.
<https://www.regjeringen.no/globalassets/upload/krd/kampanjer/ry/swot-analyse.pdf>
- Brænd, T. J., Ryvarden, L. & Tjernshaugen, A. (2024, 07.02.24). *nasjonalparker i Norge*. Store Norske Leksikon.
https://snl.no/nasjonalparker_i_Norge
- Budalen, A. & Karlsen, H. (2012, 14.05.12). *Vil ha nytt solcelleeventyr i Meløy*. <https://www.nrk.no/nordland/tror-pa-nytt-soleventyr-i-meloy-1.8137048>
- Casey, E. (2013). *The Fate of Place : A Philosophical History*. University of California Press.
<https://search.ebscohost.com/login.aspx?direct=true&db=e000xww&AN=597653&site=ehost-live>
- CBI. (2022, 02.05.22). *Regenerative tourism: moving beyond sustainable and responsible tourism*.
<https://www.cbi.eu/market-information/tourism/regenerative-tourism#what-is-regenerative-tourism>
- Clemetsen, M. & Knagenhjelm, T. K. (2010). *Landskapsressursanalyse – "Telemarkskanalen som regionalpark"* (01-2010). Aurland Naturverkstad.
<https://www.telemarkskanalen.no/dbimgs/Landskapsressursanalyse14%20april%202010.pdf>

- Clemetsen, M. & Stokke, K. B. (2014). Landskapsressursanalyse: Regionalt utviklingsverktøy for landskap og lokalsamfunn. *Plan*, 46(6), 50-53. <https://doi.org/10.18261/ISSN1504-3045-2014-06-12>
- Clemetsen, M., Stokke, K. B., Barane, J. & Haraldseid, T. (2021). Chapter 4: From tourist destination to local meeting place: enhancing visitor experiences and social resilience in rural communities. I P. F. o. J. V. Haukeland (Red.), (s. 50-63). Edward Elgar Publishing.
- Dale, B. & Berg, N. G. (2013). Hva er stedsidentitet, og hvordan fanger vi den opp? I *Å finne sted – Metodologiske perspektiver i stedsanalyser* (3. opplag. utg., s. 23-41). Fagbokforlaget.
- Dalfest, T., Engerengen, L. & Thorsnæs, G. (2023, 15.02.24). *Meløy*. <https://snl.no/Mel%C3%B8y>
- Dickinson, J. E., Lumsdon, L. M. & Robbins, D. (2011). Slow travel: issues for tourism and climate change. *Journal of Sustainable Tourism*, 19(3), 265 - 410. <https://www.tandfonline.com/doi/epdf/10.1080/09669582.2010.524704?needAccess=true>
- DNT. (u. å.). *Hyttebestilling Tåkeheimen*. <https://hyttebestilling.dnt.no/hytte/10963>
- Engen Gård. (u. å.). *Utleie*. <https://www.engengaard.no/utleie>
- Fallmyr, S. S., Årdal, I. G. & Skjelvik, S. (2023, 21.08.2023). *Milliardavtale skulle redde bygdas hjørnesteinsbedrift – nå er de konkurs*. <https://www.nrk.no/nordland/norwegian-crystals-er-konkurs -70-personer-mister-jobben-1.16523978>
- Fonndalens Venner. (2013). *Fonndalens Venners Høringsuttalelse til Meløy kommuneplan 2013 - 2025*. *Kultur- og naturskatter i Fondal*. https://drive.google.com/drive/folders/1UO3HgF8gd5EbPL6LCMwqqZPI_3q2CG6c
- Fonndalens Venner. (u. å.). Om Fonndalens Venner. *fonndalen*. <https://fonndalen.wordpress.com/about/>
- Førde, A. & Aure, M. (2013). *Å finne sted : metodologiske perspektiver i stedsanalyser*. Akademika forl.
- Geelmuyden, A. K. (2014). Den europeiske Landskapskonvensjonen - Hvordan kan den brukes aktivt i byplanlegging? Tilnærming og metoder. https://www.regjeringen.no/globalassets/upload/subnettsteder/framtidens_byer/nettverksamling2014/bedrebymiljo/deneuropeisklandskapskonvensjonen.pdf
- Google Earth. (u. å.). Hentet 15.02.24 fra https://earth.google.com/web/search/Engabreen,+Halsa/@66.6962053,13.75873737,136.83745118a,3058.06580983d,35y,359.99997044h,0t,0r/data=CnsaURJLCiUweDQ2NzU4NWQ1NmViYTgxNTM6MHg4MjA0YjRmMzFlZjdkZmU1GdcubTisq1BAIc8R-S6liitAKhBFbmdhYnJlZW4sIEhnbHNhGAEgASImCiQJhLgyGywsTkARfowk8UwpTkAZyC_g5V6CFUAhomNyM2Q9FUA6Aw_oBMA
- Hansen, A. F. o. T. B. (2019). Evaluering av omstillingsprogrammet i Meløy. Sluttevaluering av omstillingsprogram. https://www.meloy.kommune.no/globalassets/dokumentarkiv/plan-og-naring/parallelloppdrag/sluttevaluering-av-omstillingsprogrammet-i-meloy_26.02.19.pdf
- Haukeland, P. I. (2010). *Landskapsøkonomi* (TF-rapport nr. 263). Telemarksforskning. <https://distriktsenteret.no/wp-content/uploads/2019/05/TFrapport263.pdf>

- Haukeland, P. I. & Brandtzæg, B. A. (2019). Bred verdiskaping som strategi for bærekraftig stedsutvikling. *Utmark*, (1), 19.
<https://brage.nina.no/nina-xmlui/handle/11250/2599217>
- Hussain, A. (2021). A Future of Tourism Industry: Conscious Travel, Destination Recovery And Regenerative Tourism *Journal of Sustainability and Resilience* 1(1), 11.
<https://digitalcommons.usf.edu/jsr/vol1/iss1/5/>
- King, C. (2022). Beyond Sustainability: A Global Study of Nature-based Solutions in Regenerative Tourism. *Travel and Tourism Research Association: Advancing Tourism Research Globally.*, 38.
<https://scholarworks.umass.edu/cgi/viewcontent.cgi?article=2771&context=ttra>
- Klima- og miljødepartementet. (2021, 15.10.21). *Klima og natur henger sammen*. Regjeringen.no.
<https://www.regjeringen.no/no/tema/klima-og-miljo/naturmangfold/innsiktsartikler-naturmangfold/klima-og-natur-henger-sammen/id2722684/>
- Knick, J.-S. (u. å.). *Brevandring på Svartisen*.
<https://visitbodo.com/aktivitet/aktiviteter/brevandring-pa-svartisen/>
- Kulturminnesøk. (u. å.). Fondalen, Fangstlokalitet. I *Kulturminnesøk*.
<https://www.kulturminnesok.no/kart/?q=&am-county=&lokenk=location&am-lok=&am-lokdating=&am-lokconservation=&am-enk=&am-enkdating=&am-enkconservation=&bm-county=&bm-municipality=&cp=1&bounds=66.69345990165849,13.696163892745972,66.69201660447786,13.699167966842651&zoom=18&id=7842>
- Kulturminnesøk. (u. å. -a). Engen, Funnsted. I *Kulturminnesøk*.
<https://www.kulturminnesok.no/kart/?q=&am-county=&lokenk=location&am-lok=&am-lokdating=&am-lokconservation=&am-enk=&am-enkdating=&am-enkconservation=&bm-county=&bm-municipality=&cp=1&bounds=66.71707765016058,13.7132066488266,66.71563573409145,13.716210722923279&zoom=18&id=e2a8be5b-4afa-11eb-9432-005056bf3d73>
- Kulturminnesøk. (u. å. -b). Fondalen, Funnsted. I *Kulturminnesøk*.
<https://www.kulturminnesok.no/kart/?q=&am-county=&lokenk=location&am-lok=&am-lokdating=&am-lokconservation=&am-enk=&am-enkdating=&am-enkconservation=&bm-county=&bm-municipality=&cp=1&bounds=66.69805029907143,13.689554929733276,66.69660727030747,13.692559003829956&zoom=18&id=087b63bf-4af5-11eb-9432-005056bf3d73>
- Kulturminnesøk. (u. å. -c). Fonndalen gård, Handelsanlegg. I *Kulturminnesøk*. Hentet 27. november 2023 fra
<https://www.kulturminnesok.no/kart/?q=&am-county=&lokenk=location&am-lok=&am-lokdating=&am-lokconservation=&am-enk=&am-enkdating=&am-enkconservation=&bm-county=&bm-municipality=&cp=1&bounds=66.69829433235918,13.687999248504639,66.69540821899147,13.694007396697998&zoom=17&id=87463>
- Lauritzen, P. R. (2023, 13. november 2023). *Tåkeheimen*. Store Norske Leksikon. <https://snl.no/T%C3%A5keheimen>
- Liestøl, O. & Thorsnæs, G. (2023, 01.11.23). *Svartisen*. snl.no.
<https://snl.no/Svartisen>
- Lykkja, H. (2022, 29.09.22). *Besøksforvaltning*

- utvikla i lag med nordlandsamfunnet. Fjellnettverket.no
<https://fjellnettverket.no/f/p84/ib0d56801-be28-42b5-ad8c-325fc4f4dfa2/besoksforvaltning-i-nordland-fjellkonferansen-2022-hanne-lykkja-gaustadblikk-280922.pdf>
- Manthiou, A., Klaus, P. & Luong, V. H. (2022). Slow tourism: Conceptualization and interpretation – A travel vloggers' perspective. *Tourism Management*, 93(104570), 15.
<https://www.sciencedirect.com/science/article/abs/pii/S0261517722000838>
- Maruhn, E. (u. å.). *BESØKSSTRATEGI SVARTISLEDEN*. Meløy kommune.
https://www.meloy.kommune.no/globalassets/dokumentarkiv/plan-og-naring/meloy-utvikling/besoksstrategi_svartisleden.pdf
- Meløy kommune. (2018a). *Reguleringsplan for hotell ved Svartisen* (Saksnummer 18/248).
https://plnstorageibyz5.blob.core.windows.net/meloy1837/2018002/Dokumenter/18372018002_Reguleringsbestemmelser_vedtatt270918.pdf?sv=2022-11-02&se=2024-01-17T08%3A36%3A34Z&sr=b&sp=r&sig=e%2BUtinS46W%2FumYwtcCO1D9gOrjFJeHv4IX9mc2VtkKA%3D
- Meløy kommune. (2018b). Strategisk næringsplan for 2019 - 2022.
<https://www.meloy.kommune.no/globalassets/dokumentarkiv/plan-og-naring/kommunale-planer/strategisk-naringsplan-2019---2022-meloy.pdf>
- Meløy kommune. (2021). *Kommuneplanens samfunnsdel 2021-2030*. Meløy kommune.
<https://www.meloy.kommune.no/globalassets/dokumentarkiv/plan-og-naring/kommuneplan/kommuneplanens-samfunnsdel---vedtatt-091221.pdf>
- Meløy kommune. (2022). Landbruksplan 2022 - 2023.
<https://www.meloy.kommune.no/globalassets/dokumentarkiv/plan-og-naring/landbruk/1.-landbruksplan-meloy-2022-2023-1.pdf>
- Meløy kommune. (2023). *Bestemmelser og retningslinjer for kommuneplanens arealdel 2023-2035*.
https://plnstorageibyz5.blob.core.windows.net/meloy1837/2022001/Behandlinger/975/Dokumenter/18372022001_PlanbestemmelserKPA_versjon040723.pdf?sv=2022-11-02&se=2024-01-17T10%3A54%3A28Z&sr=b&sp=r&sig=KbYGnVuyUguXgMZGQZbpUPujk4liiF2oct%2BMp9Bw%2B5w%3D
- Meløy kommune. (u. å., 14.02.24). *Kommuneplanens arealdel 2023-2035*.
<https://www.arealplaner.no/meloy1837/arealplaner/162>
- Meløy tett på. (2024, 16.01.24). *Halsa*. meloy.no.
<https://www.meloy.no/bygdene/halsa/>
- Miljødirektoratet. (2019, 12.02.19). *Norges verneområder*.
<https://www.miljodirektoratet.no/ansvarsomrader/vernet-natur/norges-verneomrader/>
- Miljødirektoratet. (2021, 09.08.21). *Noregs nasjonalparker*. miljødirektoratet.no.
<https://www.miljodirektoratet.no/ansvarsomrader/vernet-natur/norges-nasjonalparker/>
- Miljødirektoratet. (2022). Kriterier for nasjonalparkkommuner
https://www.miljodirektoratet.no/globalassets/dokumenter/vernet-natur/kriterier-for-nasjonalparkkommuner_revidert010622.pdf
- Miljødirektoratet. (2023, 23.05.23). *Hva er besøksforvaltning?* Miljødirektoratet.
<https://www.miljodirektoratet.no/ansvarsomrader/friluftsliv>

- [v/myndigheter/besoksforvaltning-i-mye-besokte-naturomrader/hva-er-besoksforvaltning/](https://www.miljodirektoratet.no/Myndigheter/besoksforvaltning-i-mye-besokte-naturomrader/hva-er-besoksforvaltning/)
- Miljødirektoratet. (u. å.). *Naturbase kart* [NIN-Landskapstyper]. <https://geocortex02.miljodirektoratet.no/Html5Viewer/?viewer=naturbase>
- Miljøverndepartementet. (2003, 24. oktober 2003). *Meløy kommune - innsigelse mot reguleringsplan for masseuttak i Fonndalen*. <https://www.regjeringen.no/no/dokumenter/meloy-kommune-innsigelse-mot-regulerings/id447871/>
- Myrvang, A., Kristensen, H. & Wassvik, M. M. (1985, 27. november 2023). *TURISTTRAFIKKEN I FONNDALEN I GAMLE DAGER*. <https://www.denstillefjering.org/1985.htm>
- Myrvold, M. (2018). *Svartisen*. EDBilde.
- NAOB. (u. å.). *regenerere*. Det Norske Akademis Ordbok. <https://naob.no/ordbok/regenerere>
- NGU. (u. å.). *Berggrunn - Nasjonal berggrunnsdatabase* [Kartsøk Engabreen med Hovedbergarter, sammenstilt målestokksvisning]. https://geo.ngu.no/kart/berggrunn_mobil/
- NIBIO, K. (u. å.). NIBIO. <https://kilden.nibio.no/?topic=arealinformasjon&zoom=0&x=7219344&y=284337.75&bgLayer=graatone>
- Nordland Fylkeskommune. (2023). *Strategi for reiseliv og opplevelser i Nordland 2023-2027 - Utkast*. https://www.nfk.no/f/p1/ibec0b25d-a53d-47e7-abc4-06c9216ddf23/826174_1_a.pdf
- Nordland Fylkeskommune. (2024, 25.01.24). *Nytt innovasjonsprosjekt på ansvarlig markedsføring*. nfk.no. <https://www.nfk.no/besoksforvaltning/delprosjekter/en-ansvarlig-reiselivsnaring/nytt-innovasjonsprosjekt-pa-ansvarlig-markedsforing.31875.aspx>
- Norge i bilder. (2019). *Norge i bilder WMTS (Euref89 UTM33)*. Hentet 07.12.23 fra <https://kartkatalog.geonorge.no/metadata/norge-i-bilder-wmts-euref89-utm33/072662f8-41c9-4e9a-a55a-343dee0c3f84>
- Norges Nasjonalparkkommuner. (u. å., 13.02.24). *Verdiskaping i nasjonalparkkommuner*. <https://nasjonalparkkommuner.no/>
- NOU 2023: 10. (2023). *Leve og oppleve*. D. s.-o. serviceorganisasjon & T. redaksjon. <https://www.regjeringen.no/contentassets/1d876bb6e74642908297a9e2bc981118/no/pdfs/nou202320230010000ddpdfs.pdf>
- NVE. (2009, 6. september 2023). *Engabreen*. Noregs vassdrags- og energidirektorat (NVE). <https://www.nve.no/vann-og-vassdrag/vannets-kretsloop/bre/bremaalinger/massebalansemaalinger/engabreen/>
- NVE. (2015, 31. august 2021). *Svartisen subglasiale laboratorium*. Noregs vassdrags- og energidirektorat (NVE). <https://www.nve.no/vann-og-vassdrag/vannets-kretsloop/bre/svartisen-subglasiale-laboratorium/>
- Pred, A. (1984). Place as Historically Contingent Process: Structuration and the Time- Geography of Becoming Places. *Annals of the Association of American Geographers*, 74(2), 279–297. <http://www.jstor.org/stable/2569284>
- Regjeringen. (2021, 6. august 2021). *Den europeiske landskapskonvensjonen*. Regjeringen. <https://www.regjeringen.no/no/tema/plan-bygg-og->

- [eiendom/plan bygningsloven/planlegging/diverse/landska pskonvensjonen/id410080/](https://www.regjeringen.no/no/tema/plan-bygg-og-eiendom/plan-bygningsloven/planlegging/diverse/landska-pskonvensjonen/id410080/)
- Regjeringen. (2023, 21. februar 2023). *Europarådets landskapskonvensjon*. Regjeringen.
[https://www.regjeringen.no/no/tema/plan-bygg-og-eiendom/plan bygningsloven/planlegging/diverse/landska pskonvensjonen/om-konvensjonen/europeisk-landskapskonvensjon-norsk-teks/id426184/](https://www.regjeringen.no/no/tema/plan-bygg-og-eiendom/plan-bygningsloven/planlegging/diverse/landska-pskonvensjonen/om-konvensjonen/europeisk-landskapskonvensjon-norsk-teks/id426184/)
- Rolph, E. (1976). *Place and placelessness* (Bd. 1). Pion Limited.
- Riksantikvaren. (2010). Landskapsanalyse. Framgangsmåte for vurdering av landskapskarakter og landskapsverdi.
<https://www.riksantikvaren.no/veileder/landskapsanalyse-framgangsmate-for-vurdering-av-landskapskarakter-og-landskapsverdi/>
- Sikt. (u. å. , 14.12.23). *Meldeskjema for personopplysninger i forskning*. Sikt.no.
<https://sikt.no/tjenester/personverntjenester-forskning/fylle-ut-meldeskjema-personopplysninger>
- SNL. (2018, 21. september 2018). *maritimt klima*. Store Norske Leksikon. [https://snl.no/maritimt klima](https://snl.no/maritimt_klima)
- SNL. (2021, 15. februar 2021). *pionersamfunn*.
<https://snl.no/pionersamfunn>
- Statsforvalteren i Nordland. (u. å. , 12.01.23). *Om Nordland*. statsforvalteren.no.
<https://www.statsforvalteren.no/nordland/om-oss/om-nordland/>
- Steen, A. (1897). *Svartisen, Meløy i Nordland. Isbree, glacier. Turister på isbreen. Engabreen, Foto Albert Steen, 06. 07. 1897. Anno Domkirkeodden*.
<https://digitaltmuseum.no/011012889958/svartisen-meloy-i-nordland-isbree-glacier-turister-pa-isbreen-engabreen>
- Stokke, K. K. & Clemetsen, M. (2022). Regional tenking - Ny giv for samfunnsplanleggingen? . I *Sted, fellesskap og framtid: Erik Lorange's idealer og dagens samfunnsplanlegging*. Universitetsforlaget.
- Svendsen, S. P. D. (2020). *The course of the 'Little Ice Age' glacierization at Engabreen and Fonndalsbreen, Vestre Svartisen, northern Norway, using quaternary geological mapping, historical and lichenometric dating* [Master's thesis in physical geography, Department of Geography, University of Bergen].
- Tetzchner, S. v. (2023, 2. januar 2023). *identitet*. Store Norske Leksikon <https://snl.no/identitet>
- Thorsnæs, G. (2021, 15. juni 2021). *Engabreen*.
<https://snl.no/Engabreen>
- tilSvartisen. (u. å.). *tilSvartisen*. <https://www.tilsvartisen.no/>
- Toftdahl, H., Magnussen, K. & Ibenholt, K. (2016). *Grusuttak i Fonndalen – lokale virkninger for reiselivet* (Rapport 2016/41). Vista Analyse. <https://vista-analyse.no/no/publikasjoner/grusuttak-i-fonndalen-lokale-virkninger-for-reiselivet/>
- Ukjent. (1930). "*Svartisen: Fonndalsbreen - med utsikt over gården Fonndal på molrenen og Holandsfjorden*". Anno Norsk skogmuseum, Elverum.
<https://digitaltmuseum.no/011012840432/svartisen-fonndalsbreen-med-utsikt-over-garden-fonndal-pa-molrenen-og-holandsfjorde>
- Vognild, H. (2022, 28.09.22). *Bakgrunn for pilotprosjektet på besøksforvaltning*. nfk.no.
<https://www.nfk.no/besoksforvaltning/om->

[prosjektet/bakgrunn-for-pilotprosjektet-pa-besoksforvaltning.31849.aspx](#)

Wilks, J. & Davis, R. (2003). International Tourists and Recreational Injuries. *Plaintiff*, 59.

Willassen, T.-E. (2023, 01.06.23). *Reiseliv*. nfk.no.

<https://www.nfk.no/tjenester/naringsutvikling/reiseliv-og-opplevelser/reiseliv/>

Norges miljø- og biovitenskapelige universitet
Noregs miljø- og biovitenskapelige universitet
Norwegian University of Life Sciences

Postboks 5003
NO-1432 Ås
Norway